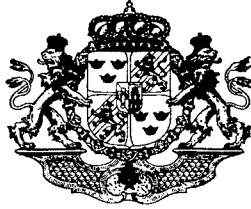

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1916

AV

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1918

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

174428

INLEDNING

TILL

**Sinnessjukvården i riket / Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).
Täckningsår: 1911-1939.
1911-1939 med innehållsförteckning på franska. - 1914-1920 med fransk parallelltitel: Soins médicales aux aliénés en Suède, 1921-1939: Soins médicaux aux aliénés en Suède.**

Föregångare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2, Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm : Norstedt, 1862-1910.

Täckningsår: 1861-1910.

Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes 1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående sinnessjukvården i riket året 1901

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Efterföljare:

Ingår fr.o.m. 1940 i:

Allmän hälso- och sjukvård / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1913-1982. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1979.

Sinnessjukvården i riket. År 1916. – (Sveriges officiella statistik).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1916

AV

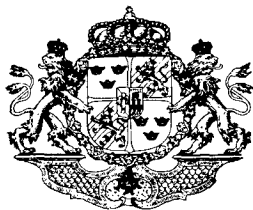
KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1918

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

174428

STATISTIQUE OFFICIELLE DE LA SUÈDE

SOINS MÉDICALES AUX
ALIENÉS EN SUÈDE

EN

1916

PAR

LE CONSEIL SUPÉRIEUR
DE L'ADMINISTRATION MÉDICALE DE L'ÉTAT

Innehållsförteckning.

I. Av Kungl. Maj:t och riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård	sid. 3.
II. Anstalter för sinnessjuka	» 7.
a) Statens hospital och asylor	» 7.
1. Byggnader	» 7.
2. Utrymme	» 10.
3. Mathållning och utspisning	» 11.
4. Tjänstemän och betjäning	» 12.
5. De sjukas sysselsättning och förströelser	» 12.
6. Sjukvård	» 13.
b) Landstingens och vissa städers upptagningsanstalter	» 17.
c) Enskilda anstalter	» 18.
III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket	» 20.
Skyddsföreningen för sinnessjuka	» 22.
Kurators för de sinnessjuka årsberättelse	» 22.

I. Tabeller.

Tab. 1. Sammanställning av uppgifterna från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående intagna och avförda samt den 31 december befintliga patienter	sid. 24.
» 2. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda samt vid årets slut befintliga, med fördel- ning efter de särskilda sjukdomsformerna	» 25.
» 3. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder	» 26.
» 4. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall	» 26.
» 5. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott	» 27.
» 6. Översikt över de orsaker, under vilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna	» 28.
» 7. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke	» 29.
» 8. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort	» 30.
» 9. Översikt över tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna	» 30.
» 10. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka tillfrisknade	» 31.

IV

Tab. 11. Översikt över dödsorsaker bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna	sid. 32.
• 12. Översikt över tillfälliga sjukdomar bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade	• 33.
• 13. Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka	• 34.
A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.	
B. Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.	
• 14. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av dementia paralytica lidande	• 35.
• 15. Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående antal sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden	• 36.
• 16. Översikt över de vid offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjäning	• 37.
• 17. Inkomster vid statens anstalter för sinnessjuka	• 38.
• 18. Utgifter vid statens anstalter för sinnessjuka	• 38.
• 19. Sammandrag av kyrkoherdarnes och hälsovårdsnämndernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket	• 40.
II. <i>Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet</i>	• 42.

Table des matières.

I. Mesures d'une certaine importance décrétées par le Gouvernement et la Diète, page	3.
II. Etablissements d'aliénés	• 7.
a) Hôpitaux d'aliénés et Asyles de l'Etat	• 7.
1. Edifices	• 7.
2. Espace	• 10.
3. Nourriture	• 11.
4. Employés et service intérieur	• 12.
5. Occupation et récréation des malades	• 12.
6. Soins aux malades	• 13.
b) Etablissements de refuge des Conseils généraux et ceux de certaines villes	• 17.
c) Etablissements privés	• 18.
III. Nombre des personnes en Suède atteintes d'aliénation mentale et d'idiotisme	• 20.
La Société protectrice des aliénés	• 22.
Rapport de la curatrice des aliénés	• 22.

I. Tableaux. (Note. m. = hommes; kv. = femmes; sa = somme.)

Tabl. 1. Rapport des hôpitaux publics indépendants d'aliénés des malades admis, renvoyés et restants le 31 décembre	page 24.
<i>Col. 1.</i> Hôpitaux, asyles ou refuges d'aliénés. <i>Col. 2.</i> Malades admis, les aliénés transférés des autres hôpitaux publics indépendants non compris. <i>Col. 3.</i> Malades admis, non soignés à d'autres hôpitaux publics indépendants d'aliénés. <i>Col. 4.</i> Transférés des autres hôpitaux publics indépendants d'aliénés. <i>Col. 5—10.</i> Renvoyés: <i>Col. 5.</i> guéris; <i>Col. 6.</i> en état amélioré; <i>Col. 7.</i> non guéris; <i>Col. 8.</i> à d'autres hôpitaux d'aliénés de l'Etat; <i>Col. 9.</i> Décédés; <i>Col. 10.</i> non malades à l'admission. <i>Col. 11.</i> Malades restants le 31 déc. <i>Col. 12.</i> Nombre d'expectants le 31 déc.	
2. Aperçu des malades admis, guéris, décédés et restants à la fin de l'année aux dits hôpitaux, distribués après les formes de la maladie	25.
<i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 1, col. 2 et 3. <i>Col. 4.</i> Guéris. <i>Col. 5.</i> Décédés. <i>Col. 6.</i> Restants le 31 déc.	
3. Aperçu des malades admis, guéris et décédés aux dits hôpitaux, distribués après le sexe et l'âge	26.
<i>Col. 1.</i> Voir Tabl. 2, col. 2—5. <i>Col. 13.</i> Inconnu. <i>Col. 14.</i> Total. <i>Col. 15.</i> Totaux. — <i>Alinéa 1.</i> De 15 jusqu'à 20 ans. <i>Alinéa 2.</i> Voir Tabl. 1, col. 2.	
4. Aperçu des malades admis aux dits hôpitaux, placés après l'état civil, la durée de la maladie avant l'admission à l'hôpital et le nombre des crises antérieures	26.
<i>Alinéas 4 et 5.</i> Excl. les imbéciles et les idiots, ainsi que ceux, qui n'étaient pas malades à l'admission; voir aussi Tabl. 1, col. 2. et 3. resp.	
5. Aperçu des malades admis pour la 1 ^{re} fois aux dits hôpitaux, placés après la forme de la maladie et après l'âge à l'éclat de la maladie	27.
<i>Col. 12.</i> Au-dessus de 70 ans. <i>Col. 13—15.</i> Voir Tabl. 3, col. 13—15.	
6. Aperçu des causes de la maladie sous lesquelles elle pourrait avoir son origine	28.
<i>Col. 1.</i> Causes. <i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 1, col. 2, 3. — Distribution par sexe.	
7. Aperçu des malades admis pour la 1 ^{re} fois aux dits hôpitaux, placés après la position sociale et la profession	29.
<i>Col. 1.</i> I. Agriculture, pêche, etc. — II. Industrie et métiers. — III. Commerce et communication. — IV. Fonctions et, emplois publics ainsi que lettres. — V. Autres. — VI. Métiers non fixes ou inconnus.	
8. Aperçu des malades admis pour la 1 ^{re} fois aux dits hôpitaux, placés après le lieu d'origine	30.
<i>Col. 2.</i> Campagne. <i>Col. 3.</i> Villes. <i>Col. 4.</i> Total. <i>Col. 5.</i> Malades admis sur 100 000 de la population moyenne.	
9. Le pourcentage des guéris parmi les malades admis aux dits hôpitaux pendant ces 10 années dernières	30.
<i>Col. 1.</i> Numéro de l'année d'admission. <i>Col. 2.</i> Année. <i>Col. 3.</i> Admis, les aliénés transférés des autres hôpitaux non compris. <i>Col. 4.</i> Ceux, qui lors de l'admission sont à compter comme incurables. <i>Col. 5.</i> Guéris pendant une de ces 10 années. <i>Col. 6.</i> Pourcent de guérisons des admis compris dans la col. 3. <i>Col. 7.</i> Idem, déduction faite de ceux compris dans la col. 4.	
10. Aperçu des malades guéris aux dits hôpitaux	31.
<i>Col. 2—6.</i> Séjour à l'hôpital. <i>Col. 7—12.</i> Durée de la maladie à partir de son début. <i>Col. 13.</i> Inconnu. <i>Col. 14.</i> Total, hommes et femmes. <i>Col. 15.</i> Totaux.	
11. Aperçu des causes de décès des malades admis aux dits hôpitaux	32.
12. Aperçu des maladies occasionnelles parmi les malades soignés aux dits hôpitaux	33.

Tabl. 13.	Malades criminels aux dits hôpitaux	page 34.
	A. Nombre de jours d'entretien ainsi que le nombre des malades restant à la fin de l'année.	
	Col. 2. Jours d'entretien. Col. 3. Moyennes des soignés par jour. Col. 4. Restants le 31 déc. H., F., Total.	
	B. Admis et renvoyés dans toutes les institutions pendant l'année.	
	Col. 2. Comptés comme fous. Col. 3. Prisonniers aux travaux forcés. Col. 4. Prévenus. Col. 5. Cas d'observation.	
› 14.	Aperçu des malades admis aux dits hôpitaux et décédés souffrant de démence paralytique	› 35.
	Col. 1—3. Admis: Col. 1. Voir Tabl. 7, col. 1. Col. 2. Exerçant un métier. Col. 3. Membres de famille. Col. 4—10. Décédés: Col. 4. Age lors du décès. Col. 5—10. Durée de la maladie à partir de son éclat. — Admis: Etat civil; lieu de domicile; cause probable de la maladie.	
› 15.	Rapport des dits hôpitaux sur le nombre des lits, des jours d'entretien, le nombre moyen des malades soignés dans les diverses classes de payment, frais d'entretien et dépenses totales	› 36.
	Col. 2. Nombre des lits à la fin de l'année: aux hôpitaux de l'Etat, aux refuges des Conseils généraux et chez les communes. Col. 3. Jours d'entretien sur idem. Col. 4. Moyennes des soignés sur idem. Col. 5. Dépenses pour la nourriture des malades: totales, par jour d'entretien. Col. 6. Dépenses totales pour les soins aux malades: dépense totale, dépense moyenne par malade et jour, dépense par malade et an.	
› 16.	Aperçu des employés pour le service hospitalier proprement dit dans ces hôpitaux	› 37.
	Col. 2. Médecins. Col. 3. Personnel de surveillance. Col. 4. Gardes-malades. Col. 5. Le nombre moyen des places occupées. Col. 6. Nombre des malades gardés par chaque infirmier.	
› 17.	Recettes d'entretien des hôpitaux	› 38.
› 18.	Dépenses d'entretien des hôpitaux	› 38.
› 19.	Relevé des rapports du clergé et des Commissions municipales de santé concernant les aliénés et les idiots en Suède	› 40.
II.	Rapport de l'Inspecteur général des soins des aliénés sur son activité	› 42.

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Civildepartementet.

Kungl. medicinalstyrelsen får härmed jämlikt 13 § uti den för styrelsen gällande instruktion överlämna berättelse angående *sinnessjukvården* i riket för år 1916. Till en början lämnar styrelsen en översikt över de av Kungl. Maj:t och riksdagen härutinnan beslutade viktigare åtgärder. Berättelsen omfattar därefter redogörelse för statens hospital och asylor, landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka samt enskilda anstalter. Vidare meddelas en redogörelse över antalet i riket befintliga sinnessjuka och idioter samt för skyddsföreningen för sinnessjuka. Slutligen lämnas ett meddelande angående kurators för de sinnessjuka verksamhet. Berättelsen åtföljes dels av tabellariska översikter angående sjukvården å anstalter och därmed sammanhängande förhållanden samt rörande inkomster och utgifter för hospitalens underhåll, dels av sammandrag av 1916 års redovisning över till hospitalsväsendet anslagna medel ävensom av kyrkoherdarnas uppgifter om sinnessjuka och idioter. De tabellariska översikterna angående sjukvården omfatta även verksamheten vid vissa större, landsting eller större städer tillhörande upptagningsanstalter, nämligen länsavdelningarna

vid rikets hospital, sjukhuset vid Långbro samt upptagningsanstalterna vid Ulvsunda, i Hälsingborg och i Norrköping. Slutligen följer överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse för år 1916.

B. BUHRE

EINAR LAURITZEN.

Karl Leijer.

Stockholm den 31 december 1917.

I. Av Kungl. Maj:t och riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård.

Sedan en i enlighet med föreskrift i nådigt brev den 19 september 1913 av medicinalstyrelsen tillsatt kommission med åliggande att avgiva förslag till bl. a. *Växjö hospitals utvidning* till medicinalstyrelsen inkommit med förslag till förvärvande för ifrågavarande ändamål av vissa delar av lägenheten Kampen eller Heliga lekamensgårdet invid Växjö hospitals område, har medicinalstyrelsen uti underdånig skrivelse den 15 december 1915 gjort framställning om förvärvande av ifrågavarande område för en kostnad av tillhoppa 137 550 kronor. Med hänsyn till att nämnda markförvärv skulle vara förenat med betydande kostnader har Kungl. Maj:t genom beslut den 14 januari 1916 funnit medicinalstyrelsens ifrågavarande framställning icke till någon åtgärd föranleda.

Med anledning av en inom riksdagen väckt motion om utvidgning av omskrivna hospital har riksdagen sedermera uti skrivelse den 15 juni 1916 anhållit om ytterligare utredning av frågan om utvidgning av nämnda hospital. Med anledning härav anbefalldes medicinalstyrelsen uti nådigt brev den 30 juni 1916 att verkställa sådan ytterligare utredning. Uti nådigt brev den 23 september 1916 har Kungl. Maj:t sedermera med anledning av gjord framställning uppdragit åt medicinalstyrelsen att undersöka, huruvida vissa angivna områden av mark, som genom nådigt brev den 10 juni 1903 från indragna hospitalshemmanet upplåtits till Växjö hospital, kunde anses för hospitalets behov umbärliga samt, därest så skulle vara fallet, införskaffa anbud å köp av ifrågavarande områden eller de delar av desamma, som befunnes lämpliga.

Genom nådigt brev den 30 juni 1916 har Kungl. Maj:t ställt det utav riksdagen för uppförande av två *nya övervakningspaviljonger och tillbyggnad av asylens båda A-paviljonger vid Lunds hospital och asyl* på extra stat för år 1917 anvisade beloppet av 100 000 kronor till medicinalstyrelsens förfogande med uppdrag att gå i författning om utförande av nämnda byggnadsarbeten.

Sedan medicinalstyrelsen på grund av nådigt uppdrag den 26 februari 1915 att verkställa utredning, huruvida genom anordnande av den ifrågasatta nya sinnessjukanstalten å *Pålsjö gård invid Hälsingborg* för ett större antal patienter än det förut angivna av 800 byggnads- och driftkostnader för vårdplats skulle kunna nedbringas och styrelsen efter verkställd utredning uti underdånig skrivelse den 16 augusti 1916 framlagt ärendet till

Kungl. Maj:ts prövning, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 20 oktober 1916 uppdragit åt styrelsen att dels med Hälsingborgs stad ingå avtal om upplåtelse för avsett ändamål av område å och invid norra delen av Pålsjö ägor, dels ock låta uppgöra och till Kungl. Maj:t ingiva ritningar till uppförande å nämnda område av byggnader för ett hospital om 1 200 sängar, jämte, därest omständigheterna det medgäve, en specialavdelning för svårskötta, obildbara sinnesslöa med 200 sängar.

Genom nådigt brev den 18 augusti 1916 har Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att gå i författning om införande av *centraluppvärmning i B-parvilljongen å kvinnoavdelningen vid Vadstena hospital och asyl jämte anordnande i samma parvilljong av en ny övervakningsavdelning* och förändringar inom två förut befintliga övervakningsavdelningar samt för ändamålet anvisat ett belopp av 57 300 kronor av förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Genom nådigt brev den 30 juni 1916 har Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att för *utvidgning av Vadstena hospitals och asyls område* gå i författning om förvärfvande för statsverket av inom Vadstena stads område belägna stadsjordlotterna n:r II b och II c om tillhopa 4⁷/₈ hektar. För ändamålet anvisade Kungl. Maj:t ett belopp av 12 430 kronor.

Genom nådigt brev den 28 januari 1916 har Kungl. Maj:t medgivit, att den genom nådiga brevet den 11 oktober 1912 bestämda tid för Nyköpings hospitals handhavande utav förvaltningen av och sjukvården vid Södermanlands läns landstings upptagningsanstalt för sinnessjuka vid hospitalet *må förlängas till den 1 juli 1921*.

Genom nådigt brev den 14 november 1916 har Kungl. Maj:t medgivit, att ett område om 1 477⁷/₈ kvadratmeter må från det kyrkoherden i Korsberga m. fl. församlingars pastorat på lön anslagna stomhemmanet ¹/₂ mantal krono Korsberga n:r 2 Klockargården i Korsberga socken på vissa angivna villkor upplåtas till Växjö hospital för att under nyttjanderätt innehavas, så länge området användes till begravningsplats för personer, anställda vid centralhemmet för sinnessjuka i Korsberga, samt för patienter, tillhörande den inom Korsberga och angränsande socknar anordnade familjevården för sinnessjuka.

Sedan medicinalstyrelsen därom gjort underdånig framställning, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 24 mars 1916 bemyndigat styrelsen tillkalla två överläkare och en syssloman vid statens anstalter för sinnessjuka för *överläggning rörande erforderliga åtgärder för organisationen av ifrågakvarande anstalter vid inträffande mobilisering*, i vilket avseende borde tagas i övervägande bland annat, huruvida och i vilken utsträckning i sådant syfte kvinnor borde användas såsom sjukvårdare vid sinnessjukanstalterna.

Sedan numera avlidna *Cecilia Fröding* genom testamente den 5 juni 1912 förordnat, att hennes *kvarlätenskap* skulle, sedan vissa legat utgått, överlämnas till Uppsala hospitals direktion att förvaltas såsom en med full äganderätt bekommen tillökning av den utav Julius von Sass och Amalia von Sass, född Nisbeth, genom testamenten den 1 augusti 1866 och den 16 januari 1876 till nämnda hospital donerade fond med föreskrift tillika, att årliga

avkastningen skulle användas för samma ändamål som räntan å berörda fond, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 3 mars 1916 förordnat, att ifrågasvarande donation må till förvaltning mottagas av direktionen för Uppsala hospital och asyl.

Sedan riksdagen uti underdånig skrivelse den 15 juni 1916 anmält, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, från och med år 1917 *höjt det å ordinarie stat uppförde förslagsanslaget till hospitals underhåll med 500 000 kronor* eller från 3 850 000 kronor till 4 350 000 kronor, har Kungl. Maj:t den 30 juni 1916 bragt detta till medicinalstyrelsens kännedom.

Genom nådigt brev den 30 juni 1916 har Kungl. Maj:t fastställt av riksdagen medgiven *förhöjning av det belopp av högst 50 100 kronor*, som av riksdagen beviljats till arvoden åt tjänstemän, vilka icke vore i hospitalens och asylernas lönestater upptagna med *4 300 kronor till högst 54 400 kronor*, på det att arvoden skulle kunna från och med år 1917 utgå till sekreteraren vid Piteå hospital och asyl med 800 kronor samt till var och en av predikanten, sekreteraren och två bokhållare vid Östersunds hospital med 1 000 kronor.

Genom nådigt brev den 18 februari 1916 har Kungl. Maj:t medgivit, att vid rikets hospital och asyler må under den tid av år 1916, varunder *biträdande läkartjänster* vid anstalterna stå obesatta, anställas *extra läkare* till lika antal som de vid varje anstalt lediga biträdande läkartjänsterna med rätt för sålunda förordnad läkare till ett arvode av *12 kronor om dagen* jämte sådana naturaförmåner, som tillkomma biträdande läkare enligt nådiga brevet den 30 juni 1913.

Genom nådigt brev den 2 juni 1916 har Kungl. Maj:t medgivit, att vid rikets hospital och asyler må under den tid av år 1916, varunder *hospitalsläkartjänst* vid sådan anstalt står obesatt, anställas *extra läkare* att biträda vid sjukvården å anstalten med rätt för sålunda förordnad läkare till ett arvode av *12 kronor om dagen* jämte sådana naturaförmåner, som tillkomma biträdande läkare enligt nådiga brevet den 30 juni 1913.

Genom nådigt brev den 30 juni 1916 har Kungl. Maj:t förordnat, dels att legitimerad läkare, vilken förordnas uppehålla överläkartjänst vid statens hospital under vakans eller annan överläkaren på grund av sjukdom eller förordnande på annan tjänst beviljad tjänstledighet, må åtnjuta särskilt dag-arvode jämte den bostad, som kan beredas honom inom hospitalet, dels ock att legitimerad läkare, vilken förordnas att under ledighet eller förberedande av semester förestå läkartjänsten vid Visby hospital, hospitals- eller asyl-läkartjänst eller biträdande läkartjänst vid statens hospital och asyler, må äga åtnjuta dag-arvode av 12 kronor jämte sådana naturaförmåner, som tillkomma biträdande läkare vid hospital. Sistnämnda förmåner må även tillerkännas medicine kandidat, vilken förordnas att som extra läkare biträda vid sjukvården å något av statens hospital eller asyler.

Därest vikare i uti sagda nådiga brev omförmälda fall, med undantag dock för vikarie å överläkartjänst, icke kan erhållas för den fastställda

ersättningen av 12 kronor, må dagarvodet av Kungl. Maj:t höjas intill 15 kronor.

Genom nådigt brev den 18 augusti 1916 har Kungl. Maj:t bemyndigat medicinalstyrelsen att under hospitalsläkaren vid Vadstena hospital och asyl på grund av sjukdom beviljad tjänstledighet i hans ställe förordna legitimerad läkare eller medicine kandidat mot åtnjutande av ett dagarvede av 12 kronor jämte sådana naturaförmåner, som tillkomma biträdande läkare vid hospital.

Sedan Maria Thunquist och styrelsen för Betaniastiftelsen, på vilken stiftelse den på grund av nådig resolution den 19 september 1913 å fastigheten Jakobsdal i Örgryte socken invid Göteborg anordnade enskilda vårdanstalten för sinnessjuka överlåtits, hos Kungl. Maj:t anhållit, att anstalten måtte få å Betaniastiftelsen överlätas, har Kungl. Maj:t den 21 januari 1916 meddelat Betaniastiftelsen *tillstånd att övertaga nämnda enskilda vårdanstalt för sinnessjuka.*

Sedan medicine kandidaten Ivar Antonius Nilsson hos Kungl. Maj:t anhållit om tillstånd att å lägenheten n:r 2 Bommeryd i Finja socken av Kristianstads län anordna en vårdanstalt för 18 sinnessjuka, har Kungl. Maj:t den 22 juli 1916 meddelat sökanden *tillstånd att å förenämnda lägenhet anordna en anstalt för vård på en gång av högst 15 sinnessjuka.*

II. Anstalter för sinnessjuka.

a) Statens hospital och asyl.

1. Byggnader.

Stockholms hospital. Under det gångna året hava en del omändrings- och reparationsarbeten blivit utförda. Det mest omfattande har varit en omändring av den i huvudbyggnadens mittparti belägna matsalen för ekonomipersonalen jämte det angränsande gamla anstaltsköket. Sedan den nya ekonomibygnadens olika lokaler tagits i bruk, yppades möjlighet att i berörda matsal vinna lämplig plats för kliniska föreläsningar. Den nämnda förut av ekonomibetjäningen till matsal begagnade lokalen har under året efter av styrelsen gillat förslag blivit iordningställd och anpassad till föreläsningssal. Tvenne å omse sidor liggande mindre rum med särskilda ingångar och i samband med den större (under kyrkan belägna) salen blevo även iordningställda. Dessa rum äro avsedda att tjänstgöra som väntrum för patienter, vilka vid föreläsningarna skola demonstreras, ävensom laborations- och museirum. Ett länge känt behov av en klinisk föreläsningssal har på detta, som det synes i varje avseende tillfredsställande sätt blivit avhjälp. Sedan lokalerna belagts med linoleummattor, hava de redan för höstterminens föreläsningar tagits i bruk.

Jämte denna omändring hava samtidigt iordningstänkts en större festsal i det gamla köket samt uti angränsande rum en matsal för läkare, bokhållare och uppsyningsman och en matsal för den skolade kvinnliga betjäningen.

Uppsala hospital och asyl. Under året hava ombyggnadsarbetena i administrationsbyggnaden fullbordats och direktions- och konferensrummet, apoteket och reservrummen tagits i bruk. Hospitals- och asylläkarexpeditionerna stodo också fullt färdiga för inflyttning vid årsskiftet, då enligt direktionens beslut bestämd expeditionstid för hospitals- och asylläkarna skall införas. I och med de genomförda förändringarna hava läkarexpeditioner och kontor erhållit fullt tillfredsställande lokaler, som motsvara oundgängligen behöfligt utrymme och rimliga krav på trevnad och bekvämlighet.

En epidemiavdelning har planerats på hospitalets maussida, så att vid epidemier en liten avdelning av intill högst 30 platser kan anordnas och skötas utan att någon gemenskap med övriga avdelningar behöver äga rum.

I de tre älsta skötarbostäderna hava efter familjevårdens upphörande rummen i övre våningarna inretts till familjebostäder för skötare, så att ytterligare sex sådana vunnits.

Vadstena hospital och asyl. De under år 1915 av Kungl. Maj:t beviljade omändrings- och tillbyggnadsarbetena inom och vid mansavdelningen hava pågått under hela året och skulle enligt kontraktet även hava avslutats under året. De rådande ogynnsamma arbetsförhållandena hava dock omöjliggjort detta. Arbetena hava emellertid framskridit så långt, att övervakningsavdelningen för halvroliga kunde tagas i bruk i slutet av november månad och den för oroliga de sista dagarna i december.

Växjö hospital. För vinnande av ökat utrymme för sjukvården inom stora hospitalsbyggnaden hava genom smärre omflyttningar inom kriminalavdelningens mittparti lokaler därstädes kunnat beredas för överläkarexpeditionen och sysslomanskontoret. I de sålunda ledigvordna lokalerna inom stora hospitalsbyggnaden hava å manssidan vunnits expeditions- och undersökningsrum för biträdande läkaren jämte ett enkelrum till halvroliga avdelningen samt å kvinnosidan expeditionsrum för förestånderskan och ett enkelrum till därvarande halvroliga avdelning. Genom sammanslagning av ett inom avdelningen för permanent övervakning beläget sköterskerum med bredvidliggande vaktrum hava vunnits fyra övervakningsplatser.

Västerviks hospital. I paviljong XX hava i distributionsköket inretts ett badrum och ett torkrum samt ett förrådsrum och ett sköterskerum. I vägen mellan de båda sjuksalarna har en dörröppning upptagits. Dessa omändringar äro vidtagna för att göra paviljongen lämplig för vård av tuberkulösa manliga patienter.

Lunds hospital och asyl. Endast de allra nödvändigaste reparations- och kompletteringsarbetena hava företagits. Tre nya bostadshus för gifta skötare påbörjades under föregående år och hava under året färdigbyggts och avsynats samt tagits i bruk.

Göteborgs hospital. Ett badhus har uppförts i dammen vid Ålhults källa. De gamla planken omkring daggårdarna vid mans- och kvinnoavdelningen 4 hava ersatts av staket. Å mans- och kvinnoavdelningen 3 samt mansavdelningen 2 hava verandorna, som lågo utanför och förmörkade dagrummen, borttagits. Dagrummen hava härigenom fått betydligt ljusare och glättigare utseende. Nya, fristående verandor hålla på att uppföras i stället. Boställvåningen för överläkaren har undergått en genomgripande reparation. Förslag om påbyggnad av envåningspartierna i hospitalets långa räcker har till medicinalstyrelsen inlämnats. Förslag till ny köks- och tvättbyggnad har tagits under ny omprövning och av styrelsen inlämnats till regeringen. Behöfliga och för den närmaste framtiden önskvärda äro bl. a. flera boställshus för gift personal samt flera bostäder för ogift personal.

Vänersborgs hospital och asyl. Ett nytt bostadshus för gift läkare har under år 1915 påbörjats och är nu fullbordat. Det är uppfört i en våning med delvis utbyggd övre våning. Å nedra botten finnas 3 rum, tambur, serveringsrum och kök, i vindsvåningen 2 rum, jungfrukammare och badrum.

Kristinehamns hospital. Avdelningen för halvoraliga n:r 6 på hospitalets manssida har under året delvis ombyggt. Inom dess nordöstra parti hava i vardera våningen 4 enkelrum sammanslagits med en utanför belägen korridor på sådant sätt, att tvenne inbördes kommunicerande salar uppstått, båda med fönster dels åt sydost och dels åt nordväst, alltså med genomfallande ljus och goda ventilationsmöjligheter. De två salarna i ovanvåningen äro avsedda till sovrum, vardera för 7 patienter, och de två salarna i nedre våningen tjäna till dagrum.

De tre under år 1915 påbörjade bostadshusen för gifta skötare hava under redovisningsåret fullbordats och tagits i bruk.

Sedan pumpmaskineriet i den bredvid centralköket liggande bergbrunnen, som monterades 1915, visat sig arbeta till belåtenhet och oavbrutet uppfordrar omkring 6 400 timliter vatten, har under det gångna året ytterligare en bergbrunn försetts med pumpmaskineri och överbyggnad av tegel. Denna senare brunn har hittills vid oavbruten pumpning lämnat omkring 7 000 timliter vatten.

Sätters hospital. Tvenne bostadshus för betjäning, vardera avsett för 2 familjer, hava under året av anstalten uppförts och monterats med ledningar o. dyl. för vatten och avlopp samt för elektrisk belysning. Ett redskaps-skjul har uppyggt för trädgårdens behov.

Östersunds hospital. Det gamla karaktärshuset har flyttats till en plats öster om Öhneberget och inretts till familjebostad för en biträdande läkare. Huset har nu ett synnerligen vackert läge med utsikt över hela anstaltsområdet och staden och ligger skyddat för nordliga och västliga vindar. Bottenvåningen innehåller 4 rum och kök, vindsvåningen 3 rum.

Å det inköpta hemmanet Mjälle har manbyggnaden reparerats och delvis omändrats.

En byggnad inrymmande vedbod och isbod har under året uppförts.

Angående de kostnader för underhåll och förbättringar av byggnader och gårdar, vilka bestritts av respektive direktions- och avdelningsstyrelser, hänvisas till tab. 19 i tabellavdelningen.

Medicinalstyrelsen har under år 1916 avslutat kontrakt med nedanstående firmor om nyanläggningar och väsentliga reparationer vid statens hospital:

Kronor

1) Byggnadsingenjören Gustaf Robb, Stockholm, ang. omändringar av köksbyggnaden vid Stockholms hospital	6 265
2) Luth & Roséns elektriska aktiebolag, Stockholm, ang. elektrisk belysningsanläggning vid Stockholms hospital	1 275
3) Vattenledningsentreprenören P. A. Sjögren, Stockholm, ang. anläggning av vatten- och avloppsledningar vid Stockholms hospital	2 190

2. Utrymme.

Platsantalet har under året icke undergått någon förändring. Fördelningen av sjukplatser inom de olika anstalterna vid redovisningsårets slut angives i nedanstående tabell.

A n s t a l t .	I klass		Allmän klass		Landstings, resp. stads, klass		Summa
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Stockholms hospital	10	10	115	120	—	—	255
Uppsala > och asyl	30	—	630	562	12	12	1 246
Nyköpings >	—	—	107	79	10	10	206
Vadstena > och asyl	13	13	400	374	—	—	800
Växjö >	5	5	120	120	20	20	290
> > krim:avd.	—	—	100	—	—	—	100
Västerviks >	—	—	415	385	15	15	830
Visby >	—	—	21	42	—	—	63
Lund > och asyl	15	15	587	587	14	14	1 232
Malmö asyl	—	—	48	76	—	—	124
Göteborgs hospital	25	25	121	109	41	34	355
Vänersborgs > och asyl	—	—	520	530	15	15	1 080
Kristinehamns >	—	—	380	400	10	10	800
Säters >	—	—	410	390	20	10	830
Härnösands >	—	—	130	115	12	12	269
Östersunds >	—	—	295	265	—	—	560
Piteå > och asyl	—	—	204	166	—	—	370
Summa	98	68	4 603	4 320	169	152	9 410
	166		8 923		321		
	9 089						

Antalet exspektanter vid årets slut uppgick till 3 557 mot 3 100 vid förra årets slut.

Om beläggningen av sjuka vid Stockholms hospital skriver överläkaren:

»Det har i allmänhet, liksom under föregående år, ej vållat några svårigheter att å anstalten bereda rum för de akut insjuknade, vilka för det mesta på grund av 'trängande behov' av anstaltsvård under upptagningsperioderna här inlagts. En då och då under året till stadens sinnessjukhus företagen evakuering av kroniska fall har dock varit nödvändig för att undvika stockningar.»

Överläkaren vid Göteborgs hospital anför:

»På det hela taget har utrymmet visat sig tillräckligt för upptagningsområdet vad allmänna klassen beträffar. Här som så ofta annorstädes har

emellertid utrymmet å övervakningsavdelningarna varit jämförelsevis för trångt, och dessa hava esomoftats måst överbeläggas. Till första klass har antalet sökande varit större än intagningsmöjligheterna, så att de sökande måst vänta länge på plats.»

Från Piteå hospital och asyl skriver överläkaren följande:

»Vid årets början funnos 9 exspektanter, 8 män och en kvinna, vid årets slut inga. Alla de under året till intagning anmälda hava med något enstaka undantag omedelbart intagits. Detta har kunnat ske endast genom en väsentligt ökad omsättning, som torde kunna uppskattas till ungefär det dubbla mot den vid landsortshospital vanliga. På grund av att plats omedelbart kunnat erhållas, har antalet till intagning anmälda stigit med cirka 40 % i jämförelse med de närmast föregående åren. Vid den relativt stora omsättningen har det nuvarande antalet övervakningsplatser (42 å vardera könssidan) visat sig otillräckligt. — Familjevården hos gifta skötare har såsom ekonomiskt ofördelaktig så småningom avvecklats. Från den 1 oktober hava inga patienter vårdats i familjevård. Detta har kunnat ske utan minskning av beläggningssiffran genom att å avdelning A manssidan en förut såsom vävsal använd lokal belagts med 8 sjuka och ett obehövt betjäningrum å övre botten av samma avdelning med 4 sjuka. Det s. k. epidemisjukhuset har hela året, kolonivillan från den 1 maj, varit öppen avdelning för män.»

3. Mathållning och utspisning.

De av världskriget framkallade svårigheterna vid anskaffandet av proviant och andra förnödenheter hava ingalunda minskats utan tvärtom under året ökats.

Överläkaren vid Stockholms hospital meddelar, att upphandlingen av livsförnödenheter under året på grund av dyrtiden skett enligt kvartalsvis gällande kontrakt. En del minskningar i brödportioner m. m. hava vidtagits, men någon kännbar avkortning i portionerna har icke förekommit, och födan har genom tillräcklighet och även i allmänhet genom en god och omsorgsfull tillagning varit till belåtenhet.

Från Uppsala hospital och asyl anför överläkaren, att en hel del förändringar i matordningen och inskränkningar i kosten måst vidtagas, vilket kunnat ske, utan att alltför stort missnöje försports.

Från Nyköpings hospital skriver överläkaren, att en del avvikelser från gällande utspisningsstat måst göras. Några få utarbetande patienter hava klagat över otillräcklig brödkvantitet. Viktkurvorna hava dock i stort sett icke visat nedgång.

Överläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl meddelar, att mathållningen visserligen varit förenad med en del svårigheter och ytterligare inskränkningar hava nödvändiggjorts, men de viktigaste näringsmedlen hava dock kunnat anskaffas i erforderlig myckenhet.

Från Östersunds hospital skriver överläkaren, att mjölk tidvis icke kunnat

anskaffas i tillräcklig mängd. Vällingar och annan mjölkmat hava därför dels ersatts med sötsoppor, dels till stor del måst tillagas med torrmjök. På detta sätt tillredd har dock mjölkmaten varit mindre begärlig och en viss viktnedgång förmärkts hos patienterna.

Av samma anledning som omnämnes i föregående års berättelse hava de tabellariska uppgifter å portionspris samt å leveranspris å mjölk, fläsk och kött, vilka ingått i föregående årsberättelser, utslutits även i den förevärande berättelsen.

De vid statens hospital och asyler gällande utspisningsstaterna och de vid samma anstalter tillämpade anordningarna för matlagning och utspisning hava enligt uppdrag av medicinalstyrelsen under året varit föremål för granskning av skolköksinspektrisen fröken Gertrud Bergström.

4. Tjänstemän och betjäning.

Vid Vänersborgs hospital och asyl hava av de tre biträdande läkartjänsterna under året endast en haft ordinarie innehavare och blott under en månad. Vid Sätters hospital hava de tre biträdande läkarbefattningarna hela året stått vakanta. Sammanlagt hava under året 9 extra läkare varit vid hospitalet anställda. Vid Östersunds hospital hava under hela året de båda biträdande läkartjänsterna stått obesatta. Vid Piteå hospital och asyl har hospitalsläkartjänsten under hela året varit vakant och uppehållits av extra läkare. Såsom sådan har under större delen av året fungerat stadsläkaren i Piteå, vilken av sin ordinarie tjänst varit förhindrad att annat än till en del fullgöra hospitalsläkarens åligganden.

5. De sjukas sysselsättning och förströelser.

Vid statsanstalterna hava under året utförts inalles 1 136 605 *dagsverken*. Med beräkning av 300 arbetsdagar för året och 9 550 i medeltal vårdade per dag (tab. 15) befinnas i genomsnitt 39·7 % av patienterna varit sysselsatta med arbete. Vid de olika anstalterna har antalet arbetande patienter, uttryckt i procent, varit följande: Stockholm 26·2 %, Uppsala 43·7 %, Nyköping 35·7 %. Vadstena 53·9 %, Växjö 26·5 %, Västervik 38·6 %, Visby 53·5 %, Malmö 49·3 %, Lund 41·1 %, Göteborg 24·8 %, Vänersborg 45·2 %, Kristinehamn 32·1 %, Säter 36·2 %, Härnösand 50·4 %, Östersund 43·7 %, Piteå 33·6 %.

Från Uppsala hospital och asyl anför överläkaren, att samtliga arbets-salar blivit förlagda till asyldelningarna. Genom denna centralisering av arbetet har arbetsintensiteten, såsom det synes, ingalunda minskats utan snarare ökats. Särskilt har ökningen varit påtaglig på kvinnosidan, vilket emellertid till största delen berott på anställandet av en särskild arbetsföreståndarinna, som kunnat ägna hela sin tid åt arbetssalarna. En likaledes nyanställd *ambulerande* arbetsföreståndarinna har efter föredöme från Sätters

hospital uppsikten över och ledningen av arbetet på avdelningarna, huvudsakligen de grövre och finare handarbetena av olika slag. Hon är verksam såväl på mans- som kvinnoavdelningarna, och genom hennes verksamhet kan en del patienter, som icke kunna sysselsättas på arbetssalarna, sättas till arbete. Hon har till uppgift att genom arbeten av växlande beskaffenhet, såsom bastflätning, målning av lergods, knappsyning, sömnadsarbeten av olika slag m. m. söka intressera patienterna för arbete. De båda arbetsföreståndarinnorna började sin verksamhet i augusti månad.

Beträffande de sjukas *förströelser* anför överläkaren vid Växjö hospital följande.

Konserter hava givits, självständigt eller vid anordnade jul-, vår- eller flaggfester, av hospitalets blandade sångkör, av kvinnliga personalens sångkör, av en barnkör, av framstående sångerskor, av hospitalets mässingssextett o. s. v. Dessutom hava förekommit teaterspex, tablåer, kinematografförelisningar, grammofonunderhållningar, danstillställningar och vanliga säsongnöjen, såsom skridskoåkning, tennis- och croketspel m. m.

Läkaren vid Malmö asyl omnämner i detta avseende följande:

»De vanliga sommarutfärderna till Hellestad hava företagits den ena gången med ett 20-tal kvinnliga patienter, den andra gången med 17 manliga. I kyrksalen har givits en konsert. Slutligen har husarmusiken även detta år enligt gammal god tradition givit sin matiné på centralgården, då stora kastanjen stod i blom.»

Överläkaren vid Härnösands hospital meddelar:

»Kaffefest med dans och musik har i regel hållits sista lördagen i varje månad. Vid dessa fester hava vid flera tillfällen musik och sång utförts av amatörer. Ett par gånger hava de mera stillsamma sjuka fått besöka biografställningar å »Röda Kvarn», som genom sitt läge i omedelbar närhet till anstalten särskilt inbjuder till besök och vid tillfällena ifråga förhyrts. Årets mest uppskattade och högeligen efterlängtdade nöje är den sedvanliga båtutfärderna till Snattsundsholmarna, vilka särskilt lämpa sig för en lusttur med patienter.»

6. Sjukvård.

Av under årets lopp i de å bifogade tabeller upptagna sjukhusen *intagna* sjuka hava 78.8 % förut ej vårdats å anstalt (tab. 1).

Av intagna med undantag av från annan anstalt överförda samt sinnesslöa och sinnessvaga hava 77.7 % för första gången angripits av sinnessjukdom (tab. 4), och 19.6 % hava genomgått ett eller flera anfall av sinnessjukdom; nämnda förhållande är okänt beträffande 2.7 %.

Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst för de under året *tillfrisknade* (tab. 10) har, uttryckt i procent, varit följande:

Under 3 månader	Från 3 intill 6 månader	Från 6 intill 12 månader	Från 1 intill 2 år	Från 2 intill 5 år	Över 5 år	Okänt
15.6	20.2	29.3	14.1	8.7	9.3	2.8

Bland samtliga inträffade dödsfall (532 emot 650 under föregående år) angivas dödsorsakerna för 37·2 % hava varit lungtuberkulos (34·1 under 1915), för 11·8 % akut lunginflammation.

Beträffande förekomsten av akuta *infektionssjukdomar* meddelas från Vadstena hospital och asyl, att där förekommit 6 fall av tyfoidfieber å kvinnoavdelningen.

Från Vänersborgs hospital och asyl anföres i detta avseende:

8 fall av tyfoidfieber eller paratyfus hava inträffat under året. En sköterska å avd. 13 insjuknade i februari, utan att smittokällan kunde påvisas. Bakteriologisk undersökning gav positivt resultat för paratyfus. Samtliga övriga fall inträffade under höstmånaderna, ett å manssidan (avd. 3), ett (dock osäkert) å avd. 13 och de övriga fem å kvinnoavdelningen 10 A, som ständigt varit härden för denna sjukdom. Ett dödsfall inträffade å avd. 10 A. Samtliga fallen, med undantag av det ovannämnda osäkra, hava haft ett mycket protraherat förlopp, nästan alla med ett eller flera recidiv.

Från Östersunds hospital meddelas följande:

Av tyfoidfieber (paratyfus) hava även under detta år uppträtt åtskilliga fall, inalles 10, nämligen 6 hos patienter, 2 hos sköterskor och 2 hos minderåriga barn tillhörande två familjer bland ekonomipersonalen. Någon smittokälla har icke kunnat påvisas. Stora ansträngningar hava gjorts, och en mängd prov hava tagits såväl från samtliga sköterskor å vissa avdelningar som från all kökspersonal, för att upptäcka en eventuell bacillbärare men med negativt resultat. Sjukdomsfallen hava ock i allmänhet haft ett mycket lindrigt förlopp.

Liksom under föregående år hava även i år förekommit en hel del köttförgiftningsfall, nämligen 128 fall på mansavdelningen, och 100 fall på kvinnoavdelningen. De hava till största delen uppträtt efter förtärandet av från föregående dags middag sparad mat, som utspisats till frukost, eller efter utspisning med korvkaka o. dyl.

Antalet *kriminalpatienter* (tab. 13) utgjorde vid årets slut 502 (431 män, 71 kvinnor), d. v. s. 4·8 % av samtliga närvarande. Å de olika anstalterna förhöll sig antalet kriminalpatienter till hela antalet vid årets slut närvarande på följande sätt: Stockholms hospital 3·9 %, Uppsala hospital och asyl 4·8 %, Nyköpings hospital 7·6 %, Vadstena hospital och asyl 2·9 %, Växjö hospital (utom kriminalavdelningen och Korsbergakolonien) 1·6 %, Västerviks hospital 7·0 %, Visby hospital 5·1 %, Lunds hospital och asyl 3·0 %, Malmö asyl 9·7 %, Göteborgs hospital 5·6 %, Vänersborgs hospital och asyl 3·0 %, Kristinehamns hospital 3·3 %, Sätters hospital 5·3 %, Härnösands hospital 6·9 %, Östersunds hospital 4·6 % samt Piteå hospital och asyl 2·1 %.

Under året hava 41 för brott tilltalade personer blivit av medicinalstyrelsen för observation och undersökning inremitterade till statshospital; av dessa hava de betygsskrivande läkarna förklarat 22 i saknad av förståndets bruk, 3 i saknad av förståndets fulla bruk och 16 tillräkneliga.

Antalet *underhållsdagar* (tab. 15) för de under året å statsanstalterna vårdade uppgick till 3 492 085, av vilka för första klass 1·8 %, för andra klass

8.5 %, för tredje klass 81.3 %, för avgiftsfria 5.2 % och för landstings- resp. stadsanstalter 3.2 %.

Totalkostnaden för hospitalens drift (tab. 18) har uppgått till 10 026 294 kronor 12 öre, av vilket belopp 6 936 246 kronor 77 öre utgått av statsmedel. Årliga medelkostnaden per sjukplats har utgjort 1 051 kronor 4 öre och dagliga medelkostnaden för varje patient 2 kronor 88 öre; medelkostnaden av *statsmedel* per år och patient har utgjort 727 kr. 7 öre eller per dag i det närmaste 2 kr. Kostnaden för *sjukvården* (tab. 15) har för samtliga statshospital uppgått till 8 243 573 kronor 45 öre. Vid jämförelse mellan olika anstalter visar sig dagsmedelkostnaden störst vid Stockholms hospital med 4 kronor 31 öre och lägst vid Vänersborgs hospital med 1 krona 75 öre.

Här nedan lämnas en jämförande översikt över kostnaden vid statens anstalter för en del av de huvudrubriker, som upptagas i tab. 17. Vad i övrigt angår sjukvården och därmed sammanhängande frågor å rikets anstalter för sinnessjuka hänvisas till tab. 1—19.

Översikt över kostnaden för år och patient vid statens hospital för avlöning, utspisning, kläder, eldning, medicin och tvätt under år 1916.

	Avlöning Kr.	Utspisning Kr.	Linne-, gång- och sängkläder Kr.	Eldning och lys- hållning Kr.	Medika- menter Kr.	Trätt och renhåll- ning Kr.
Stockholms hospital	370.67	573.01	36.99	419.77	22.41	37.43
Uppsala hospital och asyl	189.04	381.99	30.51	217.25	10.06	19.04
Nyköpings hospital	271.07	369.93	42.64	250.98	6.62	27.69
Vadstena hospital och asyl	210.16	397.75	46.72	231.51	12.53	11.61
Värjö hospital	295.63	409.15	65.45	138.37	6.71	14.54
Västerviks hospital	224.27	381.19	61.02	185.84	10.55	11.95
Visby hospital	266.80	352.89	27.02	103.93	6.24	20.20
Malmö asyl	217.74	286.42	40.40	152.34	4.95	19.86
Lunds hospital och asyl	170.85	371.15	43.68	188.94	7.50	21.04
Göteborgs hospital	273.66	462.13	50.89	289.13	10.84	24.92
Vänersborgs hospital och asyl	171.47	326.54	31.18	163.49	7.00	13.18
Kristinehamns hospital	200.39	392.31	59.74	255.60	16.70	14.49
Säters hospital	217.44	394.93	39.87	193.34	6.84	10.37
Härnösands hospital	229.55	399.01	24.71	235.57	9.29	12.24
Östersunds hospital	212.08	458.37	43.92	313.01	6.98	27.08
Piteå hospital och asyl	241.16	366.16	34.37	281.70	5.65	18.89
Medeltal	235.13	395.18	42.44	226.29	9.39	19.03

Angående *kolonien i Korsberga* har överläkaren Lindell meddelat följande:

	Män	Kvinnor	Summa
Kvarvarande från 1915	99	66	165
Intagna under 1916	11	5	16
Summa vårdade	110	71	181
Afvärda under 1916:			
till hospitalet	8	2	10
död	—	1	1
Summa utskrivna	8	3	11
Kvarvarande till 1917	102	68	170

Av de under året intagna hade 2 kvinnor förut vårdats i kolonien.

Orsakerna till återflyttningarna till hospitalet voro: psykisk försämring eller olämplighet i övrigt för familjevård 6 män och 2 kvinnor samt kroppslig sjukdom (carcinoma och tuberculosis pulmonum) 2 män. Dessutom har en man varit återflyttad till hospitalet under 4 månader för behandling av ögonsjukdom.

Från Lunds hospital och asyl hava till Växjö hospital under året överflyttats 7 män och 2 kvinnor, vilka samtliga anbragts i familjevården. Tvenne män befunnos emellertid olämpliga och hava senare återflyttats till Lund.

Fördelningen efter de särskilda sjukdomsformerna var vid årets utgång följande: melancholia 1 man och 2 kvinnor, psychosis periodica 4 män och 2 kvinnor, dementia primaria 89 män och 54 kvinnor, paranoia 3 män och 1 kvinna, dementia secundaria 1 kvinna, insania degenerativa 1 man och 1 kvinna, psychosis ex intoxicatione 1 kvinna, dementia organica 1 man och 2 kvinnor, idiotia 2 män och 1 kvinna samt imbecillitas 1 man och 3 kvinnor; summa 102 män och 68 kvinnor.

5 hem för män och 2 hem för kvinnor hava under året tillkommit. Ett hem för män har upphört på grund av vårdarfamiljens avflyttning från orten.

På grund av under världskriget alltmera ökade svårigheter med livsmedels anskaffande har efterfrågan efter familjevårdspatienter nästan upphört, och endast i jordbruket användbara män kunna tillsvidare placeras. Å andra sidan har befolkningen gjort allt för att kunna behålla sina hittillsvarande sjuka, något som fördelaktigt bestyrker det mellan vårdare och patienter i regel rådande goda förhållandet.

Av de under året vårdade hava 77.3 % av männen och 61.9 % av kvinnorna eller sammanlagt 71.3 % kunnat sysselsättas sålunda: i lantbruk och ladugård 65 män och 4 kvinnor, med hushålls- och handarbeten 38 kvinnor, i hantverk 3 män och 2 kvinnor samt med handräkning, vedhuggning o. d. 17 män.

Omsättningen inom centralhemmet framgår av följande tabell:

Orsaken till vistelsen i centralhemmet	Kvar- varande från 1915	Intagna 1916	Avförda 1916			Kvar- varande till 1917
			till samma hem	till annat hem	till hospi- talet	
Biträden inom hemmet	5	—	—	1	—	4
Väntan på plats i lämpligt hem	2	18	—	16	1	3
Kroppslig sjukdom	6	13	10	2	2	5
Psykisk försämring	7	16	3	9	6	5
Summa	20	47	18	28	9	17

Av förenämnda i centralhemmet vårdade 67 personer voro 51 män och 16 kvinnor. Högsta antalet därstädes samtidigt vårdade voro av män 16, av kvinnor 7 och av båda könen 23.

Direkt från ett vårdarhem till ett annat hava flyttats 2 män och 5 kvinnor.

Allmänna hälsotillståndet har varit gott. Vederbörande provinsialläkare har tvenne gånger under året tillkallats. En kvinna har polikliniskt behandlats å sjukstugan i Vetlanda för hudkräfta. En kvinna har under året avlidit.

Några egentliga rymningsförsök hava ej under året förekommit.

Vårdavgifterna, som från och med den 1 november 1916 blivit höjda med ett andra krigstidstillägg av 5 öre per dag, växlade vid årets utgång per dag och patient mellan 55 och 90 öre (de båda tillfälliga krigstidstilläggen häri ej inberäknade).

Per dag och patient uppgingo sålunda vårdavgifterna vid 1916 års utgång å medeltal till 69·3 öre mot 68·8 öre vid föregående årsskifte.

Antalet underhållsdagar utgjorde 61 193 och medeltalet vårdade per dag 167·2 mot respektive 58 274 och 159·6 under år 1915.

Medelkostnaden per patient och dag har utgjort kr. 1·12 samt per patient och år kr. 409·75 mot respektive kr. 1·16 och kr. 423·98 under år 1915.

b) Landstingens och de större städernas upptagningsanstalter.

I tabellariska översikter, som åtfölja denna berättelse, ingår redogörelse för sjukvården även vid vissa mer självständiga upptagningsanstalter, tillhörande landsting eller större städer. Såsom sådana räknas för närvarande sjukhuset vid Långbro jämte upptagningsanstalterna vid Ulvsunda samt i Hälsingborg och vid Norrköping.

Ur årets berättelser från de nämnda anstalterna må följande meddelas.

Sjukhuset vid Långbro. Från detta sjukhus anför överläkaren följande:

»På grund av den ökade beläggningen och särskilt starka anhopningen av oroliga och svårskötta patienter, vilket haft till följd, att ett stort antal

avdelningar, avsedda för vård av lugna sjuka, måst tagas i anspråk för oroliga, har det praktiska utövädet av sjukvården under året haft att kämpa med ständigt ökade svårigheter. Den mest framträdande olägenheten är bristen på enkelrum. Redan vid den för sjukhuset normala relationen mellan oroliga och lugna, 1:2, är antalet otillräckligt, men sedan denna proportion numera är i det närmaste omvänd, har bristen på enkelrum medfört hart när olidliga svårigheter, och de vanliga indikationerna för patienternas nattliga fördelning på enkelrum och vaksalar hava icke på lång tid kunnat följas. Det har sålunda varit nödvändigt att i allt större utsträckning även nattetid placera våldsamma och stojande patienter på vaksal.»

Uppagningsanstalten vid Uvsunda. En elektrisk motorpump har insatts i stället för den gamla oljemotorpumpen.

Av de för kringvandrande sinnessjuka inom länet avsedda tvenne platserna har under året endast en varit belagd 53 dagar.

Beträffande verksamheten vid övriga i tabellavdelningen icke förekommande upptagningsanstalter för sinnessjuka hänvisas till översikten å sid. 19.

c) Enskilda anstalter.

Översikt för år 1916 över antalet platser samt intagna, avförda och den 31 dec. 1916 närvarande vid enskilda anstalter för sinnessjuka.

A n s t a l t	Platser	Intagna		A v f ö r d a								Den 31/12 1916 närvarande	
				friska		förbättrade		oförbättrade		döda			
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Karlsbäll (Stockholm)	14	4	9	2	—	—	1	3	3	—	1	6	7
Solna sjukhem (Sundbyberg)	34	39	6	8	2	11	—	9	2	4	2	24	5
Sigtuna sjukhem	23	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	10	3
Bagges sjukhem (Södertälje)	20	6	7	1	1	3	1	1	—	—	—	8	12
Peterska hemmet (Uppsala)	15	1	6	1	—	—	—	—	1	1	—	1	12
Vängelsta sjukhem (Uppsala)	19	1	2	—	—	—	—	—	2	—	1	7	8
Katrinelund (Malmö)	12	—	8	—	1	—	3	—	1	—	1	—	9
Solliden (Åkarp)	16	4	8	—	4	—	1	3	2	—	1	1	8
Jakobsdal (Göteborg)	19	13	26	1	4	3	2	5	7	2	3	2	10
Summa	172	69	73	13	12	17	8	21	19	7	9	59	74
		142		25		25		40		16		133	

Av de såsom oförbättrade avförda hava 34 överförts till annan anstalt för sinnessjuka.

Översikt över antalet intagna, döda, underhållsdagar samt utrymme å landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka år 1916.

1		2	3	4	5	1		2	3	4	5
Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter		Under- hålls- dagar	Antal sjuk- sängar	Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter		Under- hålls- dagar	Antal sjuk- sängar		
	in- tagna	döda				in- tagna	döda				
Stockholms stad.					Göteborgs o. Bohus län.						
Sjukhuset vid Långbro † . . .	363	43	227 034	640	Uddevalla lasarett	7	1	8 775	24		
Provisoriska sinnessjukhusen utom sjukh. v. Långbro ¹	84	8	60 112	188	Göteborgs stad.						
Stockholms län.					Upptagningsanstalten vid Göteborgs hospital †			26 280	75		
Upptagn.-anst. v. Ulvsunda †	19	1	9 659	27	Älvsborgs län.						
Uppsala län.					Borås lasarett	—	—	—	3		
Upptagningsanstalten vid Uppsala hospital †			8 434	24	Vänersborgs	—	—	—	2		
Södermanlands län.					Upptagningsanstalten vid Vänersborgs hospital †			10 900	30		
Upptagningsanstalten vid Nyköpings hospital †			6 971	20	Skaraborgs län.						
Östergötlands län.					Falköpings lasarett	37	1	8 446	24		
Vadstena lasarett	10	4	5 981	16	Mariestads	3	—	904	3		
Norrköpings stad.					Värmlands län.						
Uppt.-anst. v. Sandbyhov †	58	12	39 962	84	Upptagningsanstalten vid Kristinehamns hospital †	8	1	7 135	20		
Jönköpings län.					Örebro län.						
Ulfaparre-Hägerflychtska lasarettet i Eksjö	44	3	15 336	40	Örebro lasarett	30	—	5 048	12		
Kronobergs län. ²					Västmanlands län.						
Upptagningsanstalten vid Växjö hospital †			13 705	40	Västerås lasarett	26	2	9 069	21		
Kalmar läns norra landstingsområde.					Kopparbergs län.						
Upptagningsanstalten vid Västerviks hospital †			10 564	30	Upptagningsanst. vid Sätters hospital †			10 909	30		
Gottlands län.					Gävle län o. Gävle stad.						
Visby lasarett	3	—	35	2	Gävle o. Gästriklands lasarett	16	3	5 370	14		
Blekinge län. ²					Hudikavalls lasarett	25	—	4 770	16		
Karlskrona lasarett	3	—	170	3	Söderhamns	44	3	3 472	22		
Kristianstads län.					Västernorrlands län.						
Kristianstads lasarett	21	—	17 238	45	Härnösands lasarett	—	—	—	4		
Simrishamns	2	—	423	3	Sundsvalls	7	—	2 038	8		
Ängelholms	6	—	1 354	4	Upptagningsanstalten vid Härnösands hospital †	18	1	7 525	24		
Malmöhus län.					Jämtlands län.						
Upptagningsanstalten vid Lunds hospital †	31	4	9 586	28	Östersunds lasarett	14	3	2 903	12		
Uppt.-anst. v. Hålsingborg †	42	4	23 019	68	Västerbottens län.						
Malmö stad.					Umeå lasarett	23	—	6 491	20		
Allmänna sjukhuset	130	13	9 920	34	Norrbottnens län.						
Hallands län.					Luleå lasarett	—	—	—	2		
Falkenbergs lasarett	16	3	9 135	22	För hela riket	1 000	110	588 673	1 636		
Varbergs	—	—	—	2	Om de med † betecknade frändragas	551	44	176 900	546		

† Siffrorna ingå i Tab. 1—15. — ¹ Katarina sjukhus, avd. för sinnessjuka, samt provisoriska sinnessjukhusen å 82 Hornagatan och 56 Bondegatan. Dessa stadens upptagningsanstalter här betraktade såsom en enhet, så att överflyttningar dem emellan frändragits. — ² Upptagningsanstalten vid Växjö hospital gemensam för Kronobergs och Blekinge län. — ³ Annan beräkningsgrund än i Styrelsens berättelse: Allmän hälso- och sjukvård.

III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket.

I tab. 20 meddelas ett sammandrag av de uppgifter, vilka det enligt § 69 i *güllande nådiga stadga* angående sinnessjuka åligger kyrkoherde samt kommunal- och hälsovårdsnämnd att till vederbörande tjänsteläkare avgiva.

Här nedan meddelas en översikt över resultaten av tjänsteläkarnas besök hos sinnessjuka och idioter.

Angående de antecknade fallen av vanvård omförmäles bl. a.:

En sinnessjuk 40-årig bonddotter låg i saknad av lintyg och lakan sprittande naken med hoptovat hår, smutsig och i en urinöst mättad, stinkande atmosfär, oftast med en täcketrasa dragen över huvudet. Åt ibland av de usla smulor, hon hade att tillgå, slukade då maten som en hund och gömde överlevorna hos sig i sängen. Svält ibland under flera dagar i sträck. Var mycket avmagrad. Rasade varje dag, var argsint, spottade och utfor i gräsliga eder över sin fader och skulle varit farlig för sin 72-åriga moder, som bebodde samma rum, om hon kunnat taga sig ur sängen, vid vilken hon numera var fjättrad genom fullständig inaktivitetsatrofi i benens muskulatur. En sinnessjuk 44-årig bondson hölls, emedan han ansågs vara opålitlig samt lätt blev ondsint och uppbrusande, mestadels innestängd i ett från köket i en sidosbyggnad avbalkat rum, där inredningen var den mest primitiva med klosett, som genom golvet ledde till källaren. Genom en lucka i avbalkningen fick han likt en fånge sin mat och dryck. Dörren utåt var förbommad, och genom ett likaledes förbommat fönster inträngde en mycket otillräcklig belysning. En olidlig urinös stank mötte vid inträdet, och den sjuke var vaxblegul. Av möbler fanns en kvarleva efter en liggbrits, och sängkläderna voro under all kritik. En sinnessjuk 40-årig hemmason var komplett sinnesfrånvarande och slö och oförmögen att i minsta mån sköta sig själv. Låg hopviken, naken, bland snusk och orenlighet i vad som väl knappt kunde kallas en bädd, i ett oeldat, latrinstinkande rum med kroppen höljd av en trasmatta och några andra obenämneliga, illaluktande paltor. En 43-årig sinnessjuk hemmansägare bodde utan tillsyn alls i en usel bostad, vars inre mera liknade en svinstia än en människoboning. I sängen några lumpor i stället för sängkläder, och den sjuke själv var ytterligt smutsig och trasig. En 45-årig obildbar sinnesslö kvinna inhystes på en vind, till vilken förde en trappa utanför husets gavel. Dörren var stängd med hänglås. Tak och väggar voro otäta, men det oaktat rådde en så ohygglig stank på vinden, att det var med svårighet, man där kunde uthärda en stund. Den sinnesslöa var mycket mager. Mat sattes upp till henne på golvet genom en lucka

i kökstaket. En hink upptog exkrementer och urin. En 52-årig obildbar i högsta grad sinnesslö man anträffades i ladugården, där en kalvkätte inretts åt honom. En 56-årig sinnessjuk kvinna med kontraktur i båda benen förvarades i ett rum i en särskild byggnad, där hon var innesluten i en bur, som var 2 å 3 meter i fyrkant. Den sjuka var fullständigt förvirrad och upprepade oupphörligt samma ord och uttryck.

Översikt för år 1916 över av provinsial- och extra provinsialläkare besökta sinnessjuka och idioter med hänsyn till deras antal, beskaffenheten av deras vård och deras behov av anstaltsvård.

L ä n	Antal besökta			Vårdens beskaffenhet			Behov av vård å anstalt för		
	Sinnessjuka	Sinnesslöa		god	mindre god	vanvård	sinnessjuka	obildbara sinnesslöa	bildbara sinnesslöa
		obildbara	bildbara						
Stockholms	36	36	20	83	9	—	8	6	2
Uppsala	12	23	5	33	7	—	1	3	3
Södermanlands	23	14	—	36	1	—	1	—	—
Östergötlands	6	16	6	25	3	—	1	2	—
Jönköpings	64	53	27	118	26	—	15	8	9
Kronobergs	16	3	5	17	7	—	4	1	2
Kalmar	71	71	20	146	14	2	16	9	1
Gotlands	14	7	12	31	1	1	5	—	—
Blekinge	25	28	13	55	11	—	8	3	1
Kristianstads	84	49	10	128	15	—	14	7	—
Malmöhus	26	23	16	54	11	—	8	3	8
Hallands	11	5	8	19	5	—	1	—	4
Göteborgs och Bohus	49	83	11	124	19	—	11	24	2
Älvsborgs	15	16	1	28	4	—	6	1	—
Skaraborgs	27	16	9	48	3	1	6	2	1
Värmlands	11	11	9	28	3	—	—	1	—
Örebro	7	—	5	10	2	—	2	—	—
Västmanlands	28	18	27	65	7	1	9	8	2
Kopparbergs	27	11	12	41	9	—	6	2	—
Gävleborgs	17	19	15	47	3	1	4	6	1
Västernorrlands	7	2	2	8	3	—	2	1	—
Jämtlands	17	42	18	73	4	—	3	9	2
Västerbottens	14	9	7	26	3	1	8	3	3
Norrbottnens	14	24	10	40	8	—	4	4	4
Summa	621	579	268	1 283	178	7	143	103	45
	847			1 468			148		
	1 468						291		

Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1916 har skyddsföreningen överlämnat till överläkarna vid statens anstalter för sinnessjuka tillhopa 1 800 kronor, varav till Uppsala hospital 350 kronor, till Lunds hospital 300 kronor, till Vänersborgs hospital 200 kronor samt lägre belopp, minst 50 kronor, till övriga anstalter.

Därjämte hava till fem enskilda personer givits sammanlagt 400 kronor, vadan sålunda hela understödsbeloppet uppgår till 2 295 kronor.

Till bestridande av dessa utgifter har föreningen haft att tillgå årsavgifter av 177 ledamöter och räntan av förut befintligt kapital, som ökats från 43 406 kronor 10 öre till 43 520 kronor 38 öre.

Kurator för de sinnessjuka.

Angående detta institut skriver professor Gadelius i årsberättelsen från Stockholms hospital följande:

»Samma goda erfarenhet, som redan förut av kurators verksamhet vunnits, har alltjämt under det gångna året förnyats. Det är att hoppas, att denna välsignelsebringande institution, som borde mana till efterföljd även i andra delar av landet, framdeles, då en planerad utvidgning därav till verklig dispensärverksamhet kommer till stånd, i ännu större skala skall visa sina goda verkningar. Det är ju ock att hoppas, att hjälp till det vackra ändamålets realiserande allt fortfarande från enskilt håll skall kunna åstadkommas.»

Kuratorn fröken G. Rodhe har över sin verksamhet under år 1916 lämnat följande berättelse:

»En redogörelse för den verksamhet, som tillkommer kurator för de sinnessjuka, kan givetvis icke ifrågasättas skola innefatta uppgifter angående allt det arbete, som är förenat med befattningen i fråga. I sakens egen natur ligger, att det här rör sig om bestyr av den mest skiftande beskaffenhet; den dagliga omtanke rörande de personer, som komma under kurators vård, föranleder åtgärder av mycket olika art, och kan under erinran härom näpeligens ifrågakomma någon fullt uttömmande redogörelse för kurators arbete. Allenast i så att säga stora drag torde en dylik berättelse böra hållas, innefattande uppgifter beträffande de mera framträdande momenten i kurators arbete. I sådant syfte får nu kurator meddela följande.

Under det gångna året har kurator varit förmyndare för 28 personer, fört rättegångar rörande skilsmässa i 4 fall, upprättat bouppteckningar och bevakat myndlings rätt vid arvskiften i 6 fall, ombesörjt begravning vid 2 tillfällen och tagit hand om samt avyttrat tillhörigheter efter avlidna vid 7 tillfällen.

Kurator har haft att taga reda på tillhörigheter för 49 personer, av vilka genom kurators försorg magasinering skett för 42, och anhöriga till veder-

börande patienter tagit vård om saker för 7 personer, *att* omsätta och utlösa pantsatta saker för 11 personer, *att* tillvarataga penningar och bankböcker för 14 personer, *att* ombesörja tvätt för 7 personer och *att* verkställa transport och flyttning vid 56 tillfällen.

Vidare har tillkommit kurator *att* anskaffa platser eller befattningar åt 19 personer, *att* ombestyrta inackordering i vilohem på landet åt 8 personer, å badort åt 1 person, å sanatorium åt 1 person, i dövstumhem åt 1 person, i ålderdomshem åt 1 person och i fattigvårdsinrättning åt 1 person.

Kurator har anskaffat kläder åt 7 personer, utdelat understöd för inackordering och hyra åt 45 personer, ombesörjt inbetalningar till sjuk- och begravningskassor samt livförsäkringsbolag för 8 personer, ombestyrt och delvis bekostat kurs i barnavård för 1 person och omhändertagit 3 barn, av vilka 2 blivit intagna på barnhem och 1 inackorderat i familj.

Slutligen må antecknas, att kurator korresponderat med 50 personer och lämnat diverse hjälp åt 58 personer.

Antalet personer, som under året kommit under kurators inseende, har utgjort 170, därav 77 från föregående år och 93 tillkomna under redogörelseåret.

Medel för utdelning av understöd hava erhållits *dels* av Fords donationsfond 400 kr., *dels* av Stockholms Dagblads julinsamling 150 kr., *dels* av Svenska Dagbladets julinsamling 200 kr., *dels ock* av Aftonbladets julinsamling 500 kr. På kurators initiativ hava medel åt vissa personer utdelats av fattigvården, Säterstenska fonden, föreningen De blindas vänner, Skyddsföreningen för sinnessjuka och Oscars församlings skyddsförening. Vidare må i detta sammanhang framhållas, att för kuratorsverksamhetens bedrivande *har till kuratorsfonden influtit medel från förut omnämnda Säterstenska fonden 500 kr., genom fru Else Kleen 535 kr. och från privata personer 90 kr.*

På sätt som framgår av ovanstående — särskilt vad angår uppgifterna beträffande influtna medel — lär kunna konstateras en viss framgång i kuratorsverksamheten under det gångna året, och må vidare anföras, att kurator numera anlitas med rådfrågningar från skilda håll över hela riket angående vården av sådana sinnessjuka personer, som icke äro intagna på sinnessjukhus eller hospital, allt förhållanden, som synas tyda på att kuratorsverksamheten kommer att mer och mer utvecklas.»

Tab. 2. Översikt för år 1916 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna.

S j u k d o m	2		3		4		5		6	
	Intagna ¹		Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Tillfrisknade		Döda		Den 31 december befintliga	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	38	92	36	87	23	35	7	19	114	251
Mani, <i>Mania</i>	23	17	21	13	17	11	1	4	26	49
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	219	298	124	195	139	170	14	18	387	588
Förvirring, <i>Confusio</i>	46	75	42	65	35	56	5	8	15	62
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	423	381	338	318	55	30	142	132	3 655	3 010
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i>	26	24	18	21	3	1	8	4	238	267
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	1	—	1	—	—	7	8	91	155
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	29	20	26	16	2	2	11	5	145	91
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	39	43	26	36	14	11	10	1	102	106
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	47	5	35	5	27	3	—	—	75	10
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	61	11	56	11	—	—	32	7	71	21
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	67	51	58	46	—	5	27	37	132	176
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	8	15	5	14	—	—	10	6	115	96
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	26	23	24	22	—	3	2	7	202	140
Sinnessjukdom, okänd eller icke förefintlig	21	7	17	7	—	—	—	—	7	3
Summa	1 073	1 063	826	857	315	327	276	256	5 375	5 025

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här

Tab. 3. Översikt för år 1916 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter *kön* och *ålder*.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15—20 år ¹		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa			Totalsumma
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		
Intagna ²	2	2	67	53	150	121	175	128	142	148	137	121	111	100	78	107	124	183	54	67	30	32	3	1	1073	1063	2136	
Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade	2	2	61	46	121	94	141	109	118	128	97	98	78	76	54	84	92	140	37	50	22	29	3	1	826	857	1683	
Tillfrisknade	—	1	19	27	52	42	53	44	49	36	35	41	33	29	22	38	36	48	15	16	1	5	—	—	315	327	642	
Döda	—	—	2	3	19	9	20	16	27	24	32	23	30	26	26	16	50	53	38	37	32	48	—	1	276	256	532	

Tab. 4. Översikt för år 1916 över de å offentliga, självständiga anstalter intagna sinnessjuka, fördelade efter *civilstånd*, *sjukdomens bestånd före intagningen* samt *antal förutgångna anfall*.

In- tag- na.	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18							
	Summa		Civilstånd		Sjukdomens bestånd före intagningen		Antal förutgångna anfall		Ogifta		Gifta		Änks- lingar		Änkor		Från- skilda		Under 3 mån.		3—6 mån. ³		6—12 mån.		1—2 år		Över 2 år		Okänt		Intet		Ett		Två		Tre		Fyra eller flera		Okänt	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.				
A ⁴	1018	1018	644	589	316	327	42	84	16	18	372	423	113	138	97	97	86	81	306	261	44	18	721	664	124	182	44	51	24	24	66	83	39	14								
	2036		1233	643			126		34		795		251		194		167		567		62		1385		306		95		48		149		53									
B ⁵	780	814	493	476	244	258	33	64	10	16	275	317	94	122	85	83	74	69	221	206	31	17	633	606	69	118	17	27	12	9	22	38	27	16								
	1594		969	502			97		26		592		216		168		143		427		48		1239		187		44		21		60		43									

¹ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v. — ² De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. —

³ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v. — ⁴ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här, ej heller sinnesslöa och sinnessvaga eller de vid intagandet icke sinnessjuka. — ⁵ Å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut icke vårdade; sinnesslöa eller sinnessvaga medtagna ej här, ej heller de vid intagandet icke sinnessjuka.

3-17-1423

Tab. 5. Översikt för år 1916 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott.

Sjukdom	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15-20 år ¹		20-25 år		25-30 år		30-35 år		35-40 år		40-45 år		45-50 år		50-60 år		60-70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa		Totalsumma	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		
Melankoli, <i>Melancholia</i>	—	—	2	—	1	1	4	8	4	8	7	10	1	15	2	15	12	26	1	4	1	—	1	—	36	87	123	
Mani, <i>Mania</i>	—	—	3	1	5	3	3	1	1	4	1	—	2	—	1	2	4	2	1	—	—	—	—	—	21	13	34	
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	3	3	19	19	26	41	21	28	8	25	13	21	8	21	10	4	6	15	2	3	—	1	8	14	124	195	319	
Förvirring, <i>Confusio</i>	1	—	5	4	10	9	2	17	8	9	5	8	3	6	1	4	4	5	—	2	1	—	2	1	42	65	107	
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	3	4	48	49	88	62	79	55	54	45	28	37	11	17	5	26	3	11	—	1	—	1	19	10	338	318	656	
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i>	—	—	—	—	1	1	1	3	—	3	3	2	3	3	3	3	7	2	3	—	—	—	1	—	18	21	39	
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secunda</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	4	5	5	2	1	4	5	2	3	—	2	3	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	2	1	26	16	42	
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	2	—	3	4	3	7	4	2	4	6	2	5	2	2	1	5	2	1	—	—	—	—	3	4	26	86	62	
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	1	—	—	—	—	5	—	7	—	4	1	6	2	4	—	2	—	3	—	—	—	—	3	2	35	5	40	
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	1	2	2	—	8	1	11	—	12	2	7	3	12	2	—	—	—	—	3	1	56	11	67	
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	1	—	—	—	—	1	1	1	—	5	—	1	2	8	1	12	7	12	16	12	17	5	2	—	—	58	46	104
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	5	13	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	14	19
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	18	20	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	24	22	46
Sinnessjukdom, okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	38	45	87	82	136	130	127	115	101	98	79	87	51	71	45	63	60	76	22	29	14	19	49	35	809	850	1 659	

Ann. Här medtagas ej sådana, som vid intagandet voro icke sinnessjuka; se Tab. 2.

¹ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v.

Tab. 6. Översikt för år 1916 över *orsaker*, under vilkas inflytelser sinnssjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna.

1		2		3		
		Intagna ¹		Intagna, å offentliga, självständiga anstalter för sinnssjuka förut ej vårdade		
O r s a k		m.	kv.	m.	kv.	
Ärftlig belastning.	Sinnssjukdom hos	fadern	63	61	47	43
		modern	75	95	49	63
		far- eller morföräldrar	50	47	40	32
		syskon	142	163	105	117
		avlägsnare släktingar	208	195	187	162
	Alkoholism hos	fader	85	68	54	51
		moder	5	6	5	4
		föräldrar	7	5	4	2
	Epilepsi hos	syskon	11	12	10	6
		avlägsnare släktingar	13	10	9	9
		föräldrar	92	70	48	54
	Neurasteni, hysteri eller andra nervösa rubbningar hos	syskon	32	36	24	28
		avlägsnare släktingar	32	38	24	27
		syskon	32	38	24	28
	Själv mord av föräldrar, far- eller morföräldrar, syskon	20	13	16	12	
» » avlägsnare anförvanter	—	—	—	—		
Idioti, sinnessvaghet, lynnsegendomlighet inom släkten	11	14	9	12		
Andra former av belastning	26	23	21	19		
Pubertet	—	—	—	—		
Klimakterium	—	1	—	1		
Ålderdom	12	16	12	13		
Havandeskap	—	13	—	10		
Barnsäng	—	20	—	17		
Digivning	—	8	—	7		
Influenta	2	6	—	6		
Tyfoidfieber	—	1	—	—		
Andra akuta infektionssjukdomar	9	6	5	6		
Syfilis	68	19	47	17		
Kroniska konsumtionstillstånd (cancer, tuberkulos etc.)	7	3	4	3		
Inanition	—	—	—	—		
Huvudvärk, svår snuva, svår tandvärk	—	—	—	—		
Sjukdomar i blodkärlet	13	6	12	6		
Epilepsi	11	2	9	2		
Kronisk alkoholism	91	12	65	10		
Andra kroniska intoxikationssjukdomar	8	3	6	2		
Skador å huvudet	14	2	10	1		
Organiska hjärnlidanden	7	7	6	6		
Andra sjukdomar	6	9	6	9		
Oregelbundet, utsvävande levnads sätt	4	3	3	2		
Missbruk av spirituosa, kaffe, tobak	13	—	11	—		
Hälsosvidrigt eller ansträngande arbete i yrke	8	7	5	7		
Pauperism	2	1	2	1		
Psykisk överansträngning, neurasteni, sömnlöshet	3	8	2	8		
Själv förebräelse, grubbel	—	—	—	—		
Missräkningar och motgångar, ekonomiska och husliga bekymmer	31	46	27	40		
Kärlek, olyckligt äktenskap, oäkta barn	11	18	10	16		
Religiösa påverkningar	3	7	2	6		
Häftig stunesrörelse	7	20	7	17		
Amerikavistelse, värnpliktsövning, mobilisering	12	2	12	2		
Cellstraff	6	2	5	2		
Andra yttre omständigheter	55	72	37	59		

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnssjuka direkt överförda ej medräknade.

Tab. 7. Översikt för år 1916 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter *stånd och yrke.*

1	2		3		4		5	
	Yrkes- utövare		Hustrur utan yrke		Barn under 15 år		Övriga familje- med- lemmar	
	m.	kv.			m.	kv.	m.	kv.
I. Jordbruk med binäringar.								
Godsägare och därmed jämförliga arrendatorer, lantbruksinspek- torer	2	—	1	—	—	—	—	2
Hemmansägare och därmed jämförliga arrendatorer, rättare, lada- fogdar, mejerister, trädgårdsmästare	77	13	73	—	—	—	45	80
Torpäre, stutare, bäckstugusittare, jordbruksarbetare, tjänare	182	107	39	1	—	—	1	17
Fiskare	5	—	1	—	—	—	1	1
Lappar	2	—	—	—	—	—	—	1
II. Industri och hantverk.								
Fabriks- och bruksägare, disponenter, ingenjörer, byggmästare, bokhållare	13	2	4	—	—	—	1	3
Arbetare	155	46	44	—	—	—	3	10
Hantverkare	96	48	42	—	1	—	2	12
III. Handel och samfärdsl.								
Handlande, handelsbokhållare, banktjänstemän, redare	45	32	16	—	—	—	2	9
Iddkare av vårdshusföreelse och deras biträden	7	4	2	—	—	—	—	2
Tjänstemän vid post, telegraf, telefon och järnvägar	7	8	6	—	—	—	—	2
Betjante vid d:o	11	1	7	—	—	—	1	2
Sjöfarande, lotsar	30	—	6	—	—	—	2	3
Hyrkuskar, åkare, stadsbud och hamnarbetare	5	—	3	—	—	—	—	—
IV. Allmän tjänst och litterära yrken.								
Prästerskap	3	1	3	—	—	—	2	1
Civila och kommunala tjänstemän	14	6	4	—	—	—	1	1
D:o d:o betjante	11	—	2	1	—	—	—	—
Militärer av officers grad	1	—	—	—	—	—	—	—
D:o av lägre grad	18	—	5	—	—	—	—	—
Lärare	10	22	—	—	—	—	1	1
Litteratörer, artister	5	3	5	—	—	—	1	—
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare	4	—	1	—	—	—	—	—
Barnmorskor, sjukvårdspersonal	3	8	3	—	—	—	—	—
Studerande	7	1	—	—	—	—	—	—
Sakförare	1	—	—	—	—	—	—	—
V. Annat yrke.								
Tjänstehjon, förut ej angivna	1	68	—	—	—	—	—	—
Arbetare, d:o d:o	29	19	10	—	—	—	1	1
f. d. Yrkesutövare, kapitalister och pensionärer	7	3	1	—	—	—	—	—
Understödsagare	7	17	1	—	—	—	—	1
Fångar	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. Intet eller okänt yrke.								
	2	6	6	—	—	—	—	7
Summa	760	415	285	2	1	64	156	

Tab. 8. Översikt för år 1916 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort.

L ä n	2		3		4			5 Intagna på 100 000 av medelfolk- mängden
	Landsbygd		Städer		Hela länet			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	Summa	
Stockholms stad	—	—	156	152	156	152	308	76.3
Stockholms län	54	21	3	2	57	23	80	35.7
Uppsala »	16	13	8	9	24	22	46	34.7
Södermanlands »	19	19	5	11	24	30	54	29.2
Östergötlands »	25	21	21	27	46	48	94	31.2
Jönköpings »	16	16	2	3	18	19	37	16.8
Kronobergs »	26	24	2	2	28	26	54	34.5
Kalmar »	27	26	2	7	29	33	62	27.2
Gottlands »	3	14	1	2	4	16	20	35.9
Blekinge »	9	9	6	5	15	14	29	19.4
Kristianstads »	16	21	4	3	20	24	44	18.7
Malmöhus »	43	32	15	11	58	43	101	21.1
Hallands »	12	13	2	2	14	15	29	19.7
Göteborgs och Bohus län	14	18	28	44	42	62	104	25.4
Älvsborgs län	16	21	3	5	19	26	45	15.3
Skaraborgs län	17	20	2	5	19	25	44	18.2
Värmlands »	24	18	2	6	26	24	50	19.2
Örebro »	10	12	5	5	15	17	32	15.0
Västmanlands »	10	13	8	4	18	17	35	21.4
Kopparbergs »	27	30	4	3	31	33	64	26.3
Gävleborgs »	11	13	9	7	20	20	40	15.3
Västernorrlands »	23	34	4	2	27	36	63	24.2
Jämtlands »	24	40	1	5	25	45	70	55.9
Västerbottens »	36	32	1	4	37	36	73	42.6
Norrbottnens »	34	26	3	6	37	32	69	39.4
Utrikes ort	18	14	12	2	10	6	16	
Okänd hemort	17	13	—	—	7	13	20	
Summa	527	523	299	334	826	857	1683	29.3
	1 050		633					

Tab. 9. Översikt för år 1916 över tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter intagna.

1		2	3	4	5	6	7
Intagningsårets		årtal	Intagna ²	Därav vid intagnin- gen som obotliga att anse	Till- frisknade under nä- got av de 10 åren ³	Tillfrisk- ningspro- cent för de i kol. 3 angivna intagna	De de av de in- tagna med avdrag av de i kol. 4 anförda
ordningsnummer							
Det 10:de	} räkna tillbaka från redovisningsåret som lista år.	1907	998	590	287	28.76	70.34
» 9:de		1908	1 052	498	308	29.28	55.60
» 8:de		1909	1 175	584	310	26.38	52.45
» 7:de		1910	1 795	880	395	22.01	50.97
» 6:te		1911	1 548	575	531	34.30	54.57
» 5:te		1912	2 696	1 573	580	21.51	51.65
» 4:de		1913	2 081	982	611	29.30	55.60
» 3:dje		1914	1 888	892	562	29.77	56.43
» 2:dra		1915	2 321	1 119	533	22.96	44.33
Redovisningsåret			1916	2 108	872	387	18.36

¹ Huruvida från landsbygd eller stad är icke uppgivet. — ² De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här, ej heller de vid intagandet icke sinnessjuka. — ³ De tillfrisknade införas för det år, under vilket de å anstalten intagits, och ej för det år, under vilket de utskrivits tillfrisknade.

Tab. 10. Översikt för år 1916 över de 4 offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka *tillfrisknade*.

S j u k d o m	Vistelse tid inom hospitalet					Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst										S u m m a		Summa summatorum									
	kortare tid än 3 månader		3-6 månader ¹		6-12 månader		1-2 år		över 2 år		kortare tid än 3 månader		3-6 månader ¹		6-12 månader		1-2 år.		2-5 år.		över 5 år		okänt				
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.		kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli. <i>Melancholia</i>	5	8	9	10	8	12	6	2	—	3	2	—	3	6	9	9	4	13	4	—	—	6	1	1	23	35	58
Mani. <i>Mania</i>	8	1	5	3	3	3	1	—	—	4	3	1	7	1	6	4	1	1	—	1	—	3	—	—	17	11	28
Periodisk sinnessjukdom. <i>Psychosis periodica</i>	44	40	47	54	28	50	11	15	9	11	18	17	33	42	43	52	20	27	14	13	7	15	4	4	139	170	309
Förrirring. <i>Confusio</i>	19	20	5	21	9	12	1	2	1	1	14	15	4	17	11	15	1	6	1	—	1	3	3	—	35	56	91
Primär svagsinnet. <i>Dementia primaria</i>	8	—	10	12	20	7	9	4	8	7	6	—	3	4	22	11	7	6	6	7	10	2	1	—	55	30	85
Kronisk förryckhet. <i>Paranoia</i>	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	3	1	4
Sekundär svagsinnet. <i>Dementia secunda ria</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Epileptisk sinnessjukdom. <i>Insania epileptica</i>	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	2	4
Degenerativ sinnessjukdom. <i>Insania degenerativa</i>	5	3	5	3	—	3	2	1	2	1	4	1	2	1	—	4	2	—	2	3	3	2	1	—	14	11	25
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgifning. <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	16	2	8	—	2	1	—	—	1	—	12	2	6	—	2	—	—	—	2	—	3	1	2	—	27	3	30
Sinnessjukdom med förlamning. <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagsinnet av organiska orsaker. <i>Dementia organica</i>	—	1	—	—	—	1	—	2	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	1	—	—	—	5	5
Sinnesslöhet. <i>Idiotia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessvaghet. <i>Imbecillitas</i>	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	3	3
Sinnessjukdom okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	109	80	90	103	65	89	30	27	21	23	62	33	58	72	93	95	36	54	30	26	24	36	12	6	315	327	642

¹ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v.

Tab. 11. Översikt för år 1916 över *dödsorsaker* bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna.

1	2	3	4
Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 okt. 1911)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	8	4	12
Septicæmia	8	2	10
Erysipelas	2	2	4
Febris typhoides	—	1	1
Tuberculosis pulmonum	98	100	198
» aliorum organorum	3	6	9
Syphilis	1	—	1
Aliæ infectiones	—	2	2
Leuchæmia	—	—	—
Anæmia perniciosæ	—	—	—
Diabetes mellitus	1	1	2
Aliæ cachexiæ	—	—	—
Hæmorrhagia cerebri et meningum. Emollitio cerebri	7	7	14
Abscessus cerebri. Meningitis purulenta acuta	1	3	4
Epilepsia	6	1	7
Otitis	1	1	2
Dementia paralytica	30	5	35
Insania	8	4	12
Insania (submersio)	—	—	—
» (strangulatio, suffocatio)	1	1	2
» (suicidium)	—	—	—
Alii systematis nervosi morbi	—	—	—
Pericarditis	2	2	4
Endocarditis chr. Vitium org. cordis. Myocarditis chr. Cardioscler.	18	29	47
Arteriosclerosis. Aneurysma	5	10	15
Thrombosis. Embolia	—	2	2
Pleuritis. Empyema	2	3	5
Bronchitis acuta et chronica	1	3	4
Pneumonia acuta	35	28	63
Gangræna pulmonum	1	2	3
Alii organorum respirationis morbi	1	3	4
Gastroenteritis acuta et chronica	15	10	25
Ulcus ventriculi	6	—	6
Ileus	3	3	6
Hernia	1	3	4
Appendicitis	—	2	2
Hepatitis interstitialis chronica. Cirrhosis hepatis	1	—	1
Cholelithiasis	—	1	1
Alii organ. digestionis morbi	—	—	—
Nephritis acuta et chronica	2	1	3
Cystopyelonephritis	1	1	2
Ren cysticus	—	—	—
Hypertrophia prostatæ	—	—	—
Carcinoma	6	10	16
Sarcoma	1	2	3
Tumores alii	—	1	1
Casus mortiferi (Contusio, Fractura)	—	—	—
» » (Felsväljning)	—	—	—
Summa	276	256	532

Tab. 12. Översikt för år 1916 över *tillfälliga sjukdomar* bland de
 a offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade.

1	2	3	4	1	2	3	4
Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 19 okt. 1914)	M.	Kv.	Summa	Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 19 okt. 1914)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	7	3	10	Enterocolitis, proctitis chr.	20	9	29
Septicæmia. Pyosepticæmia. Abscessus. Phlegmone	145	84	229	Appendicitis	12	9	21
Erysipelas	34	76	110	Ileus. Volvulus. Invaginatio	4	5	9
Scarlatina	—	1	1	Hernia	25	4	29
Diphtheria	1	—	1	Cholelithiasis	1	13	14
Influenza epidemica	165	142	307	Icterus. Icterus catarrhalis	1	1	2
Typhus abdominalis	4	19	23	Peritonitis acuta	3	4	7
Tuberculosis pulmonum. Tbc. laryngis	181	192	373	Alii organ. digestionis morbi	18	30	48
organorum aliorum	30	46	76	Nephritis degen. et inflamm. ac. Nephritis degen. et inflam. chr. Morbus Brighti	5	4	9
Syphilis acquisita	17	2	19	Pyelitis. Cystopyelonephritis	16	7	23
Febris. Febricula	11	4	15	Cystitis	2	1	3
Aliæ infectiones	3	12	15	Alii morbi org. uropoëticorum	11	11	22
Anæmia	3	11	14	Morbi organorum generationis	4	—	4
Alii morbi sanguinis	—	4	4	Myitis. Rheumatismus muscu- lorum	10	7	17
Diabetes mellitus	6	2	8	Tendovaginitis	36	16	52
Hæmorrhagia meningum cerebri Meningitis cerebri. Meningitis cerebro-spinalis	1	2	3	Bursitis. Hygroma	1	2	3
Congestio cerebri	—	—	—	Polyarthrit. rheumatica acuta	9	9	18
Hæmorrhagia, thrombosis, embolia cerebri. Emollitio cerebri	8	6	14	Polyarthrit. rheumatica chronica Osteomyelitis. Osteitis. Periostitis	4	12	16
Epilepsia	11	16	27	Alii morbi artiel. et ossium	9	13	22
Alii nervosi morbi	10	9	19	Erythema multiforme et nodosum	17	14	31
Dementia paralytica	—	1	1	Urticaria	2	5	7
Pericarditis	3	1	4	Zoster	—	7	7
Endocarditis, Myocarditis ac. Endocarditis chr. Vitium orga- nicum cordis. Myocarditis chr. Cardiosclerosis. Cor adiposum Arteriosclerosis. Atheromatosis. Atherosclerosis. Endarteriitis	—	11	11	Psoriasis	1	5	6
Phlebitis	31	46	77	Ulcus varicosum cruris	13	11	24
Aneurysma	—	1	1	Acne	41	22	63
Varix	27	12	39	Furunculosis. Furunculus	5	3	8
Thrombosis. Embolia	1	3	4	Carbunculus	34	12	46
Tracheitis acuta. Bronchitis acuta Tracheitis chr. Bronchitis chr. Asthma bronchiale	114	93	207	Gangræna	4	—	4
Hæmorrhagia pulmonum	1	11	12	Alii morbi cutanei	206	72	278
Pneumonia crouposa acuta	48	45	93	Morbi motus auditorii externi	43	31	74
Bronchopneumonia acuta	22	11	33	Otitis media catarrhalis	1	—	1
Gangræna pulmonum	2	3	5	Otitis media purulenta	27	15	42
Pleuritis. Empyema pleuræ	17	25	42	Aliæ otopatiæ	7	4	11
Alii organ. respirationis morbi Tonsillitis acuta. Angina ton- sillaris. Pharyngitis acuta	5	5	10	Conjunctivitis, festivalis, catarrhalis Dacryocystitis catarrhalis	1	1	2
Gastritis acuta	79	76	155	Keratitis ulcerosa	37	52	89
Enterocolitis acuta. Proctitis acuta	102	101	203	Iritis, iridocyclitis	4	2	6
Gastritis chronica	353	327	680	Cataracta	33	29	62
Ulcus ventriculi. Ulcus duodeni	6	12	18	Strabismus	5	8	13
	12	5	17	Aliæ ophthalmiæ	2	3	5
				Myoma	3	2	5
				Adenoma. Kystadenoma	—	2	2
				Sarcoma	8	11	19
				Carcinoma	—	2	2
				Struma	—	3	3
				Alii tumores	1	1	2
				Morbus Basedowi. Hyperthyreosis	2	3	5
				Trauma	1	1	2
					289	207	496

¹ Därf 228 fall (128 m., 100 kv.) av matförgiftning med symptom av gastroneritis eller enteritis.

Tab. 13. *Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka år 1916.*

A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.

A n s t a l t .	2		3		4		
	Underhålls- dagar	Medeltal vård- dade per dag		Den 31 december befintliga ²			
		m.	kv.	m.	kv.	sa	
Stockholms hospital	3 678	8·0	2·0	8	1	9	
Uppsala > och asyl	19 841	48·2	6·0	55	5	60	
Nyköpings >	6 429	14·5	3·0	14	3	17	
Vadstena > och asyl	7 815	19·4	2·0	19	2	21	
Växjö >	2 348	2·2	4·2	2	3	5	
> , kriminalavdelningen	40 611	111·0	—	102	—	102	
Västerviks >	21 705	49·8	9·5	48	11	59	
Visby >	1 137	2·1	1·0	3	1	4	
Lunds > och asyl	13 112	25·0	10·8	26	11	37	
Malmö asyl	3 920	3·6	7·1	4	8	12	
Göteborgs hospital	6 919	17·7	1·2	18	2	20	
Vänersborgs > och asyl	12 276	28·9	4·6	29	4	33	
Kristinehamns >	9 306	18·4	7·0	20	7	27	
Säters >	14 843	37·6	3·0	41	3	44	
Härnösands >	6 878	11·9	6·9	11	7	18	
Ostersunds >	9 142	23·2	1·8	24	2	26	
Piteå hospital och asyl	4 482	10·4	1·9	7	1	8	
Sjukhuset vid Långbro	—	—	—	—	—	—	
Upptagningsanstalten vid Ulvsunda	—	—	—	—	—	—	
> vid Sandbyhov	—	—	—	—	—	—	
> i Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	
Summa	184 442	431·9	72·0	431	71	502	

B. Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.

	2		3		4		5	
	Ottillräkneliga förklarade		Straffångar		Rannsaktions- fångar		Observations- fall	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Av de intagna ¹ voro tilltalade eller dömda för								
(mord, mordförsök)	4	—	—	—	—	—	3	2
dråp	1	—	—	—	—	—	—	—
mordbrand	5	2	—	—	—	—	4	1
övertvång, misshandel	4	1	—	—	—	—	2	—
stöld, bedrägeri, rån, förfalskning	9	3	—	—	2	—	³ 17	2
hemfridsbrott	—	—	—	—	—	—	1	—
skadegörelse	1	—	—	—	—	—	—	—
våldtäktsförsök, barnamord	—	1	—	—	—	—	1	—
sedlighetsbrott	5	1	—	—	—	—	8	1
uppmaning till brottslig handling	1	—	—	—	—	—	1	—
Querulans	—	—	—	—	—	—	1	—
Summa intagna ¹	30	8	—	—	2	—	38	6
Avförda ²								
Tillfrisknade	3	1	—	—	—	—	—	—
Förbättrade	3	—	1	—	—	—	—	—
Oförbättrade	—	1	—	—	—	—	—	—
Till annan offentl. självständig anstalt	24	3	—	—	—	—	—	—
Döda	8	—	1	1	—	—	—	—
Summa avförda ²	38	5	2	1	—	—	—	—

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt direkt överförda upptagas icke här. — ² Observationsfall upptagas icke här. — ³ Därav 2 intagna såsom ottillräkneliga förklarade.

Tab. 14. Översikt för år 1916 angående å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av *dementia paralytica* lidande.

1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		
I n t a g n a ¹						A v l i d n a														
Y r k e		Yrkes- utövare		Famil- jemed- lemmar		Ålder vid döds- fallet		Sjukdomens bestånd från dess uppkomst												
								Under 1 år	1—2 år ²	2—3 år	3—5 år	5—10 år	Över 10 år							
		m.	kv.	m.	kv.			m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
<i>I. Jordbruk med binärningar.</i>						0—25 år . . .														
Godsägare och därmed jämför- liga arrendatorer, lantbruks- inspektorer						25—30 år ² . . .								1						
Hemmansägare och därmed jämför- liga arrendatorer, rättare, ladufogdar, trädgårdsmästare						30—35 år . . .		2	1		3		1		1					
Torpare, jordbruksarb., tjänare						35—40 år . . .		2						1						
Fiskare						40—45 år . . .		2	1	3				2		2				
<i>II. Industri och hantverk.</i>						45—50 år . . .		1	1		1				3					
Fabrika- och bruksägare etc. .						50—60 år . . .		1		3	1	1	1	1				2		
Arbetare						60—70 år . . .					1									
Hantverkare						Över 70 år . . .														
<i>III. Handel och samfärdsel.</i>						Okänd														
Handl., bokhåll., banktjänstem.						Summa		8	3	6	1	6	—	4	3	6	—	2	—	
Idkare av värdsbusrör., bitråd.																				
Tjänstemän vid post, telegraf, järnvägar																				
Betjante vid d:o																				
Sjöfarande																				
Hyrkuskar, stadsbud, stuvare .																				
<i>IV. Allmän tjänst och litte- rära yrken.</i>																				
Civila och kommunala tjänste- män, lärare etc.																				
Civila och kommunala betjante																				
Militärer av officersgrad . . .																				
Militärer, subalterner o. manskap																				
Litteratörer, artister																				
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare																				
Barnmorskor, sjukvårdspersonal																				
<i>V. Annat yrke.</i>																				
Kapitalister, f. d. yrkesutövare																				
Arbetare, tjänstehjon ej angivna																				
Understödstagare																				
<i>VI. Intet eller okänt yrke .</i>																				
Summa						56	7	—	4											

		Intagna.¹	
		<i>Civilstånd.</i>	
Ogift	{	m.	13
		kv.	7
Gift	{	m.	42
		kv.	4
Änkling			1
Änka			—
Fränskild	{	m.	—
		kv.	—
		<i>Hemort.</i>	
Landsbygd	{	m.	19
		kv.	3
Stad	{	m.	37
		kv.	8
		<i>Antaglig sjukdomsorsak.</i>	
Syfilis	{	m.	42
		kv.	11
Alkoholmissbruk	{	m.	4
		kv.	—

¹ Här upptagas icke å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka förut under diagnos dementia paralytica vårdade, ej heller från annan sådan anstalt överförda. — ² Från och med 1 år intill 2 år o. s. v. — ³ Från och med 25 år intill 30 år o. s. v.

Tab. 15. Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående *antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden* för år 1916.

A n s t a l t	2			3					4					5			6		
	Antal sjukplatser			Underhållsdagar					Medeltal vårdade pr dag					Utspisningskostnad för de sjuka			Totalkostnaden för sjukvården ¹		
	I klass	Allm. klass	Tillhör. vederbörande lands-ting el. st d	I klass	II klass	III klass	Utan avgift	Å lands-tings el. stats stat	I klass	II klass	III klass	Utan avgift	Å lands-tings el. stats stat	Total-kostnad	För underhållsdag		Total-kostnad ¹	Medel-kostnad för varje person för dag	Medel-kostnad för varje person för år
															I klass	allm. klass			
Stockholms hospital . . .	20	235	—	7 698	20 536	54 751	3 585	—	21	56	150	10	—	74 800-24	180-7	77-2	372 765-70	4-31	1 575-96
Uppsala hosp. o. asyl . . .	30	1 192	24	10 949	38 053	378 510	20 151	8 434	30	104	1 034	55	23	341 136-21	180-8	72-5	1 029 848-79	2-26	826-31
Nyköpings hospital . . .	—	186	20	—	2 238	63 664	6 489	6 971	—	6	174	18	19	50 186-24	—	63-2	210 840-14	2-66	970-56
Vadstena hospital o. asyl . . .	26	774	—	9 148	29 211	225 625	8 269	—	25	80	617	22	—	202 024-91	150-0	71-6	616 206-63	2-26	828-26
Växjö . . .	10	240	40	1 676	7 575	87 038	2 348	13 705	5	21	238	6	37	98 905-05	155-0	63-7	421 148-63	2-75	1 007-75
» krim.-avd.	—	100	—	—	1 453	1 529	37 629	—	—	4	4	103	—	—	—	—	—	—	—
» Korsberga	—	—	—	—	2 341	58 852	—	—	—	6	161	—	—	46 096-32	—	75-3	68 505-45	1-12	409-75
Västerviks hospital . . .	—	800	30	—	24 487	252 549	21 098	10 564	—	67	690	58	29	201 205-31	—	65-2	741 133-77	2-40	878-69
Visby hospital	—	63	—	—	3 308	22 067	1 164	—	—	9	60	3	—	19 742-36	—	74-4	59 685-02	2-25	823-13
Malmö asyl	—	124	—	—	6 305	34 557	4 468	—	—	17	94	12	—	26 400-00	—	55-9	93 498-04	1-98	724-79
Lunds hospital o. asyl . . .	30	1 174	28	12 423	40 002	371 124	14 244	9 586	34	109	1 014	39	26	306 041-73	190-7	64-9	969 873-78	2-17	793-45
Göteborgs hospital . . .	50	290	75	18 767	20 178	56 581	7 394	26 280	51	55	155	20	72	103 190-12	155-7	66-9	405 037-80	3-12	1 140-95
Vänersborgs h. o. a. . . .	—	1 050	30	—	29 086	344 596	12 270	10 900	—	79	942	34	29	244 886-95	—	61-7	695 227-45	1-75	641-18
Kristinehamns hosp. . . .	—	780	20	—	24 165	253 062	3 940	7 135	—	66	691	24	19	230 520-98	—	78-5	726 616-66	2-48	906-72
Säters	—	800	30	—	19 288	262 756	14 890	10 909	—	53	718	41	30	206 254-81	—	67-0	712 732-09	2-32	847-36
Härnösands	—	245	24	—	6 204	76 488	6 878	7 525	—	17	209	19	21	77 112-22	—	79-5	230 981-16	2-38	870-35
Östersunds	—	560	—	—	16 457	169 249	9 142	—	—	45	462	25	—	144 089-44	—	73-9	554 919-69	2-85	1 043-08
Piteå hospital o. asyl . . .	—	370	—	—	5 129	126 900	4 482	—	—	14	347	12	—	86 730-26	—	63-5	334 552-65	2-45	896-95
Sjukhuset vid Långbro . . .	—	—	640	—	—	—	—	227 034	—	—	—	—	—	182 666-22	159-0	76-1	721 214-86	3-18	1 162-63
Uppt.anst. vid Ulvsunda . . .	—	—	27	—	—	—	—	9 659	—	—	—	—	—	11 907-85	—	123-0	33 757-54	3-50	1 298-36
» Ramlösa	—	—	48	—	—	—	—	16 556	—	—	—	—	—	14 779-65	—	89-3	40 444-83	2-44	894-80
» Helsingh.	—	—	20	—	—	—	—	6 463	—	—	—	—	—	5 769-52	—	81-8	14 801-64	2-28	834-48
» Sandbyhov	—	—	84	—	—	—	—	39 962	—	—	—	—	—	22 254-46	—	55-7	48 479-10	1-21	442-86
Summa	166	8 923	1 140	60 661	296 016	2 839 958	183 441	411 688	166	808	7 760	501	1 123	2 696 700 85	2 71-1	9 127 271-42	2 2-40	2 878-77	
		9 089				3 380 076								9 235					

¹ Beräknad, vad beträffar statshospitalen, genom avdrag från hela utgiftssumman av utgifter för underhåll och förbättring av byggnader och gårdar och för utskyldor samt inkomster av trädgård och jordbruk eller annan dylik hantering. — ² Motsvarande kostnader vid statshospitalen äro 2 459 323-15 kr.; 72-7 öre; 8 243 573-45 kr.; 2-48 kr.; 892-64 kr.

Tab. 17. Inkomster vid statens

1	2		3		4		5		6		7		8	
	Leverering		Avlöning		Utpisning		Linne, gång- och säng- kläder		Eldning och lyshäll- ning		Medika- menter		Tvätt och renhäll- ning	
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
Kungl. Medicinalstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms hospital . .	317 672	22	—	—	17 166	03	889	81	72	77	—	—	140	21
Uppsala » o. asyl . . .	720 652	35	1 813	40	24 066	34	958	96	76	20	—	—	22	50
Nyköpings »	159 509	82	668	18	1 861	85	132	60	—	—	—	—	133	42
Vadstena » o. asyl . . .	590 699	49	1 632	25	11 886	73	883	92	68	85	—	—	58	08
Värjö »	381 219	31	4 426	64	9 786	67	623	77	75	70	—	—	—	—
Västerviks »	661 761	68	60	—	16 898	21	721	48	20	03	—	—	393	74
Visby »	41 195	85	—	—	666	93	70	46	198	21	—	—	76	07
Lunds » o. asyl	697 473	73	474	—	5 574	58	2 372	03	93	90	—	—	421	23
Malmö asyl	69 000	—	—	—	1 296	82	282	10	—	—	—	—	170	52
Göteborgs hospital . . .	267 067	10	—	—	15 692	73	—	—	15	—	—	—	112	82
Vänersborgs » o. asyl . .	497 876	65	619	40	14 812	23	5 041	27	2 244	19	1 051	96	2 683	30
Kristinehamns »	627 639	15	—	—	5 140	88	565	60	3 521	50	—	—	178	01
Säters »	588 508	—	1 877	28	8 467	35	2 045	12	2	40	—	—	226	55
Härnösands »	209 074	50	—	—	2 326	88	187	75	—	—	—	—	162	42
Östersunds »	479 616	25	808	70	25 092	86	7 352	36	—	—	34	—	325	56
Piteå » o. asyl	321 991	26	—	—	4 927	16	1 062	86	—	—	—	—	93	52
Summa	6 630 956	86	12 379	85	165 663	75	23 190	04	6 388	75	1 085	96	5 192	95

Tab. 18. Utgifter vid statens

1	2		3		4		5		6		7		8	
	Leverering		Avlöning		Utpisning		Linne, gång- och säng- kläder		Eldning och lyshäll- ning		Medika- menter		Tvätt och renhäll- ning	
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
Kungl. Medicinalstyrelsen	—	—	11 750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms hospital . .	3 152	03	87 848	97	152 969	83	9 657	53	99 559	63	5 312	25	9 012	07
Uppsala » o. asyl . . .	643	—	237 364	40	500 025	98	38 977	77	270 775	83	12 541	33	23 755	23
Nyköpings »	92	40	59 490	28	82 137	10	9 385	24	54 464	22	1 437	56	6 143	05
Vadstena » o. asyl . . .	1 179	88	157 994	56	307 815	96	35 649	62	172 311	66	9 321	84	8 694	69
Värjö »	1 006	20	128 000	36	180 814	59	27 985	37	57 915	81	2 805	04	6 080	14
» Korsberga kolonien	—	—	10 095	24	46 033	05	3 691	23	4 518	22	63	27	282	01
Västerviks »	1 405	65	189 347	08	338 628	44	52 224	29	156 873	86	8 905	93	10 486	01
Visby »	—	—	19 209	99	26 075	54	2 016	40	7 681	36	449	60	1 531	06
Lunds » o. asyl	1 228	68	209 254	97	459 120	10	55 753	—	230 986	13	9 169	23	26 138	74
Malmö asyl	—	—	26 782	32	36 526	34	5 251	45	18 737	83	609	53	2 614	29
Göteborgs hospital . . .	586	90	96 504	02	178 825	86	17 964	59	102 079	81	3 651	—	8 911	69
Vänersborgs » o. asyl . .	2 662	26	186 494	43	368 783	08	38 840	89	179 471	26	8 642	24	16 981	—
Kristinehamns »	—	—	160 313	47	318 993	28	48 360	69	208 005	29	13 363	43	11 771	06
Säters »	56	—	184 965	74	340 999	60	35 620	50	162 795	98	5 764	23	8 965	61
Härnösands »	—	—	61 061	05	108 463	33	7 420	43	62 661	62	2 471	73	3 418	68
Östersunds »	—	—	113 635	91	268 947	53	30 718	42	166 519	27	3 749	79	14 734	56
Piteå » o. asyl	—	—	89 953	17	141 505	01	13 884	97	105 076	48	2 109	74	7 140	01
Summa	12 013	—	2 030 065	96	3 856 664	12	433 402	39	2 060 434	26	90 367	74	166 659	90

anstalter för sinnessjuka för år 1916.

9		10		11		12		13		14		15		16		17	
Inventarier		Underhåll av byggnader och gårdar		Skrivmaterialier		Utskylder		Trädgård och jordbruk		Diverse		Indragningsstat		Patientavgifter		S u m m a	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	—	—	—	—	—	75	—
112	01	6 051	78	—	—	165	79	3 259	81	16 099	48	—	—	85 149	05	446 778	91
100	17	1 266	64	—	—	—	—	37 956	84	4 182	41	—	—	289 217	85	1 080 313	66
3	—	384	61	—	—	—	—	955	72	21	21	25	—	60 089	—	223 788	91
3	—	—	—	—	—	—	—	25 332	64	7 680	14	—	—	204 382	33	842 622	43
—	—	473	06	—	—	—	—	19 908	56	340	87	—	—	184 632	90	565 486	98
1 000	—	286	80	—	—	—	—	21 746	23	3 265	35	—	—	183 066	64	889 220	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 173	11	—	—	19 962	—	65 342	63
2 036	23	1 894	85	—	—	—	—	46 043	75	982	51	—	—	309 577	10	1 066 943	91
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	823	53	—	—	28 134	47	99 707	44
31	45	158	20	—	—	—	—	12 782	68	1 024	45	—	—	171 767	35	468 651	78
2 539	02	6 324	85	36	—	—	—	65 246	05	3 488	74	—	—	275 270	20	877 233	86
3	47	1 042	63	—	—	—	—	34 563	42	4 919	64	—	—	186 376	90	863 951	20
51	75	1 007	26	—	—	—	—	33 741	26	2 072	44	—	—	203 578	26	841 577	67
—	—	509	82	—	—	10	—	4 773	73	287	03	—	—	70 310	95	287 643	08
1 773	44	4 254	25	—	—	—	—	15 940	50	5 431	34	—	—	120 331	90	680 960	66
206	30	581	41	—	—	—	—	14 249	72	1 454	95	—	—	84 130	80	428 697	98
7 859	84	24 236	16	36	—	175	79	336 500	91	55 321	65	25	—	2 439 977	70	9 708 991	21

anstalter för sinnessjuka för år 1916.

9		10		11		12		13		14		15		16		17	
Inventarier		Underhåll av byggnader och gårdar		Skrivmaterialier		Utskylder		Trädgård och jordbruk		Diverse		Indragningsstat		Patientavgifter		S u m m a	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
23 000	—	22 550	01	—	—	—	—	—	—	22 491	93	—	—	—	—	79 791	94
5 229	20	24 517	55	1 065	04	—	—	8 538	82	13 240	55	2 970	83	28 667	25	451 741	05
13 281	65	64 507	42	2 470	88	206	55	20 554	94	26 354	46	2 921	07	10 338	55	1 224 719	01
1 972	63	10 140	50	318	97	—	—	1 247	27	6 063	21	458	18	1 457	90	234 806	46
12 145	47	77 279	74	1 392	78	40	23	26 688	87	11 194	71	8 369	50	6 304	13	886 388	64
7 469	55	12 068	44	1 431	58	237	38	18 344	83	11 035	—	3 708	33	4 096	85	462 960	27
337	16	524	69	6	40	—	—	—	—	3 089	50	—	—	—	—	68 640	77
26 358	43	23 163	61	1 866	06	18	35	17 090	91	23 334	81	135	—	7 233	10	867 071	03
734	16	3 627	96	294	29	4	24	—	—	3 836	13	900	—	998	60	67 359	33
14 274	40	29 312	86	2 603	98	269	87	18 507	68	20 210	50	4 431	67	8 876	25	1 090 138	06
2 988	19	3 383	68	461	11	152	72	—	—	4 801	11	790	—	246	70	108 295	27
7 251	28	37 113	16	1 466	51	245	12	12 097	49	9 503	30	4 220	—	4 166	80	484 587	53
16 628	62	48 992	48	1 960	26	761	24	32 486	90	22 337	74	—	—	7 298	60	962 341	—
14 643	87	46 742	91	1 699	41	28	63	19 373	35	14 817	38	2 120	—	6 206	—	866 438	77
13 325	06	51 699	12	2 146	68	69	38	19 259	77	14 323	35	—	—	7 587	20	847 583	17
3 516	88	21 719	33	904	52	255	04	6 267	57	6 519	63	2 701	24	1 935	10	239 316	15
13 479	53	52 400	48	2 872	38	568	61	13 267	87	11 958	41	—	—	6 949	20	680 801	96
10 785	13	28 873	57	736	67	29	34	11 040	78	9 993	74	1 955	—	6 194	10	429 277	71
187 871	01	558 617	51	23 697	42	2 886	70	224 767	05	235 109	96	35 690	77	108 556	33	10 026 294	12

Tab. 19. Sammandrag av kyrkoherdarnas och hälsovårdsnäm-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	S i n n e s s j u										
													Antal	Hemort		Kön		Civilstånd			Ålder		
														landshygd	städer	män	kvinnor	ogifta	gifta ¹	ej angivet	under 20 år	20—40 år	över 40 år
1	Stockholms stad	1 687	—	1 687	762	925	1 194	486	7	29	606	1 049	3										
2	Stockholms län	563	419	84	256	247	356	147	—	8	159	336	—										
3	Uppsala »	365	235	130	165	200	256	109	—	4	93	268	—										
4	Södermanlands »	465	353	112	222	243	304	161	—	11	164	290	—										
5	Östergötlands »	823	595	228	396	427	606	217	—	10	255	558	—										
6	Jönköpings »	761	644	117	413	348	562	199	—	4	199	558	—										
7	Kronobergs »	627	586	41	311	316	450	177	—	2	189	436	—										
8	Kalmar »	790	659	131	413	377	574	216	—	15	213	562	—										
9	Gottlands »	190	156	34	97	93	131	59	—	1	51	138	—										
10	Blekinge »	487	335	152	241	246	358	129	—	10	173	304	—										
11	Kristianstads »	774	693	81	367	407	585	189	—	12	225	537	—										
12	Malmö stad	260	—	260	124	136	187	73	—	5	69	186	—										
13	Malmöhus län ³	1 025	674	351	474	551	745	280	—	11	310	704	—										
14	Hallands »	446	354	92	215	231	340	106	—	5	146	295	—										
15	Göteborgs stad	474	—	474	233	241	322	152	—	6	175	293	—										
16	Göteborgs och Bohus län ⁴	764	690	74	389	375	576	188	—	12	225	527	—										
17	Älvsborgs län	998	867	131	499	499	746	252	—	15	239	744	—										
18	Skaraborgs »	758	664	94	423	335	583	175	—	5	225	528	—										
19	Värmlands »	978	866	112	494	484	751	227	—	12	270	696	—										
20	Örebro »	663	551	112	348	315	535	128	—	5	215	443	—										
21	Västmanlands »	390	308	82	211	179	271	119	—	20	98	272	—										
22	Kopparbergs »	828	775	53	413	415	599	229	—	10	275	543	—										
23	Gävleborgs »	686	504	182	361	325	480	206	—	10	226	450	—										
24	Västernorrlands »	691	556	135	360	331	473	218	—	13	233	445	—										
25	Jämtlands »	369	331	38	201	168	282	87	—	3	137	229	—										
26	Västerbottens »	444	409	35	257	187	330	114	—	19	172	253	—										
27	Norrbottens »	479	430	49	268	211	325	154	—	7	183	289	—										
	Summa	17 725	12 654	5 071	8 913	8 812	12 921	4 797	7	264	5 525	11 933	3										

¹ Härj inräknade änkingar, änkor och fränskilda makar. — ² Tillhörande landsting eller kommuner som ej i lands-

dernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket år 1916.

k a.					I d i o t e r.																		
Vårdas inom					Antal	Hemort		Kön		Civilstånd		Ålder			Vårdas inom								
enskit eller däre- mot svarande hem	enskild anstalt	försörjnings- anstalt	upplägn.-anst. f. sinnessjuka ²	statsanstalt för sinnessjuka		handbygd	städer	man	kvinor	ogifta	giffta ¹	under 20 år	20—40 år	över 40 år	enskit eller däre- mot svarande hem	anstalt för sinnesslöa bara	bild- bara	försörjnings- anstalt	upplägn.-anst. f. sinnessjuka ²	statsanstalt för sinnessjuka			
																					14	15	16
69	15	360	807	436	474	—	474	256	218	473	1	289	148	37	97	118	212	42	—	5	1		
106	39	43	37	278	345	309	36	189	156	343	2	131	124	90	175	53	52	34	17	14	2		
66	4	45	1	249	220	189	31	120	100	220	—	67	101	52	123	15	47	25	2	8	3		
74	3	107	12	269	355	300	55	189	166	351	4	121	118	116	155	48	64	78	2	8	4		
196	12	176	10	429	626	509	117	366	260	625	1	204	234	188	358	65	57	132	7	7	5		
322	15	81	34	309	454	402	52	260	194	451	3	106	183	165	317	33	27	72	—	5	6		
200	9	79	10	329	397	382	15	209	188	395	2	99	141	137	252	66	19	54	2	4	7		
230	3	138	2	417	446	411	35	253	193	446	—	115	166	165	303	6	33	93	—	11	8		
83	4	14	—	89	112	91	21	68	44	112	—	29	51	32	93	1	11	2	—	5	9		
108	5	110	10	254	290	231	59	163	127	290	—	96	104	90	167	15	44	58	—	6	10		
229	9	96	54	386	372	345	27	214	158	372	—	90	131	151	227	27	43	64	2	9	11		
31	7	120	13	89	72	—	72	35	37	72	—	27	33	12	36	4	7	19	—	6	12		
170	52	269	33	501	525	419	106	306	219	521	4	155	195	175	301	52	40	106	1	25	13		
143	5	99	21	178	301	260	41	164	137	301	—	74	103	124	199	8	39	50	2	3	14		
34	18	192	97	133	125	—	125	75	50	124	1	59	54	12	36	14	45	24	6	—	15		
219	8	128	20	389	479	460	19	289	190	478	1	118	172	189	310	22	47	90	4	6	16		
374	14	136	15	459	599	539	60	351	248	597	2	136	210	253	415	22	74	79	5	4	17		
259	14	40	19	426	464	423	41	249	215	463	1	115	179	170	302	39	72	37	3	11	18		
249	16	220	7	486	645	598	47	360	285	645	—	123	267	255	444	19	37	131	—	14	19		
149	7	140	16	351	473	441	32	273	200	473	—	143	186	144	254	23	62	126	—	8	20		
51	13	41	25	260	248	215	33	143	105	247	1	74	81	93	131	8	59	44	1	5	21		
257	3	119	6	443	471	450	21	237	234	471	—	121	213	137	333	23	46	63	—	6	22		
173	6	148	39	320	452	375	77	232	220	452	—	130	192	130	260	5	108	72	—	12	23		
187	54	49	14	387	431	395	36	228	203	431	—	125	194	112	316	12	32	59	1	11	24		
103	2	44	5	215	258	249	9	137	121	258	—	83	101	74	196	12	23	18	—	9	25		
164	2	13	5	260	344	334	10	196	148	344	—	100	150	94	261	23	39	16	2	3	26		
156	—	37	1	285	281	252	29	147	134	277	4	78	126	77	227	6	15	28	—	5	27		
4 402	339	3 044	1 513	8 627	10 259	8 579	1 680	5 709	4 550	10 232	27	3 008	3 957	3 294	6 288	842	1246	1616	57	210			

ting deltaga. — ² Utom Malmö stad. — ⁴ Utom Göteborgs stad. — ⁵ Bildbara och obildbara. — ⁶ Se not 5.

Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet under år 1916.

Jämlikt nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 får jag härmed avgiva berättelse över min verksamhet som överinspektör för sinnessjukvården i riket under år 1916.

Följande sjukvårdsanstalter och inrättningar hava under året inspekterats å här nedan nämnda tider:

I. Offentliga anstalter för sinnessjuka.

Växjö hospital och kriminalasyl	den 23—25 april,
Malmö asyl	» 1 augusti,
Lunds hospital och asyl	» 2—4 augusti,
*) Vadstena hospital och asyl	» 12—13 augusti,
*) Vänersborgs hospital och asyl	» 15—17 augusti,
*) Piteå hospital och asyl	» 25—26 augusti,
*) Härnösands hospital	» 29—30 augusti,
*) Östersunds hospital	» 31 aug.—1 sept.,
Sätters hospital	» 16—18 september
Nyköpings hospital	» 21 september,
Göteborgs hospital	» 30 okt.—1 nov.,
Stockholms hospital	» 11 och 14 nov.,
Korsberga familjevårdskoloni	» 21—23 november,
Kristinehamns hospital	» 12—14 december,
Uppsala hospital och asyl	» 18—19 december,
Västerviks hospital	» 27—29 december.

II. Enskilda med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade anstalter för sinnessjuka.

Solna sjukhem	den 9 juni,
Solliden vid Åkarp	» 1 augusti,
Jakobsdal i Örgryte	» 30 oktober.

III. Med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade anstalter för obildbara sinnesslöa.

Berättelse häröver har lämnats i särskild redogörelse.

*) Inspektionen av dessa anstalter har under min semester verkställts av min vikarie, överläkaren å Upsala hospital och asyl, professor Frey Svenson.

IV. Länsupptagningsavdelningar och därmed jämförliga anstalter.

Upptagningsavdelningen vid Mariestads lasarett	den 1 september,
Stockholms stads sinnessjukhus vid Långbro	» 18 september,
Norrköpings sinnessjukhus	» 10 december,
Östergötlands läns upptagningsavdelning i Vadstena	» 11 december.

V. Försörjningsinrättningar.

Sinnessjukavdelningen vid Malmö försörjningsinrättning	» 22 april
» » Skara »	» 23 juni,
» » Falu »	» 11 augusti,
» » Gävle »	» 30 november,
» » Karlstads »	» 15 december.

Inspektionerna hava ägt rum i överensstämmelse med på förhand av Kungl. Medicinalstyrelsen fastställda resplaner.

Av de offentliga anstalterna för sinnessjuka hava — såsom av ovanstående tablå framgår — alla utom Visby hospital under året blivit inspekterade, de 5 utav dem av den under min semester förordnade vikarien, professor Frey Svenson, de övriga av undertecknad. En av dessa har besökts mer än en gång, nämligen Uppsala hospital och asyl, där jag utöver den egentliga inspektionen för året gjort ett extra besök (den 11 september) för provande av en utskrivningsfråga (gällande en kriminalpatient).

I fråga om förändringar rörande sjukvårdslokaler, som under året ägt rum, är följande att anföra. I början av december vidtogs inom *Uppsala hospitals* gamla kvinnosjukhus de ändringarna, att den förutvarande nattliga övervakningen i avd. 2 med 14 sängar gjordes till permanent övervakning och att en ny nattlig övervakning blev anordnad i avd. 5 å gamla vävsalen, som apterades till sovrum med 10 sängar. Denna sistnämnda anordning, genom vilken gamla kvinnoavdelningen erhöll ett välbehöfligt antal reservplatser, som här förut saknats, hade kunnat ske därigenom, att alla vävstolar flyttats till asylen, där även vindsutrymmena å kvinnosidans B-paviljong tagits i anspråk till arbets-salar; i samband med denna förändring hade också (med hänsyn till avståndet mellan hospitalets kvinnoavdelning och asylen) de med vävning sysselsatta kvinnorna i allmänhet flyttat till asylen. — Nya nattövervakningsplatser hade sedan närmast föregående inspektion även tillkommit vid *Vänersborgs hospital*, i det nattövervakning här blivit anordnad i två sovsalar med vardera 10 platser inom kvinnosidans avd. VII A. — Vid *Sätters hospital* (vid vars planläggning, som i en tidigare årsberättelse framhållits, icke medtagits några lokaler för diverse handslöjd å manssidan) hade å denna könsida den förändringen vidtagits inom paviljong 2, att det rum å nedre botten, som ditills varit dagrum, ta-

gits i anspråk till arbetssal för varjehanda slöjd, såsom träslöjd, bastarbeten, bandväv o. d., medan en trappa upp ett dagrum anordnats för paviljongens uppevarande patienter, som ej kunna sysselsättas. — Vad slutligen *Västerviks hospital* beträffar, hade den förutvarande öppendörrpaviljongen för män utrymts för att användas till tuberkulosavdelning för manliga patienter; i dess ställe hade den ena av kvinnosidans små öppendörrpaviljonger, vilka vid närmast föregående inspektion ännu stodo tomma, tagits i bruk som sådan för manliga patienter (medan den andra av dem apterats till personalbostäder).

Hösten 1916 upphörde familjevården hos skötare såväl vid *Piteå hospital*, där den redan föregående år inskränkts, som vid *Kristinehamns hospital*. Till ersättning av de 12 platser, som därmed gingo bort å förstnämnda hospital, erhöles 4 platser inom A-avdelningen å ett större betjäningsrum, som ej vidare behövdes för detta ändamål, och 8 platser å ett dagrum å nedre botten, som förut använts för vävning, o. d. Å *Kristinehamns hospital* — där vid tiden för inspektionen till ersättning för de genom familjevårdens upphörande förlorade 18 platserna ännu tillkommit allenast det fåtala platser, som erhållits därigenom att ett par betjäningsrum apterats till sovrum för sinnessjuka — hade den fastställda beläggningssiffran endast med svårighet knunnat upprätthållas, innan nya platser tillkommit inom manssidans avd. 6 genom ändringar bestående däri, att i såväl nedre som övre våningen fyra enkelrum med utanför liggande korridor sammanslagits till tvenne rum; dessa nya lokaler voro vid inspektionstillfället ännu icke fullt färdiga att tagas i bruk.

Vid ett flertal av statshospitalen fanns överbeläggning med ett färre eller större antal patienter; störst var denna vid *Västerviks hospital*, å vars kvinnosida antalet övertaliga patienter utgjorde 14. Överbeläggningen gällde i allmänhet avdelningarna för oroliga och övervakningsavdelningarna överhuvudt — så användes t. ex. å *Sätters hospitals* manssida det ena av dagrummen inom övervakningspaviljongen för oroliga till vaksal — visande en erkännansvärd strävan hos resp. överläkare att i första hand mottaga akuta fall och mera svårskötta bland de kroniska. Vid min granskning av exspektanshandlingarna fann jag också, att de akuta fallen i regel blivit intagna; endast vid ett par hospital funnos några få akuta fall bland exspektanterna. Ett av hospitalen saknade helt och hållet exspektanter, nämligen *Piteå hospital*, där under år 1915, i samband med överflyttandet av såväl patienter som exspektanshandlingar till *Östersunds hospital* efter dettas öppnande, exspektanterna till kvinnosidan försvunnit, medan exspektanterna å manssidan reducerats till ett minimum. Däremot hade antalet exspektanter vid samtliga hospital, vilket under 1915 minskade något litet, under redogörelseåret ökat rätt avsevärt, i det att detsamma vid 1916 års slut utgjorde 3,524 mot 3,185 vid dess början. Frånräknas exspektanterna till 1:sta klass, reduceras nämnda siffror till 3,464 resp. 3,132. Nedanstående tablå visar antalet exspektanter till allmän klass å de olika hospitalen vid början och vid slutet av 1916.

Exspektanternas antal vid Stockholms hospital	1/1 1916	1/1 1917.
» Uppsala hospital	297	—
» Uppsala hospital	808	1,011
» Nyköpings hospital	33	42
» Vadstena hospital	266	372
» Växjö hospital	73	91
» » kriminalasyl	7	11
» Västerviks hospital	292	352
» Visby hospital	2	3
» Lunds hospital	348	431
» Malmö asyl	4	4
» Göteborgs hospital	79	35
» Vänersborgs hospital	427	531
» Kristinehamns hospital	162	176
» Sätters hospital	116	232
» Härnösands hospital	55	65
» Östersunds hospital	154	108
» Piteå hospital	9	—

Som synes saknar förutom Piteå hospital även Stockholms hospital exspektanter till allmän klass, vilket emellertid beror därpå, att de som varit anmälda dit utan att omedelbart kunna mottagas fått sin exspektansplats flyttad till Uppsala hospital, något som förklarar den stora ökningen i exspektanssiffran vid denna anstalt. I övrigt har den största ökningen i exspektanssiffran ägt rum vid Sätters, Vadstena och Vänersborgs hospital (i samtliga dessa med över 100), medan minskning i exspektanternas antal, förutom vid Piteå hospital, förekommit vid Göteborgs och Östersunds hospital. Vad sistnämnda hospital beträffar är emellertid att märka, att detsamma vid 1915 års slut ännu ej hunnit fullt beläggas, i det att där då ännu funnos över ett 50-tal vakanta platser. Beträffande åter Vadstena hospital sammanhänger den stora ökningen i dess exspektanssiffra med det förhållandet, att beläggningssiffran å manssidan måst minskas på grund av vidlyftiga omändringsarbeten för modernisering av denna till sin inredning dittills allt för antikverade byggnad; vid inspektionstillfället funnos sålunda här icke mindre än 51 platser vakanta. Även vid Östersunds hospital funnos å dess kvinnosida vid inspektionstillfället åtskilliga platser lediga (15), beroende därpå att härvarande öppendörrpaviljong, som med anledning av en utbredd paratyfusedemi varit tagen i anspråk som epidemioavdelning, då nyligen blivit öppnad för sitt egentliga ändamål och ännu ej hunnit bliva fullt belagd.

Från *granskningen av intagningshandlingarna* är följande att anföra.

Om man bortser från Stockholms hospital, hade i regel förelegat fullständiga handlingar vid intagningen, om ock i några fall den formella oriktigheten förefunnits, att läkarundersökningen ägt rum mer än en månad före ansökans ingivande. Vad Stockholms hospital beträffar, där under redogö-

relseåret 249 intagningar ägt rum, hade som vanligt fullständiga intagningshandlingar ingivits huvudsakligast beträffande dem från annan sjukvårdsanstalt, sjukhem eller inrättning överflyttade, medan i det stora flertalet övriga fall intagningen ägt rum på grund av polisremiss i förening med en enkel läkarattest, däri förhandenvaron av sinnessjukdom och behov av hospitalsvård intygats, i regel utan angivande av de sjukdomssymptom, som legat till grund för det sålunda uttalade omdömet. I en del av dessa fall hade polisrapporten varit åtföljd av ett protokoll, men i ett mycket stort antal fall hade intagningen ägt rum utan några som helst anamnestiska upplysningar. Att detta måste anses mindre lämpligt, ligger i sakens natur, då det i ett mindre klart fall kan vara av betydelse för anstaltsläkaren att känna något om förhistorien. Visserligen infordras efter intagningen bilagan B, men de upplysningar, dessa bilagor (vilkas anskaffande ombesörjes av polisen) innehålla, äro ofta synnerligen torftiga och hava därför icke alltid något egentligt värde för fallets bedömande.

Bland de under redogörelseåret å Stockholms hospital intagna fanns också ett fall, som utgör ett gott exempel på, huru lätt det i Stockholm under nuvarande förhållanden kan gå att bli intagen å sinnessjukanstalt. Fallet gäller en ung flicka (E. M. R., född 1895), som i augusti 1915 blivit anhållen av polisen, emedan hon gjort sig skyldig till åtskilliga svindlerier. Hon blef emellertid ej åtalad för dessa utan i stället intagen å Långbro sinnessjukhus, sedan läkarattest utfärdats, däri intygades att hon vore sinnessjuk och i trängande behov av hospitalsvård. Från nämnda sjukhus avvek hon i juli 1916, men räckte friheten ej länge, i det hon redan den 4 september s. å. på grund av nya bedrägerier blev anhållen av polisen. Sedan läkarattest av ovan angivet innehåll ånyo utfärdats — därvid å attesten var anmärkt, att de anhöriga motsatte sig häktningsåtgärd — blev R. nu remitterad till Stockholms hospital, därifrån hon (med diagnosen »Pathologisk svindlare» — Mythoman) efter en vecka blev återflyttad till Långbro sjukhus. Sedermera har hon på nytt varit ute och svindlat, men blev nu häktad, varefter Rätten infordrade Kungl. Medicinalstyrelsens yttrande om hennes sinnesbeskaffenhet. Efter den undersökning å Uppsala hospital, som med anledning härav ägde rum, kom Kungl. Medicinalstyrelsen till det resultat, att tillräkliga skäl ej funnes för antagandet, att R. vid åtalade gärningars begående befunnit sig i sådant sjukligt sinnestillstånd, som avhandlas i strafflagens kap. V §§ 5 o. 6, vilken uppfattning biträdades av Kungl. Styrelsens vetenskapliga råd, professor Gadelius. Må nu vara att det här var fråga om ett s. k. gränsfall, gällde en till en viss grad abnorm individ, om vilkens straffrättsliga behandling meningarna kunna vara delade, synes det mig dock vara ett anmärkningsvärt förhållande, att en person, vilken efter närmare undersökning av vederbörande myndighet blir förklarad vara i lagens mening tillräknelig, längre tid varit som sinnessjuk intagen å hospital, utan att tillståndet synes hava under vistelsen därstädes varit annorlunda än vid begäendet av de kriminella handlingar, för vilka hon efter yttrande av Kungl. Medicinalstyrelsen blivit dömd.

I några av de under redogörelseåret å Stockholms hospital intagna fallen hade utskrivning ägt rum, då efter intagningen några symtom av sinnessjukdom ej givit sig tillkänna.

Sålunda hade tvenne yngre kvinnor, av vilka den ena (n:r 4881 H. A. L.) varit intagen å Drottning Sofias skyddshem, den andra (n:r 5018 H. A. M.) å ett hem för ensamstående mödrar, efter inkomsten till hospitalet visat god sinnessjämvikt, medan de under vistelsen å nämnda hem haft så svåra lynnesutbrott, att de förefallit omgivningen sinnessjuka. Den förstnämnda, som icke visade något anmärkningsvärt i sitt uppförande under vistelsen å hospitalet utan där hela tiden uppförde sig oklanderligt, blev efter sex veckors tid utskriven, sedan tjänarinneplats anskaffats i skärgården, medan den sistnämnda, som visade sig butter och missnöjd med de förslag å platser, som gjordes henne, efter en månads tid fick lämna hospitalet för att själv söka skaffa sig anställning. Vidare hade en man (n:r 5011 G. P. E. N.), som av hustrun anmäls lida av epileptiska anfall och i samband med dessa vara våldsam, efter inkomsten å hospitalet icke företett något abnormt. Å hospitalet hade hustrun uppgivit, att N., som i vanliga fall vore snäll och vänlig, på senare tid varit mycket lättretlig och ofta blivit ursinnig över småsaker, då han »blir alldeles röd i ansiktet, flåsar och vill ha vatten samt håller andan långa stunder.» Hustrun uppgav vidare, att mannen efter vredesutbrott gärna ville lägga sig en stund och sista tiden vid ett par tillfällen plötsligen somnat in efter dylika lynnesutbrott, men att han aldrig haft några ryckningar eller förlorat medvetandet; anledningen till att hon vänt sig till läkare och polis hade varit den, att mannen den dagen blivit uppretad på henne och hotat henne med stryk samt tagit henne i armarna och skakat henne våldsamt, vilket han förut aldrig gjort (han hade icke supit). N. medgav å hospitalet, att han ibland blivit uppretad på hustrun, då han sett, att »hon ej gjort sitt bästa»; efter vredesutbrotten, som i synnerhet kommit på, då han varit trött och rökat mycket, »brukar han emellertid lägga sig några minuter och blir då genast åter lugn»; anledningen till uppträdet den dag, hustrun anmält honom, uppgav han vara den, att hon ej velat skura golvet. Efter 6 dagars observation blev N. som icke sinnessjuk utskriven. Slutligen funnos bland de under året å Stockholms hospital intagna alkoholisterna några (däribland 1 kvinna och 4 män), som icke visat några symtom av sinnessjukdom. Av dessa hade den ene sökt skada sig själv och en annan fallit och slagit sönder sig, varför han först fördes till Serafimerlasarettet för att bli hopsydd. Sammanlagt hade under inspektionsåret å Stockholms hospital intagits för alkoholism 19 personer — vilket är i det närmaste samma antal som närmast föregående år — av vilka alltså det stora flertalet vid intagningen lidit av sinnessjukdom; som vanligt i dylika fall hade denna emellertid i allmänhet varit av relativt kort varaktighet.

Från två hospital är fall att omnämna, där sinnessjukdom ej synes hava varit för handen utan allenast varit simulerad.

Det ena av dessa fall gäller en å Nyköpings hospital i februari 1916 på fullständiga handlingar intagen man (n:r 1665 G. J. S.). Enligt bilagan A, som var utfärdad den 21 februari 1916, skulle sinnessjukdomen hava utbrutit dagen förut, i det mannen ifråga — vilken tidigare under 15 år varit anställd vid hospitalet — då börjat bete sig egendomligt, varefter han påföljande dag högg håll på isen och kröp ner i vattnet men ångrade sig och gick upp igen. Enligt bilagan B hade han sedan blivit vild och oregerlig, ömsom skrikigt och gråtigt samt lagt sig till sängs och talat om att det var »trasor» i huvudet och att hjärtat var dåligt. Vid den betyggivande läkarens besök hos honom den 21 februari skildras tillståndet sålunda: »Ligger till sängs med halvslutna ögon, ser frånvarande ut; på fråga, hur det står till, svarar han: jag har trasor i huvudet, som hindra mig att tänka. Uppträdandet i viss mån affekterat och överdrivet. tvdligen för att göra intryck på omgivningen, i första hand på hushållerskan.

Har god uppfattning och gott minne, förefaller klar och redig». Enligt bilagan B var han följande dag, den 22 februari, mera vild än någonsin, så att det var svårt för tvenne karlar att hålla honom i cellen; begärde ideligen vapen för att taga sitt liv. Den 23 februari blev han intagen å hospitalet, var då lugn, klar och redig samt visade intet egendomligt i sitt uppförande. Han uppgav att han gjort allt vid »sina sinnens fulla bruk och fullt förstånd» och att han med sitt uppträdande avsett att inverka på sin hushållerska, till vilken han friat men fått avslag; sade sig aldrig skola ha uppfört sig så, om han tänkt sig att saken skulle tagit en sådan vändning, och försäkrade att han inte skulle göra sig något illa. Då några psykotiska symtom alljämt icke kunde påvisas, blev mannen den 1 mars permitterad från hospitalet och en vecka därefter utskrivnen, sedan hans husbonde upplyst, att han varit kry och duktig utan någon som helst sjuklighet eller besynnerlighet, varemot han visat sig »litet skamflat» över det passerade och sagt upp sig för att flytta till annan plats, då han funne det genant att stanna på orten.

Det andra av här ifrågavarande fall gäller en å Uppsala hospital intagen straff-fånge (nr 7075 G. H. F. K. E.) med följande historia. Född år 1875 blev han på grund av faderns tidiga död vid 10 års ålder intagen å barnhem, där han vistades till 15 års ålder, under vilken tid han genomgick folkskolan. Redan följande år blev han intagen å dåvarande tvångsarbetsanstalten å »Nya Varvet» vid Göteborg, där han blev konfirmerad. Tidigt begiven på dryckenskap, har han 8 gånger blivit dömd för stöld och tillbragt sammanlagt 21 år uti fängelser. Den sista stölden förövalade han 1914 och blev för densamma dömd till 4 års straffarbete (och tre års vanfrenjd utöver strafftiden). För straffets avtjänande ankom han till Långholmens central-fängelse i maj 1915. Han uppgav då att en änkefru testamentariskt en egendom till honom, men att exekutorn, i stället för att överlämna den till honom, sålde den till en jude och behöll pengarna. Vidare berättade E. följande: judarna hade sedermera på egendomen upptäckt en guldgruva, vilken de bearbetade; först förde de guldet till en holme i Björkfärden, men flyttade det sedan av fruktan för E. till Bohuslän; judarna skulle ha för avsikt att förvandla Sverige till ett judiskt rike genom att införa 70,000 judar till Stockholm, Göteborg och Malmö, vilka på en given signal skulle börja kampen mot Sverige; judiska ingenjörer skulle framställa elektriska strålar, tillräckligt starka för att förstöra både Sverige och Förenta staterna; på Blasieholmen skulle finnas en trådlös telegraf, varigenom judarna satte sig i förbindelse med sina trosbröder världen runt, o. s. v. I september 1915 blev E. överflyttad till Västerviks kronohäktes sinnessjukavdelning, men återsändes i maj 1916 till Långholmen. Därvarande fängelseläkare utfärdade i augusti 1916 bilagan A för intagning å sinnessjukhus. E. intogs därpå den 6 oktober s. å. på Uppsala hospital. Som nämnts visade han efter ditkomsten inga som helst psykotiska symtom och har där städse med bestämdhet uppgivit, att den å Långholmen lämnade, här ovan relaterade historien var diktad från början till slut. Som skäl till detta sitt uppträdande å fängelset har han under vistelsen å hospitalet angivit förhoppningen att därigenom komma till gemensamhetsavdelning och slippa cellen, för vilken han hyste stor fasa, då han dåligt tålde cellvistelse. Dessa uppgifter vidhöll han vid det samtal jag vid min inspektion hade med honom. Då E. vidare å hospitalet i alla hänseenden uppfört sig utan anmärkning, överenskomms att han skulle återsändas till fängelset. Innan detta hunnit ske, lyckades han emellertid rymma, men blev efter några dagar anhållen och återförd till hospitalet, varifrån han därpå blev utskrivnen till fängelset.

Vid mina besök å de olika hospitalen har jag städse ägnat särskild uppmärksamhet, huruvida det bland patienterna finnes någon, för vilken vård å specialavdelning (kriminalasylen eller säkerhetspaviljong) vore indicerad, och vid behov föreslagit flyttning till sådan. Sålunda ha även under detta

är flera patienter med kriminella tendenser av sådan art, att de icke lämpade sig för vård å vanlig sinnessjukanstalt, blivit överflyttade från sådan till Växjö kriminalasyl, som därigenom visat sig vara till stort gagn för våra hospital. Å andra sidan har emellertid Växjö kriminalasyl haft god nytta av säkerhetspaviljongerna vid Sätters och Västerviks hospital, till vilka under redogörelseåret ett flertal särskilt farliga eller mera rymningsbegärliga patienter blivit överflyttade, däribland 4 från Växjö kriminalasyl, som i stället mottagit mindre farliga patienter från säkerhetspaviljongerna. Trots det materialet inom dessa paviljonger genom dylika byten blivit alltmera svårskött, hade skötseln av dessa dock icke varit förenad med några allvarligare olägenheter, varvid dock är att märka, att de farligaste patienterna hållas ständigt isolerade utom de stunder de — en och en — äro ute å den ena promenadgård. Vid mitt besök å Sätters hospital voro sålunda 5 patienter inom säkerhetspaviljongen isolerade i sina rum, medan motsvarande siffra å Västerviks hospital var 9. Å säkerhetspaviljongen vid sistnämnda hospital hade någon tid före mitt besök ett ganska elakartat uppträde ägt rum, därvid några patienter överfölo skötarna å avdelningen och lyckades slå omkull den ene av dem; från andra lokaler inom paviljongen tillstädeskommande skötare gjorde emellertid slut på uppträdet, efter vilket de patienter, som föranlett detsamma, blevo isolerade. Någon rymning har ännu icke förekommit från någondera säkerhetspaviljongen.

Beträffande tvenne å Västerviks hospitals säkerhetspaviljong intagna patienter av främmande nationalitet hade jag erhållit särskilt uppdrag att vid min inspektion å anstalten göra närmare undersökning rörande deras tillstånd, enär deras hemsändande ifrågasatts, därest deras sjukdom kunde anses vara av obotlig art. Då fallen äro av icke ringa intresse, återgives här mitt med anledning av detta uppdrag avgivna yttrande:

»1) G. C. K., intagen å Vänersborgs hospital den 3. 5. 1910, därifrån överflyttad till Västerviks hospital d. 25. 9. 1913.

K., som är född i Darsen, Västpreussen, den 7. 8. 1875, tillhör en familj, i vilken flera medlemmar röjt kriminella tendenser.

Till 1905 vistades han i Tyskland, där han försörjde sig med olika slags arbeten bl. a. med fönsterputsning. I Tyskland skall han 14—15 gånger ha varit straffad dels för stöld, *dels för våld*. 1895 avtjänade han för misshandel 10 månaders fängelse utan att han visade tecken till sinnessjukdom. Efter uttjänat straff flyttade han till Köpenhamn och sedan 1906 har han vistats i Sverige, utövande fönsterputsareyrket.

K. beskrives *alltid ha varit underlig och synnerligen häftig*; när något gått honom emot, har han haft fruktansvärda *vredesutbrott*, slagit handlöst omkring sig med första bästa tillhygge. Efteråt har han ej kommit ihåg vad han gjort. Några symtom av epilepsi hava ej funnits.

Den 5 januari 1910 häktades K. jämte sin broder O. för inbrottsstöld, begångna i Göteborg i slutet av december 1909 och i början av januari 1910 dels i en manufakturhandel dels i en juvelerareaffär. Det upptäcktes nu, att K. och medlemmar av hans familj varit delaktiga i en hel mängd stöldar under de senare åren. En del av de vid inbrottsstölderna stulna föremålen återfunnos hos bröderna K. Av dessa erkände O. att han och hans bror (G. K.) förövat stölderna, men denne förnekade all delaktighet i dessa och vid förhör den 13 januari dukade han upp en historia, att han sett en okänd man kasta en säck bakom ett trästaket och att han, som misstänkt att sakerna i säcken

voro stulna, tagit dem i sin kappsäck. Beträffande andra av de stulna föremålen, som återfunnos bland hans tillhörigheter, insinuerade K. att de voro honom ovetande ditlagda av brodern.

Den 3 februari var K., som dittills ej företett några symtom av psyssisk sjukdom, tyst, såg frånvarande ut och tycktes ej känna igen fängelseläkaren. Småningom kom han in i ett *stuporöst tillstånd*, svarade ej på frågor, verbigererade entonigt och lojt utan spår av affekt några obegripliga stavelser, reagerade ej för nålstick. *Längre fram* blev han ännu mera mutistisk och i början av april vägrade han förtära något. Efter en slangmatning började han emellertid åter äta spontant. Den 10 april blev K. *väldsam*, började prata, gorma och slå omkring sig med vad som fanns i cellen; påföljande dag kunde han långa stunder tala redigt, men föreföll stundtals förvirrad. Den 18. 4. och 21. 4. måste han föras till *källarcell*, därför att han med tjut och oväsen störde fängelset. Han skrek och vrålade »hjälp mig ut» och ropade att man ville bringa honom om livet.

Den 3. 5. 1910 intogs han — som nämnts — å Vänersborgs hospital i och för observation. Här låg han till en början stuporös, nästan mutistisk, klagade över smärtor i lederna och i huvudet, sade att det gick runt i huvudet. I mitten av maj blev han något livligare, klagade över att de slagit honom med *battonger* i fängelset, att de givit honom »Lehm-öl», som låg kvar i magen och beredde honom smärtor och obehag. Snart började han förstå, att han även på sjukhuset *fick gift i maten*, ropade att »lustmördare» ville ta livet av honom; påstod att fängelseprästen stod i rummet bredvid och talade en massa elakheter samt upprepade varje ord, som K. själv sade.

Till inbrottsstölderna nekade han absolut och samma historia, som han berättat för polisen, vidhöll han alltjämt.

Han berättade en mängd bloddrypande, fantastiska, delvis motsägande historier om vad han upplevat i fängelset. När han låg i sin cell, *hörde han en mängd saker*, som tilldrog sig utanför dörren: han såg hur en svartklädd »Aufseher» kom in med en alnslång järnstång och ville sticka ut ögonen på honom; prästen gav honom »Lehmöl» i mjölk, som fastnade i magen, så att han ej kunde skrika; när han misshandlades, hörde han, huru brodern skrek i sin cell, att de ej fingo slå ihjäl hans bror. I 3 veckors tid stod pastorn utanför cellen och talade om allt elakt och allt »svineri», som en människa kan tänka; pastorn lät fångarna äta hans (pastorns) avföring, ty han var en »lustmördare».

K. *hörde vidare, huru brodern O. blev på det grymmaste sätt styckad och mördad* av prästen och den svarte »Aufsehern». Broderns kött kokades och gavs åt fångarna att äta. Sedan undergick K:s fästekvinna, L. R., som också satt häktad, en liknande behandling. I den detaljerade skildringen av dessa drömartade mordscener ingå också en del sadistiska motiv.

Alltjämt uppgav K. sig höra prästen, som pratade sitt »svineri» genom värmeledningskanalerna. Denne sade, att den svarte »Aufsehern» skulle döda K:s svigerska, och att K. blivit skickad till sinnessjukhus för att det lättare skulle gå att döda honom i tysthet.

I juli 1910 förklarade han, att minnet från fängelsetiden blev allt klarare och att det som han inte mindes, det talade prästen om för honom. Fortfarande vidhöll han, att brodern och fästekvinnan voro »lustraumbördert», vilket inte hindrade honom från att vid andra tillfällen påstå, att den sistnämnda kommit på fri fot och att prästen sade i värmeledningen: »det är synd, att hon kommit ut». Han började nu delta i arbete på avdelningen, var relativt hygglig mot personal och medpatienter, men ville på inga villkor ge sig i samtal med läkarna om sin sjukdom. Snart började emellertid *hans häftiga lynne att manifesteras sig* och, när han ofredades av någon av patienterna, gav han sig till att hänsynslöst misshandla denne.

Även under år 1911 hörde K. alljämt prästen, som nattetid kröp upp i ventilen och »skällde» på honom: »förbannade buse», »djävla stortjuv» o. d.; trodde att prästen bodde i källaren, där han fick mat av personalen; blev mer och mer hotfull mot per-

sonalen, sade sig skola göra »något riktigt» för att få komma inför rätten, om han ej sluppe ut inom 3 veckor. En nära bekant, som besökte honom, kunde ej övertyga honom om att brodern och fästekvinnan voro i livet, utan vidhöll han, att de voro dödade i fängelset av prästen. I slutet av 1911 blev han alltmer häftig och retlig, gav sig av de obetydligaste anledningar på patienterna och *misshandlade dem ofta så att blodriten uppstodo*. I oktober fick han besök av brodern själv, som nu blivit fri från fängelset, och K. medgav då, att han misstagit sig rörande broderns död, vilket dock hade berott på att någon annan hade blivit mördad i fängelset och härmat broderns röst. I övrigt vidhöll han sina föregående påståenden om händelserna i fängelset, förgiftningarna etc., ävensom att han hörde prästens röst från värmeledningen.

I januari 1912 berättar K., att han 1908(?) under fängelsetiden i Tyskland var så dålig, ett han ej riktigt visste vad han gjorde, grubblade över att det var så illa ställt för honom, så att han ibland ej kunde kläda sig. Han medgav nu, att han även 1910 varit sjuk, sade sig så gott som ingenting minnas från polisförhören, ansåg att han på grund av sin förvirring kunnat taga miste om vad fångarna utspisades med och vidhöll ej mera sitt påstående, att de fått människokött, men fasthöll vid att den, som gav sig ut för att vara präst, förgiftat honom med syror, så att han blev förstörd, och att han blivit misshandlad i fängelset av personer, som kommo in och slogo honom, fast han låg stilla i sin säng. *Rösterna berodde enligt hans förmenande ej på sjukdomen utan voro framkallade av andra »på djävulstyg»*, för att inbilla honom att det var broderns röst, och prästens röst sade han sig fortfarande höra från värmeledningen.

Under 1912 och 1913 var han oupphörligt i konflikter med personal och patienter, som han misshandlade på det grövsta, så snart han på något sätt kände sig förfördelad av dem. I augusti 1913 visade han en tendens att medgiva, att icke blott föreställningarna om mord och förgiftning i fängelset utan även rösterna i värmeledningen och idéerna om den där gömde pastorn berott på sinnessjukdom. Han var dock övertygad om, att sjukdomen framkallats av behandlingen i fängelset. Sin brottslighet förnekade han nu som förut.

Den 25. 9. 1913 blev han på grund av sin stora våldsamhet *överflyttad till säkerhetspaviljongen vid Västerviks hospital*. Här visade han sig till en början »styst och snäll» och hjälpte till med varjehanda å avdelningen. Under 1914 började han bliva mera retlig och kinkig, och har sedan *vid upprepande tillfällen varit våldsam mot medpatienter och personal, av vilka han känt sig förnärad*.

Den 5. 11. 1915 blev han ytterst häftig, när han talade om den »ohyggligt brutala» behandling, han fått undergå i fängelset; påstod att han blivit naken nedkastad i källaren och misshandlad av 8—9 knektar med batonger, sade, att hela det svenska folket vore det största skurkfolk i världen; påstod att de på fängelset sagt, att han hela sin livstid skulle bli »en däre», och ansåg det ej omöjligt, att detta varit orsaken till att han blivit transporterad till Västerviks hospital. K. har sedermera påstått, att även därvarande överläkare sagt, att han skulle stanna på sinnessjukhus hela livet. Även har K. uttalat den uppfattningen, att det är av hämnd han blivit hitskickad av överläkaren å Vänersborgs hospital i samråd med polisen. Hans önskan är nu att få sitt straff för att sedan bliva fri och få anklaga hela fängelset i Göteborg, och har han skrivit till J. O. med begäran att genom hans förmedling erhålla rättegångsbiträde, så att han kan få »upprättelse för lidna oförrätter och ersättning för åsamkad skada å hälsa och egendom».

Under år 1916 uppträdde K. en dag hotfullt mot överläkaren, då denne skulle tala med honom med anledning av ett dagen förut utspelat våldsamt uppträde med en skötare.

Vid det samtal, jag hade med K., visade han sig ganska ivrig, talade och gestikulerade rätt livligt, men visade dock ej några starkare affektutbrott. Han sade sig *inse, att han varit sjuk vid inkomsten till Vänersborgs hospital*, och menar att det är därför han ingenting minns från denna tid. Som orsak till sjukdomen anförde han,

att han genom dålig behandling i fängelset blev »förstörd» och berättar härom följande: Vaktpersonalen stod utanför celldörren och talade om honom och lämnade honom aldrig i fred; efter ett uppträdande med vaktpersonalen blev han i bara skjortan, endast försedd med en filt, kastad i källarcell och här frös han förskräckligt, så att han förkyldes sig, samt synes mena att förkyllningen var den omedelbara orsaken till sjukdomen, om vilken han i övrigt säger, att han »ej vet vad det var för sjukdom». Han vidhåller nu ej mera, att han fick gift i fängelset, anser det vara möjligt, att hans föregående uppfattning härom berott på ett av sjukdomen förorsakat misstag; medger vidare att det var inbillning, då han trodde, att de kommit in med en järnstång till honom. (»jag vet ej vad jag då talade»); inser även att det, att han hörde, hur brodern plågades, ock berott på sjukdomen. Angående rösterna, som han hörde i värmeledningen, lämnar han något motstridande uppgifter; upprepade gånger förnekar han, att han någonsin vare sig hört eller sagt, att han hört prästen tala i värmeledning, men vid ett par tillfällen säger han, att han ej vet, huruvida han talat om dessa sinnesvillor. Han säger sig aldrig i de tyska fängelserna ha blivit så illa behandlad som i det svenska fängelset; har aldrig blivit sjuk av sina föregående fängelsevistelser. Sin brottslighet förnekar han fortfarande kategoriskt och påstår alljämt, att det var brodern som begått stölderna. Han medger, att han är häftig, men menar, att det ej är så lätt att behärska sig, så svårt som han har det. Tillfrågad om han har något särskilt att klaga över beträffande förhållandena på avdelningen, säger han att det kunde vara många småsaker att klaga på, som han emellertid ej nu vill draga fram. Han begär blott att bliva fri för att fara till sitt land och hjälpa sin gamle far.

2) F. O. O., intagen å Västerviks Hospital den 19. 11. 1913.

O. som är född den 18. 3. 1890 i Norge, tillhör en släkt, som enligt bilagan B består av »kringstrykande, oordentliga och lastbara människor». Föräldrarna äro fränksilda och deras moral säges ingalunda vara god.

O. har fört ett kringflackande liv och enligt egen uppgift varit straffad för stöld 2 gånger i Norge. År 1908 begav han sig till sjös under ett år och hade härunder enligt egen uppgift gula febern. 1909 kom han till Sverige och hade här en tid anställning som trollkonstnär vid en amatörteater i Gävle. Under denna tid (1909) begick han i Vendel våldtäkt mot en flicka, som ej fyllt 12 år, varför han den 6 maj 1910 av K. Maj:t dömdes till straffarbete på livstid, för avtjänande av vilket straff han blev flyttad till Långholmens centralfängelse.

Under åren 1911 och 1912 började han grubbla över straffets längd och visade sig nedstämd till lynnet, låg till sängs och klagade över huvudvärk. I slutet av juli 1912 talade han om att han såg den onde grönmålad och en vitklädd person, som kom in i cellen och hindrade honom i hans arbete. På nätterna sökte de draga honom ur sängen och ned i helvetet. Vid cellfönstret såg han svarta krabbor och andra kräldjur. Den 14. 9. 1912 ett häftigt utbrott, då han slog vilt omkring sig för att befria sig från synerna, dansade runt och slog omkull möbler och krossade porslin. I oktober s. å. gjorde han försök att hänga sig. Han började tala om, att han hade utomordentligt minne, att han mindes hur han låg i underlivet och vad som hänt för 100 år sedan; sade sig ha stulit 11 millioner och påstod sig haft besök av kejsar Augustus, som beviljat honom nåd. Han gick och vankade av och an i cellen, darrade i hela kroppen, när någon tilltalade honom, och svarade med svårighet och oredigt på frågor.

Under 1913 blev han mera opålitlig, gjorde under senaste delen av året två försök att bringa sin raktare om livet, sista gången medelst strypning.

Den 19. 11. 1913 intogs han — som nämnts — å säkerhetspaviljongen vid Västerviks hospital, sedan läkaren vid Långholmens centralfängelse utfärdat bilagan A och Fångvårdsstyrelsen gjort ansökan om hospitalsvård för honom.

Han företedde då en egendomlig snabb växling mellan tillstånd av relativ reda och tillgänglighet och tillstånd av otillgänglighet, varunder han gav »förbisvar» och lämnade ytterst fantastiska uppgifter om sina sinnes- och tankevillor. Han talade med den

största ovilja om direktören och konstaplarna på Långholmen. Direktören kallade han »Kippe» och påstod, att det var denne som dömt honom till livstiden samt att denne sagt, att O. borde vara halshuggen, men tillade O.: »jag ska taga livet av honom». Han trodde sig vara på ett fängelse och sade sig i överläkaren igenkänna överdirektör Almqvist. Han påstod att det var en krabba, som kramade honom om bröstet, beskrev att krabban hade ett långt och ett kort ben, att den tog med sin klo om halsen på honom och klämde så att svetten kom i pannan och han ej ens kunde skrika; krabban talade till honom och den talade aldrig osanning; den sade, att det skulle vara bra att ligga med jäntan, och så lade han sig bredvid henne, den sade att han skulle dricka denaturerad sprit också, och det gjorde han, och den sade att han skulle ta livet av »Kippe» och alla konstaplar i hela värden. Sjuksköterskorna ville han ej göra något ont, de voro icke konstaplar, *men i rummet ovanför låg det en med stora knappar, som »Kippe» skrickat*; direktören hade stulit allt vad O. förtjänat, mycket pengar, ett par millioner; själv hade O. varit kejsar Augustus sedan långt före födelsen, hade varit världens rikaste man, men blivit bestulen av »Kippe».

Han sade sig ej vara sinnessjuk och kunde aldrig bli det, ty han hade dubbel hjärna, förstod mer än alla andra, behövde inte läsa i böcker för att få reda på allt, utan visste det förut. Ögonblicket efteråt förnekade han, att han sagt allt detta, tilltalade läkaren som »doktor», visade sig rumsorienterad etc., för att strax återigen börja på samma sätt som förut, särskilt om »Kippe» fördes på tal.

I januari 1914 höll han fortfarande på, att han hörde krabban och att han skulle döda Kippe m. fl., *men begynte nu syssla med skrädderiarbete*. I april s. å. började han komma med påståenden att han »spelat sinnessjuk»; han förklarade att han hällre toge livet av sig än återvända till fängelset. I juni talade han ej längre om »Kippe» och krabban, hade bra reda på sig, uppträdde alltid hyggligt och hövligt; arbetade med borstbinderi och skrädleri. I december 1914 förklarade han för en skötare, att det var skamligt att spela sinnessjuk, men att han var tvungen därtill för att ej bli skickad tillbaka till Långholmen.

Under 1915 visade han sig ganska intrigant, var en gång våldsam mot en medpatient, som förargat honom; begärde nu att bli skickad till Norge. Han sade sig ej veta, varför han kommit till hospitalet; det var väl »Långholmens knektar», som spärrat in honom. I augusti 1915 förklarade han, att han till en början varit sinnessjuk, men att han sedermera simulerat för att slippa ifrån straffanstalten. I nov. sade han sig ha hört röster, sedan han var barn, och detta kom igen, när han satt i »galler-cellen». Det slutade efter midsommar 1914; på Långholmen hade han fått något i maten; han fick kloral för att han skulle domna av och sedan pryglade de honom med gummibatonger. Åt talet om kejsar Augustus skrattade han nu och sade: »det kan vara lek». Han sade sig ha spelat sinnessjuk för att komma i tillfälle att »ta livet av dem» och sedan bli avrättad.

Under senare delen av 1915 och under 1916 visade han ringa lust till arbete, klagade över reumatiska krämpor, ville gärna ligga. I april 1916 skrev han ett brev till sin far, i vilket han gav starka uttryck åt sin hopplöshet som livstidsfånge. Vid samtal förklarade han sig ej förstå, att det funnits någon anledning att skicka honom hit. Han *medgav dock, att han haft hallucinationer*, och förstod, att det varit »inbillningsfoster». Han hade emellertid ej simulerat utan varit verkligt sjuk, dock ej värre än att han mycket väl kunnat motarbeta det och behärska sig. »När jag kände att sjukdomen påkom, lät jag den spela ut och gjorde den värre än den var», men ej för att få komma till sjukhus, utan »lät sjukdomen komma» för att kunna komma i tillfälle att ta livet av någon konstapel eller annan person för att sedan bli avrättad. Här äro alla vänliga mot honom och då gör han ingen illa. »Men har dom inget förtroende för mig, då är jag hatisk och djävlig». I december 1916 uppger han, att han från brottets begående hösten 1909 ej varit vid fullt medvetande, förrän han i maj 1910 vaknade till liv i cellen på Långholmen.

Vid mitt samtal med O. uppträdde han mycket dämpat, svarade lågmält, tämligen kortlugget; en trött resignation präglade hela hans väsen. Han förklarar, att han icke har något minne av brottet och tiden efter detsamma, och uppger följande: Det sista han minnes före brottet var, att han på hösten 1909 uppträdde på en marknad i Tierp och att han därifrån skulle resa med tåg till Dannemora. Sedan minnes han ingenting, förr än han i maj 1910 vaknade upp på Långholmen, där han då varit $\frac{1}{2}$ år. Vad han vet hava tilldragit sig under denna tid, har han hört av andra; »det står i papperen att jag satt häktad i Uppsala», »det stod på anslagstavlan», att jag kom till Långholmen den 12.12.1909». Han satt 3 år i cell; hans tillstånd var »upp och ned», men han var ej sjukare än att han visste vad han gjorde. Bevakningen var »knölig» emot honom; de gingo utanför dörren och skällde på honom, försökte reta honom. En av dem, som var särskilt brutal, var ofta inne i cellen och okvädade honom för hans brott. Också direktören försökte plåga honom på allt sätt. Han fick sömnmedel i maten, sedan gingo de in och »klappade» honom med gummitatonger, så att han var stel och styv i varje lem, när han vaknade. Den sjukdom, han fick i fängelset, har han ej direkt simulerat, men när den började, »lät» han den fortsätta och »hjälpte till att göra den värre än den var». Då hans tidigare yttranden om kejsar Augustus föres på tal, ler han endast, och talet om millionerna och om att han mindes vad som tilldragit sig innan han föddes, förnekar han nu alldeles; det har han aldrig sagt. Han säger sig ej heller minnas, att han slagit sönder något i cellen, men erinrar sig, att han ville taga livet av sig. I cellen hade han även syn- och hörsellivor, men »röster» har han haft ända sedan han var helt liten, så att han alltid förstod, att det ej var verklighet. Dessa röster har han hört även då han varit vaken och ej druckit; kallade rösten för »krabban», därför att det var ett skrockande ljud i den. Genom läsning hade han lärt sig, att det var hallucinationer, och hade därför den åsikten, att han vore »galen till en viss grad». Det var också röster, som uppmanade honom att »vara ihop med flickor», men om han omedelbart före våldtåkten fått någon uppmaning, mindes han inte. Ännu händer det en och annan gång, att han hör röster, särskilt när han blir upprörd och arg. De brukar säga, att han är orättmätigt dömd (ej att han är benådad). *Till Långholmen vill han på inga villkor återvända*; även när det framhålles för honom, att han då möjligen kan få nåd, förklarar han: »jag sitter tammefan inte i något fängelse», tilläggande att, om han blir förd dit, dröjer det inte länge, innan de få ställa upp giljotinen för honom. Däremot har han intet emot att stanna på Västerviks hospital hela sitt liv, ty här har han intet att klaga på; hans enda önskan är att få komma på utarbete. Även framställer han förfrågan, om han ej kan få komma till Norge. I övrigt vill han ha resning i målet, eftersom han »ej vet, hur det gått till», tilläggande att »domen är ej rätt».

I båda här ifrågavarande fall är det, som synes, fråga om en *fängelsepsykos*. I förstnämnda fall utbröt denna under rannsakingstiden några få veckor efter för begången stöld skedd häktning, i sistnämnda fall åter ett par år efter det för våldtäkt ådömt livstids straffarbete börjat avtjänas.

Angående förstnämnde patient (K.) avgav Kungl. Medicinalstyrelsen den 16 september 1910 utlåtande av innehåll, att handlingen i målet icke gäve tillräckligt stöd för det antagandet, att han vid åtalade brotts begående lidit av sådan psykisk rubbning, som avhandlas i strafflagens kap. V §§ 5 och 6, men att han för det dåvarande vore sinnessjuk och i behov av vård å hospital. K. är sålunda fortfarande rannsakingfånge och skall, därest han tillfrisknar, återsändas till vederbörande Konungens befallningshavande för att av rätten få sin dom. Det mig lämnade uppdraget avser närmast, att jag skall avgiva yttrande, huruvida utsikt finnes för K:s återställande till

hälsan. Av flera skäl är det ytterst vanskligt att i detta fall avgiva ett bestämt omdöme härutinnan. Vid första påseendet kunde det ju synas enkelt nog, då K. — som av det ovan anförda framgår — visar insikt om den sinnessjukdom, varav han i fängelset drabbades, och de flesta av dess symtom numera äro försvunna, fast han *har en förryckt uppfattning om sjukdomens orsaker*, något som emellertid i fråga om en fängelsepsykos torde vara ganska vanligt även vid en tidpunkt, då sjukdomssymtomen i övrigt helt försvunnit. Fallet är emellertid så till vida komplicerat, som det här är fråga om en konstitutionellt till en viss grad abnorm individ: han är ju skildrad som underlig och synnerligen häftig, med fruktansvärda vredesutbrott av obetydlig anledning, och han är ju också straffad för våld. Att denna hans *konstitutionella affektabilitet* ökats efter det i fängelset inträffade sjukdomsutbrottet, torde väl dock vara uppenbart. I varje fall har denna psykiska abnormitet även under den senare delen av hospitalsvistelsen givit sig uttryck i så höggradiga våldsamhetsutbrott, att K. på grund härav måste alltjämt anses vara i behov av vård å sinnessjukanstalt. Huruvida en förbättring härutinnan kan förväntas, så länge han icke återfått sin frihet, torde vara tvivelaktigt, då den förökning av den medfödda affektabiliteten, han företer, till väsentlig del torde vara en reaktion gentemot interneringen. Å andra sidan kan K., som ovan framhållits, betraktas såsom tämligen återställd från den akuta fängelsepsykos, varav han på sin tid drabbades. Att vid sådant förhållande beteckna K. som en person, den där lider av obotlig *sinnessjukdom*, torde icke vara möjligt, varemot det nog kan finnas fog för den uppfattningen, att den stegring av K:s medfödda *psykiska abnormitet*, som i samband med sinnessjukdomen och hospitalsvistelsen inträtt, i och för sig med sannolikhet kommer att indicera anstaltsvård för all framtid.

Annorlunda är därvid förhållandet med den andre av här ifrågavarande patienter (O.). Dennes psykiska tillstånd är numera så förbättrat, att utskrivning från hospitalet kanske snart nog skulle kunnat ifrågasättas, därest icke denna åtgärd innebure, att han skulle tillbaka till fängelset. Detta förhållande är emellertid för närvarande en bestämd kontraindikation mot utskrivningen, då ett återvändande till Långholmens centralfängelse med all sannolikhet skulle få till följd ett nytt uppflammande av sjukdomssymtomen. I betraktande härav torde det kunna vara skäl att under alla förhållanden låta O. stanna kvar å Västerviks hospitals säkerhetspaviljong, tills den av riksdagen beslutade sinnessjukavdelningen vid Långholmens centralfängelse en gång blivit verklighet, då han såsom intolerant mot den strängare fängelsedisciplinen bäst torde passa å en sådan avdelning. Då denna intolerans, må vara att den i viss mån kan betraktas som en psykisk abnormitet, på intet sätt kan betecknas som en sinnessjukdom, är det ju i detta fall än mindre än i det förra möjligt att giva något intyg om obotlig sinnessjukdom, vilket i fråga om en till livstids straffarbete här i landet dömd utlänning givetvis är betingelsen för att nåd i och för översändande till hemorten skall kunna ifrågakomma».

I två fall, där frågan om *utskrivning av straffånge* av resp. överläkare underställts min prövning, har jag tillstyrkt att sådan ägde rum, därest nåd från återstående straff kunde erhållas. Dessa fall äro:

1) O. M. f. 1880; sysslade efter konfirmationen med grovarbete, till dess han 1897 blev stamanställd vid Göta livgarde; han har haft oregelbundna vanor och varit be-
given på starka drycker. Under tiden $\frac{3}{11}$ 1901— $\frac{29}{11}$ 1904 har han undergått straff-
arbete för rån, därunder han *flera gånger hade anfall av oro och sinnessförvirring*.
Den $\frac{13}{8}$ 1906 blev han av krigsrätt ådömd straffarbete i $\frac{13}{4}$ år för stöld och rym-
ning. Den 9 sept. s. å. fick han i fängelset ett *plötsligt utbrott av sinnessjukdom*
med hallucinationer, oro, ångslan och förvirring. Då sådana anfall uppträdde allt oftare
och blevo så svåra, att han *måste sättas i fängelsets »dårcell»*, blev han den 23 no-
vember 1906 överflyttad till Vadstena hospital och asyl. Här hade han i januari
1907 nattetid med ca en veckas mellanrum tvenne epilepsiliknande anfall, visade
sig i övrigt snarstucken och ömtålig, ofta missnöjd och knotande. I februari s. å.
fick han emellertid börja deltaga i utarbete. Under detta rymde han i juni 1908
och var därefter *borta från hospitalet i $\frac{3}{2}$ år*, i det han först i februari 1912 blev
dit återförd. Här visade han sig nu åter mycket missnöjd och vresig och sökte en
dag överfalla en av läkarna, varför han fick flytta till avdelningen för oroliga. Då
han i denna, för en formellt redig patient nog så provande omgivning snarast blev
sämre till sitt psykiska tillstånd, i det hans irritation ökades, blev han på mitt för-
slag i februari 1913 överflyttad till *Värjö kriminalasyl*. Även här visade han sig miss-
nöjd och retlig samt yttrade sig hotfullt och uppträdde ofta bråkigt, företedde över-
huvudtaget täta lynnesväxlingar. Vid min inspektion å nämnda anstalt år 1915
hade jag ett längre samtal med honom, därvid han förklarade, att han, så länge han
måste gå på anstalt bland sinnessjuka, aldrig kunde bli anorlunda, och anförde som
enligt hans mening tillräckligt skäl att låta honom återfå friheten, att han efter rym-
ningen från Vadstena hospital i över 3 år skött sig ute utan anmärkning. Då emel-
lertid några upplysningar i detta hänseende icke hade erhållits vid M:s återförande
till denna anstalt och sådana icke heller sedermera bekommit, begärde jag av M.
uppgift å några personer, hos vilka han sade sig haft arbete under de år, han varit
avviken från hospitalet, samt anmodade asylläkaren att tillskriva dessa för att få veta
något om M:s tillstånd och uppförande under ifrågavarande tid. Enligt vad jag vid
mitt nästa besök å kriminalasynen inhämtade, hade M. i svar å av asylläkaren gjord
förfrågan erhållit ett gott vitsord av en arbetsgivare, hos vilken han haft anställning
någon del av den tid, han såsom avviken från hospitalet vistats i frihet. Vid så-
dant förhållande och då M. under tiden mellan de två nämnda inspektionerna regel-
bundet deltagit i utarbetet och icke visat samma lättretlighet som förut (vartill för-
hoppningen om frihetens återfående väl torde hava bidragit), kom jag till den upp-
fattningen, att fortsatt anstaltsvård knappast längre kunde anses indicerad. Då emel-
lertid ett återvändande till fängelset otvivelaktigt skulle vara förenat med stor risk
för M:s psykiska hälsa — han hade ju avtjänat allenast några få veckor av det $\frac{13}{4}$
åriga straffarbete, vartill han blivit dömd — förordade jag ingivandet av underdånig fram-
ställning om befrielse från återstående straff och att han i avvaktan på avgörandet
härutinnan kvarstannade å anstalten. Från denna utskrevs han därpå våren 1916,
sedan hans nådeansökan blivit bifallen.

2) E. E., f. 1862; f. d. handlande, byggmästare och snickare. År 1878, alltså vid
16 års ålder dömd till 7 månaders straffarbete för stöld av penningar, som varit å
allmänna posten anförtrodda, samt år 1889 för mened och bedrägeri dömd till 4 års
straffarbete och förlust av medborgerligt förtroende för alltid. Den 6 juli 1892
blev han benådad från då resterande av sistnämnda straff. År 1908 för mordbrand (be-
gånget av ekonomiskt motiv) dömd till 8 år och 9 månaders straffarbete samt förlust
av medborgerligt förtroende i 10 år därutöver, var hans tillstånd till en början gott i
fängelset, där han sysselsattes med skomakeri och därvid ådagalade stor flit och ar-

betsamhet. *I slutet av augusti 1909 inträdde emellertid en förändring i hans psykiska tillstånd, i det han började påstå, att han satt oskyldigt i fängelse och att han omvänt sig från sitt förra syndiga leverne och fått förlåtelse av Gud därför; påstod att han därför borde komma ut och arbeta för familjen, började bli hotfull och sade till fängelseläkaren, att denne bedragit honom och ville taga hans hjärteblod, fick dålig sömn och klen matlust. Då han uppträdde hotfullt även mot personalen och icke lydde några tillsägelser, vågade man icke vidare låta honom hava verktyg, varför han fick upphöra med arbete; han beskyllde nu än den ene än den andre för att hava bragt honom i fängelse, påstod sig hava blivit bedragen av sin medbrottsling vid mordbranden (en herr N.) och sade sig vara förenad med Gud i trenigheten och genom sitt förhållande till Gud stå över lag och allt; blev slutligen grovt osnygg, kastade sin urin på celledörren och placerade föces på klosettlocket samt ville icke påtaga kläderna och vägrade även att äta.*

E. blev då, efter det fängelseläkaren den 5 oktober 1909 utfärdat bilagan A för intagning å hospital, den 9 november s. å. *överflyttad till Härnösands hospital. Här visade han sig emellertid ytterst lättretlig, men fick efter en vecka kläder och började i det av honom bebodda enkelrummet sysselsättas med lästillsverkning. Härmed arbetade han flitigt, tills han den 5 december efter upprepad förfrågan fick besked, att den tid, han vistades å hospitalet, icke inräknades i strafftiden. Han upphörde då icke endast att arbeta utan även att äta, sägande sig skola svälta ihjäl.*

Den 6 december 1909 hade jag vid inspektion av Härnösands hospital ett längre samtal med E. Han visade sig därvid fullt klar och redig, var orienterad till tid och rum, besvarade alla frågor utan dröjsmål och redogjorde utförligt såväl för sina antecedentia som ock för omständigheterna vid det brott, för vilket han senast blivit dömd. Dessa voro i korthet följande: Då E. behövde pengar till ett hus, som han höll på att bygga, lovades han av ovannämnde N., med vilken han förut haft affärstransaktion, en viss summa, om han blott ville lyda och utföra, vad åt honom av N. uppdrogs. E. fick därpå i uppdrag att resa till Örebro och där packa en massa lärar med sten och krollsplint och under oriktigt namn avsända dem till Stockholm med uppgift att de innehöllo manufakturvaror, att under ett nytt namn uttaga »manufaktur-lärarna» i Stockholm och därefter under ett tredje namn avsända dem till N. Uppdraget utfördes också av E. och manufaktur lärarna placerades därpå i ett N. tillhörigt ruckel samt brandförsäkrades högt, varefter E. antände byggnaden. Bedrägeriet upptäcktes emellertid och båda blevo som delaktiga däri dömda, men den olika andel, de haft i brottet, blev ej uppenbarad, då E. lovat N. att ej med ett ord förråda, att denne varit anstiftare till detsamma, ett löfte, som E. ock hållit, ända tills N. avlidit i fängelset. Därefter ansåg E. sig emellertid löst från sin tystnadsplikt och därför nu berättigad yppa hela sammanhanget, vilket han väntade skulle ha hans frigivande till följd. Fast det var han, som tände på, ansåg han sig nämligen vara oskyldig, då han blott handlat på uppdrag av en annan, och det vore uppdragsgivaren, icke »verktyget» som vore den brottslige. Slutligen förklarade E., att han stode fast vid sitt beslut att söka svälta ihjäl sig, om han skulle vistas å hospitalet utan avräkning å strafftiden. Efter ett par dygn började han dock, efter hot om tvångsmatning, att äta. Han begärde sedermera även att få arbete, vilket dock ej kunde beviljas på grund av uttalat hot mot sjukvårdarna att »märka dem». I juni 1910 vägrade han åter att äta, därför att han ej fick sysselsättning, varför han en tid måste sondmatas.

Vid min nästa inspektion av Härnösands hospital hade jag den 8 november 1910 åter ett längre samtal med E. Han påstod därvid, att han icke hotat någon på fängelset, att alla straff, som ädömts honom, varit orättvisa från början till slut, endast komma till stånd genom falskhet, och att det även varit falskhet att förklara honom sinnessjuk; utan att detta »toges tillbaka», ville han icke bli försatt i frihet. Tillfrågad angående sin omvändelse, sade han nu, att Gud alltid haft del i honom, aldrig släppt honom, men syntes dock ej mena, att han hade någon särställning till Gud, i det han tvärtom antydde, att alla människor kunna komma i samma gemenskap med Gud som

han. Under 1911 måste han för kortare tider sondmatas, då han vägrade äta, ena gången för att han ej fick arbete, andra gången för att han ej blev återflyttad till fängelset.

Vid samtal jag hade med E. vid inspektion av Härnösands hospital den 11 oktober 1911 vidhöll han sin förut uttalade uppfattning, sade sig hava varit fullt arbetsförmåg vid ankomsten till hospitalet och aldrig ha varit sinnessjuk; på förfrågan vad han menade om anledningen till förflyttningen hit, svarade han, att det skett för sannings skull, och att det vore för att han hotat och bestraffat lögnen, som han nu finge lida; vid påpekandet att han ju icke alltid varit en sådan sanningens apostel, genmålde han, att han först vid midsommartid 1909 kommit till insikt om, att sanning och lögn vore i krig mot varandra och att allt, som förut hänt honom, berott på lögnen. För att möjliggöra sysselsättning för E. föreslogs hans överflyttning till säkerhetspaviljongen vid Sätters hospital, där han intogs den 17 september 1912. Efter ett par veckor visade han även här näringsvägran, så att sondmatning måste tillgripas, varpå han reagerade med att osnygga i sängen. I oktober s. å. steg han emellertid upp och åt själv samt började väva band; arbetsförtjänsten härå, 25 öre om dagen, hemsände han till hustrun. I april 1913 blev för E:s räkning norra dagrummet å avd. B inom säkerhetspaviljongen inrett till skomakareverkstad, där han fick sitta ensam och arbeta. Han visade sig nu mycket duktig och flitig i arbetet, fick under den följande tiden göra promenader å området i sällskap med vårdare, understundom även till staden. Detta goda tillstånd fortför till juli 1915, då E. emellertid upphörde med skomakeriarbetet, enär han ansåge sig få för litet betalt. Senare på året började han väva band och då han numera uppförde sig ordentligt, blev han i februari 1915 flyttad från säkerhetspaviljongen till avdelning för tuggnare patienter, där han erhöll enkelrum. Samtidigt upptog han sin gamla sysselsättning, i det han började arbeta på skomakareverkstaden. Där arbetade han sedan med flit och duglighet samt uppförde sig i övrigt lugnt och fogligt.

Vid min under redogörelseåret verkställda inspektion av Sätters hospital hade jag åter ett längre samtal med E. Han ville nu inte förneka, att han många gånger begått orätt, innan han blev omvänd, men ansåge dock, att han blivit »väl hårt efter-satt», och kunde icke finna någon av de domar, han fått, ha varit rättvis. Vad först beträffar den stöld, för vilken han 1878 blev dömd, påstod han, att han av en annan blev lockad att begå den; i övrigt uppgav han, att väskan, ur vilken tillgreppet skedde, faktiskt varit sönder. fast det vittnades, att den varit hel, och postmästaren påstått, att E. skurit sönder den. Beträffande åter det honom år 1889 ådömda straffet för bedrägeri och mened, påstod han, att denna dom varit alldeles orättvis, då det ej varit han utan vittnena, som begått mened. Vad slutligen den sista domen angår, tyckte han fotfarande, att det kunnat vara nog, om anstiftaren av brottet (N.) fått straff, men ville dock ej påstå, att han blivit oskyldigt dömd, då nu »lagen är sådan». Största orätten, som vederfarits honom, syntes han dock anse vara, att han blivit förklarad sinnessjuk, »berövats sin rättmätiga plats» och förts till hospital. Han förnekade bestämt, att han varit hotfull i fängelset, och förklarade, att det varit ett fel av fängelse-läkareu och fängelsepersonalen, att de togo ifrån honom hans lagliga rätt: *arbetet*, ity att han ju blivit dömd till straffarbete. Han önskade nu återvända till fängelset för att avtjäna återstående strafftiden, av vilken 6 år och 7 månader då återstodo, men hade ej heller något emot att bliva fri direkt, om han också inte vore benägen att begära nåd, då han »blivit kränkt med en sinnessjukförklaring»; i varje fall ville han inte begära nåd, med mindre det erkändes, att det varit ett misstag att förklara honom sinnessjuk; i annat fall avtjänade han hellre sitt straff än han begärde nåd. Under hela samtalet uppträdde E. lugnt och behärskat, i hjärt motsats till vad förhållandet varit vid de samtal, jag hade med honom å Härnösands hospital.

I anslutning till denna sjukhistoria gjorde jag i min inspektionsberättelse följande uttalande: »Jag har mera utförligt redogjort för detta fall, då det synes mig kunna ifrågasättas, huruvida hospitalsvård här alltjämt skall vara

behövlig, då E. nu under längre tid skött sig oklanderligt och det *torde vara att befara, att hans tillstånd, om han trots detta icke ser något slut på hospitalsvistelsen, åter försämras*. Så till vida har han ju också lämnat den falska föreställning, som uppträdde under fängelsevistelsen, nämligen att han vore oskyldigt dömd, som han nu medger, att han icke är dömd olagligt, om han ock tycker lagen vara orättvis; och *med hänsyn till den paranoiska läggning E. har, är det naturligtvis icke att räkna med, att han någonsin skall få sjukdomsinsikt*. I hans nuvarande tillstånd torde det emellertid icke vara att befara, att han på något sätt utövar repressalier mot dem, som haft med hans överflyttning till hospital att göra, och mot sin familj har han endast visat vänliga känslor, i det han hela tiden hemsänt sin sparade arbetsförtjänst till denna. Som han är en duktig arbetare, kunnig i både snickeri och skomakeri, skulle hans frigivning tvivelsutan också bli till gagn för familjen. Emellertid kan ett återvändande till fängelset för avtjänande av återstående långa strafftid icke vara lämplig i detta fall, då en förnyad fängelsevistelse med skäl torde kunna befaras komma att åter medföra en försämring i E:s tillstånd, i det att fängelseregimen i allmänhet icke torde tillåta en så individualiserande behandling, som är nödig ifråga om en person med så utpräglad paranoid läggning som den E har. För den skull vore det mest ändamålsenligt, om E. kunde förmås ingiva ansökan att av nåd bliva befriad från återstående strafftid. En sådan nådeansökan kan ju också väl låta motivera sig av det förhållandet, att E:s strafftid, om han ej blivit överflyttad till hospital, redan varit slut, i det att den då skulle utgått den 1 juni detta år» (1916).

Med stöd av detta uttalande begärde E. sedermera också nåd från återstående straff, vilken ansökan även bifölls så till vida, att han befriades från återstående straffarbete, varemot ändring icke skedde av domen beträffande vad däri stadgats om förlust av medborgerligt förtroende. När han fick besked härom, förklarade han sig emellertid till en början icke vilja lämna hospitalet, förr än han återfått medborgerligt förtroende, men sedan han så småningom fått klart för sig att ändring härutinnan ej stode att vinna, och sedan jag vid nästa inspektion, då han ännu var kvar å hospitalet, lovat att söka utverka att han av skyddsföreningen för frigivna fångar finge penningbidrag för anskaffande av skomakarverktyg och läder — han erhöll ock för ändamålet 150 kronor — resignerade han och uttalade önskan att få återvända hem, varför han omsider blev utskriven, efter det Medicinalsstyrelsen på framställning av direktionen förklarar sig icke hava något att däremot erinra.

Båda de nu anförda fallen belysa ju, huru stort behovet är av sinnessjukavdelning med resurser för även svårskötta patienter som annex till de större straffanstalterna. I saknad av sådan avdelning blev ju den förstnämnda av här ifrågakommande patienter nedlagd i källarcell, en behandling av sinnessjuk person, som icke borde få komma ifråga. Hade sinnessjukavdelning med nödiga resurser funnits vid fängelse, skulle denne patient för övrigt lämpligen ha kunnat kvarstanna därstädes hela strafftiden, i vilket fall nådeansökan ej varit behövlig, därest han vid strafftidens slut icke varit i behov av hospitalsvård. Vad åter sistnämnda fall beträffar, hade tillgång

på lämplig sinnessjukavdelning inom fångvården här varit av ännu större betydelse, då patienten ifråga härigenom kunnat få nödig vård under sjukdomen, utan att tidpunkten för strafftidens slut blivit framflyttad, och det förhållandet, att så nu skedde, uppenbarligen hade ett mycket ogynnsamt inflytande på sjukdomens förlopp.

Att det för skötseln av sinnessjukavdelning vid straffanstalt behöves en psykiatriskt skolad läkare, ligger i sakens natur. Att tillgång på sådan läkares råd emellertid är av behovet påkallad även för en tvångsuppfostringsanstalt, därpå fann jag ett mycket eklatant exempel vid genomgåendet av handlingarna rörande de å Uppsala hospital och asyl under inspektionsåret intagna, bland vilka fanns en från Bona uppfostringsanstalt överflyttad yngling. Dennes anamnes innehöll nämligen följande:

K. S. N. I tidigare är snäll och välartad, *visade han sig efter confirmationen för ändrad*, blev olydig och envis, vilket tilltog, så att han blev till ytterlighet besvärlig; *inbunden och sluten*, lämnade han ofta på framställda frågor svar, som ej passade till frågan; visade sig *mycket egendomlig* och sprang ibland till skogen och gömde sig; uppträdde dessemellan brutalt, var otidig emot och misshandlade även sin fostermor; *hade några veckor före åtalet sagt, att denna lagt gift på smörgås, som hon bjudit honom, ävensom lagt något i kaffet, för att han skulle bliva sjuk*. Det åtalade brottet bestod däri, att han gjort inbrott och tillgripit en fällkniv samt ett par påsar plommon och aprikoser; de närmast veckorna dessförinnan hade han varit utan sysselsättning, efter det han, såsom befunnen oduglig till arbete, blivit landsatt i Sandhamn från ett på England gående fartyg, å vilket han tagit plats som mässpojke. Sedan stadsläkaren i den stad, där N. satt häktad, av Rätten anmodats att efter företagen undersökning om denne avgiva intyg, ingavs sådant vid andra rättegångstillfället av innehåll, att N. befunnits kroppsligt frisk och för sina handlingar tillräknelig (!), men möjligen genom felaktig uppfostran behäftad med vissa svagheter i omdöme och lyne. *Utan att Medicinalstyrelsens utlåtande inhämtades*, blev N., som vid förhöret föreföll *virrig*, därpå dömd, varvid emellertid förordnades, att han i stället för att avtjäna straffet skulle intagas å Bona uppfostringsanstalt, dit han anlände den 23 augusti 1915. Han företedde då *orörligt, slött ansiktsuttryck*, hans röst var entonig och hans svar enfaldiga; han *hade en kritiklös uppfattning* om sin ställning och sina möjligheter, ansåg sig kunna bliva än det ena, än det andra; *kunde emellertid knappt utföra de enklaste grovsysslor* och gjorde planlösa rymningsförsök; reagerade ytterst obetydligt för föreställningar, vilka ej alls beto på honom; *gick omkring tyst och slutet; höll ej rent omkring sig, sölade ned sig, då han åt*. Den 3 november 1915 gav anstaltens läkare intyg, att N. vore sinnessjuk (dementia præcox) och som sådan ej lämplig för allmän uppfostringsanstalt och den 16 december s. å. utfärdade nämde läkare bilagan A, däri denne likaledes intygade förefintligheten av sinnessjukdom, men sade sig ej kunna yttra något bestämt om värd(!) Sedan ärendet gått till Kungl. Maj:t, blev N. emellertid jämlikt nädigt brev den 19 november 1916 intagen å Uppsala hospital; därvid föreskrevs att han, *därest han skulle tillfriskna före 20 års ålder*, skulle återföras till Bona.

Då det ju är givet, att det måste vara förenat med betydande olägenheter för en uppfostringsanstalt för minderåriga brottslingar att hava hand om en sådan sinnessjuk, skulle det ju i detta fallet varit till stort gagn för anstalten i fråga, om den haft tillfälle att konsultera en psykiater. I så fall skulle det nämligen med säkerhet icke behöft dröja månader, innan ansökan till hospital kunde ingivas, då ynglingen ju var tydligt sinnessjuk vid ankomsten

till Bona. Anmärkningsvärt är för övrigt, att sinnessjukdomen här uppenbarligen börjat redan före åtalade brotts begående, utan att detta upptäcktes av den läkare, som av Rätten fick i uppdrag att verkställa undersökning av ynglingen.

Som vanligt har jag vid mina inspektioner av statens sinnessjukanstalter ägnat särskild uppmärksamhet, huruvida det finnes några för brott straffri förklarade, som icke längre vore i behov av anstaltsvård. Under redogörelseåret hava följande till denna kategori hörande kriminalpatienter återfått friheten:

1) L. J. R., ogift tjänsteflicka av finsk härkomst, född 1892, intogs den 11 november 1915 å Piteå hospital med anledning därav att hon häktats som misstänkt för barnamord. Den 15 maj 1915 hade under några med mossa övertäckta stenar funnits ett dött foster, som misstänktes vara framfött av R. Hon erkände, att hon natten mellan den 3 och 4 maj i enslighet framfött ett barn, men ville till en början påstå, att det saknat liv. Av den rättsmedicinska obduktionen framgick emellertid, att fostret vid födelsen varit levande och att det dödats genom slag av ett brett, platt tillhygge. Inför Rätten uppgav hon, att hon fött på klosetten och därvid med en sax avklippt navelsträngen, men icke visste, vad hon vidare gjort, då hon varit så virrig; då hon vaknat till medvetande, hade hon funnit ett barn ligga bredvid sig, inlindat i hennes nattkjöl; det hade då icke rört sig eller synts vara vid liv; hon gick nu upp på vinden och lade det i en skrub; åtskilliga dagar senare bar hon det ut till den plats, där det fanns. Hon vidhöll enständigt, att hon icke komme i håg eller vore medveten om att hava utövat något våld å barnet. Hennes husbonde upplyste vid Rätten, att hon de sista veckorna icke givit något svar eller svarat högst fåordigt samt förefallit grubblande. Själv har hon uppgivit, att hon alltsedan moderns i januari 1915 timade död känt sig nedstämd och tungsint, men sökt dölja detta. Efter polisförhöret försökte hon hänga sig. I fängelset var till en början den förlångsammade tankeverksamheten särskilt påfallande och minnet av föregående upplevelser mycket bristfälligt, men efter ett par veckor inträdde en förbättring i såväl det ena som det andra hänseendet, vilken förbättring sedan alltjämt fortfor, utom vad beträffar minnet av barnets födelse och död (fängelseläkaren kom till den uppfattningen, att hon ej avsiktligt lämnade oriktiga uppgifter eller förstälde sig). Under vistelsen å hospitalet, dit hon överflyttades först bortåt $\frac{1}{2}$ år efter det hon blivit häktad, befann hon sig i ett tillstånd av psykisk depression, men företedde i övrigt icke några symptom från vare sig känslö- och viljelivet eller från det intellektuella området, som kunde misstänkas vara av psykotisk eller därmed likvärdig natur. Depressionen syntes vara av psykogent ursprung, framkallad och även tillräckligt motiverad av den iråkade situationen och sålunda hållande sig inom fysiologiska gränser. Vid besök hos ett par av de personer, som vittnat i målet, fick överläkaren den upplysningen, att hon efter förlossningen var »rysligt glad», »skrattade på ett märkvärdigt sätt och pratade», ävensom att hon icke på något sätt sökt dölja sitt havandeskap, med tanke på det väntade barnet samlat i hop småkläder samt haft löfte att få stanna kvar på

sin plats. Under vistelsen på hospitalet var hennes framställning av vad hon mindes från förlossningen och tiden närmast därefter städse densamma som den ovan anförda; även sade hon sig icke kunna minnas något av hängningsförsöket. Överläkaren kom till den uppfattningen, att R. de sista 3 å 4 månaderna av graviditeten lidit av en psykisk depression, som efter partus och till polisförhöret åtminstone tillfälligtvis avlösts av en exaltation, medan efter polisförhöret med dess självmordsförsök en otvivelaktigt patologisk depression åter framträtt, ända tills densamma under senare delen av fängelsevistelsen så småningom vikit tillbaka för att efterträdas av alltmer fysiologiska förhållanden. Därjämte fann överläkaren det emellertid sannolikt, att R. omedelbart efter förlossningen lidit av en transitorisk medvetenhetsrubbnig. På grund härav straffri förklarad, fick R. kvarstanna å hospitalet till oktober 1916, då hon blev utskrivnen, efter det Medicinalstyrelsen godkänt direktionsens beslut härom, enär hon *alltjämt under vistelsen å hospitalet icke visat några psykotiska symtom.*

2) J. A. F., f. 1888; intogs i maj 1915 å Göteborgs hospital med följande förhistoria: Efter slutad skolgång och konfirmation hade han först plats som springpojke ett år och arbetade därpå i olika yrken, sjuknade emellertid i ledgångsreumatism och låg på sjukhus i sex månader. Sedan han åter blivit arbetsför, hade han plats vid ett och samma bageri under 5 år. På grund av ledgångsreumatismen måste han emellertid lämna denna plats och kunde sedan icke åtaga sig något arbete. Alltsedan sin barndom skall han ha lidit av svärmod och tungsinthet men fick nu svårare anfall härav, varunder han visade sig människoskygg och sökte ensamheten. Under en sådan period rådfrågades i januari 1913 läkare, som sedermera lämnade intyg av innehåll, att han då lede av sinnessjukdom. *I slutet av juli och början av augusti 1914 förövade F. i sällskap med en annan yngling tillgrepp från förtojdade båtar av saker, som därpå pantsattes.* Under observationstiden i fängelset (september s. å.) visade han sig ganska hämmad och avtrubbad på det affektiva området. Efter att ha blivit straffri förklarad på grund av sinnessjukdom, intogs F. i maj 1915 å Göteborgs hospital efter sammanlagt 9 månaders fängelsevistelse. I början av vistelsen å hospitalet var han ännu något trög och hämmad, men förbättrades senare, så att han *vid mitt besök å hospitalet i december 1915 sedan åtskilliga månader icke visat något anmärkningsvärt i sitt uppförande.* Vid sådant förhållande kunde jag icke finna det indicerat att han längre kvarhölls å hospitalet, i all synnerhet som han hade ett gott hem hos modern (vilken var vice värd för en större fastighet, för vars räkning sonen ock skulle kunna få någon sysselsättning med arbete utomhus). Jag förordade för den skull i min inspektionsberättelse F:s utskrivning och ägde denna därpå rum i maj 1916, sedan Medicinalstyrelsen godkänt direktionsens beslut härom.

3) J. T. H., mekanisk arbetare, f. 1892; intogs i januari 1913 å Göteborgs hospital för observation med anledning därav, att han i september s. å. för polisen anmält, att han *år 1909* begått ett attentat, som bestått däri, att han en kväll ur en »kanon», som han själv förfärdigat, genom fönstret av-

lossat en järnprojektil in i ett rum, där en hel familj satt samlad vid matbordet; lyckligtvis hade skottet dock icke träffat någon. Vid inkomsten till hospitalet befanns H. vara tydligt sinnessjuk, i det han var mycket apatisk och hämmad, visande bilden av en stupor. Enligt vad som framgick av vittnesförhören, skall H. alltsedan ungdomen ha varit »styst och inbunden», men sedan tiden för attentatet, efter vilket han vistats i hemmet, hade han visat sig alltmera dyster och sluten samt knappast svarat på några frågor. Å hospitalet inträdde snart förbättring i hans tillstånd. Redan på hösten 1913 kunde han sålunda börja deltaga i utarbete; vid denna tid var han dock ännu ganska trög, men från sommaren 1914 var den forna bundenheten över hans väsen borta och skötte han sedan denna tid sitt arbete ordentligt. Vid mitt besök å hospitalet i december 1915 inhämtade jag att hans sysselsättning på senare tiden utgjorts av varjehanda transportarbeten (från stationen m. m.), som han på egen hand fått uträtta, därvid han visat sig mycket duktig och pålitlig. Jag kom för den skull till den uppfattningen, att det icke var anledning att längre kvarhålla H. å hospitalet, då han syntes vara i stånd att själv förtjäna sitt uppehälle, men, i betraktande därav att den möjligheten icke vore utesluten, att det endast vore fråga om en — må vara mycket god — remission uti en kronisk sjukdomsprocess, förordade jag att han till en början permitterades på längre tid, exempelvis 1 år. Sedan framställning härom av direktionen blivit gjord, beslöt Medicinalstyrelsen den 8 juni 1916 att bevilja H. permission under högst 1 år, på villkor att fadern månatligen lämnade meddelande om H:s tillstånd.

(Efter hemkomsten försämrades emellertid H:s tillstånd, i det han sov dåligt, gick uppe och vankade om nätterna samt under arbetet kunde plötsligt kasta verktygen ifrån sig och bli stående stilla långa stunder. Han blev därför i april 1917 återförd till hospitalet och visade sig här nu till en början åter tyst och hämmad, men förbättrades snart och började arbeta som förut.)

4) J. O. B., född 1894, intogs — efter att på grund av sinnessjukdom ha blivit straffri förklarad för mot fadern förövad misshandel — den 4 mars 1916 å Sätters hospital för utrönande av, huruvida han vore återställd från den iråkade sinnessjukdomen, enär fängelseläkaren i sitt den 21 januari 1916 avgivna av Rätten infortrade yttrande förklarar honom under fängelsetiden hava tillfrisknat från densamma. Av intagningshandlingarna framgick, att han en gång tidigare drabbats av sinnessjukdom, nämligen i november 1913, yttrande sig i elust för och oförmåga till nyttigt arbete i förening med stor misstänksamhet mot de anhöriga samt slöhet och virrighet. Tillståndet förbättrades emellertid, så att han på våren 1914 åter började arbeta, och skall han sedan ha förefallit frisk till oktober 1915, då samma sjukdomsbild åter uppträdde, vilken emellertid enligt fängelseläkarens utlåtande kvarstod endast under förra delen av anstaltsvistelsen. Å hospitalet visade han sig till en början missnöjd och otålig över att ha blivit flyttad dit, men kom så småningom i bättre jämvikt, uppförde sig lugnt och fogligt samt deltog regelbundet i utarbetet. Vid det samtal, jag under mitt besök å hospitalet i september 1916 hade med honom, visade han god sjukdomsinsikt, i det han

uppgav, att han i november 1913 »blev konstig i humöret», »fick inbillningar och hade inga rediga tankar». Även sade han sig ej vara lika duktig vid inkomsten till hospitalet som nu utan ha »blivit bättre för varje dag». Jag kom därför till det resultat, att, om också den överståndna sjukdomen efterlämnat någon defekt inom det affektiva området, denna dock ej vore större än att B. i varje fall kunde betraktas som tillfrisknad i social mening och att något behov av fortsatt anstaltsvård ej föreläge. På framställning av direktionen beslöt Medicinalstyrelsen därpå den 6 december 1916 bevilja B. permission till 1917 års slut på villkor att fadern månatligen till överläkaren lämnade meddelande om B:s tillstånd och uppförande. (Då B. enligt faderns månadsrapporter uppfört sig ordentligt i alla avseenden, blev han vid permissionstidens slut definitivt utskriven).

5) A. A., född 1890, intogs å Sätters hospital den 28 september 1912 efter att tvenne gånger ha blivit på grund av sinnessjukdom staffri förklarad för stölder, begångna i juli 1911 och i februari 1912. Sinnessjukdomen hade i samband med upprepade influensaanfäll givit sig tillkänna i juni 1910, då A. blev folkskygg, tyst och sluten samt förlorade all arbetslust. Våren 1911 förbättrades tillståndet, men sommaren s. å. blev han åter sämre, därvid han försvann från hemmet, tillgrep en båt och seglade utan mål, tog sedan en cykel jämte en del tämligen värdelösa föremål. I fängelset var han till en början mycket virrig och orolig, men förbättrades sedermera. Efter att i september ha blivit straffri förklarad överlämnades han till fadern men visade sig efter återkomsten till hemmet mycket egendomlig, skrattade ofta för sig själv och led synbarligen av både syn- och hörselhallucinationer. Han började att än här än där stjäla hästar och satt för sådant tillgrepp häktad $16/1-5/2$ 1912, då han som notoriskt sinnessjuk blev frigiven utan att åtal anställdes. Fyra dagar senare blev han emellertid ånyo häktad på grund av nya stölder. Den 16 februari 1912 ingavs ansökan för honom till Sätters hospital och, sedan fängelseläkaren i mars s. å. avgivit infordrat utlåtande till Rätten, blev A. ånyo straffri förklarad. Därefter blev han i juli 1912 överflyttad till sinnessjukavdelningen vid Härnösands hospital och i dec. s. å. slutligen intagen å Sätters hospital. Vid ankomsten dit företedde han en manisk sjukdomsbild — han var bullersam, skrattade och pratade dagen igenom — men förbättrades snart, så att han på våren s. å. var så lugn, att han började kunna sysselsättas med arbete. Han har växlat med verkstadsarbete (skomakeri) och med utarbete, i allmänhet arbetat flitigt och regelbundet, så länge arbetet varit nytt för honom, men sedan upphört en och annan dag för att därpå åter börja igen, dock helst med något annat arbete än det han förut haft för händer. I allmänhet har han dock trivts bäst med utarbete, och sedan han en längre tid regelbundet deltagit i detta och visat jämnt lynne, gjorde direktionen i juli 1916 framställning om hans permission. Sedan jag vid min i september verkställda inspektion av Sätters hospital kunnat konstatera, att A. icke företedde några tecken på sinnessjukdom och ägde god sjukdomsinsikt, förordade jag denna framställning, som därpå den 12 oktober blev av Medicinalstyrelsen bifallen under förutsättning, att lämplig anställning

kunde anskaffas åt A., därvid permissionstiden bestämdes till 1 april 1917 (Permissionen förlängdes då för ytterligare ett halft år, efter vars förlopp A. därpå blev definitivt utskriven, då A. enligt meddelande från den lantbrukare, hos vilken han fått plats, hela tiden skött sig väl och trivts med sitt arbete.)

6.) P. G. A., född 1891, intogs i och för observation å Uppsala hospital den 9 oktober 1914 med följande förhistoria: Under uppväxtåren egen till lynnet, saknande ihärdighet, ofta lidit av huvudvärk och lätt brusat upp vid minsta anledning. Vid 16 års ålder handelsbiträde, vilken plats han efter några år lämnade för att genomgå handelsskola. Kursen därstädes blev avbruten då han i november 1911 (möjligen på grund av en kärlekshistoria) gjorde självmordsförsök genom att skjuta sig i högra tinningen, därvid synen på högra ögat blev fullständigt förstörd. Sedan han i övrigt blivit återställd efter denna skada, visade han sig mycket ombytlig, orolig och lättretlig. Sommaren 1913 hade han en svimning, då han föll omkull och knöt händerna samt därpå sov ett helt dygn. Förut absolutist samt skötsam och ordentlig, började han nu, under det han uppehöll sig medelst agenturer, använda alkohol samt allt emellanåt berusa sig. Efter att under denna tid flera gånger hava visat sig ovarsam med eld, anlade han den 13 juni 1914 eld i sin bostad, vilken emellertid av tillstädeskommande personer blev släckt. Då det befanns, att han hade sina möbler och tillhörigheter brandförsäkrade betydligt över värdet, syntes motivet till mordbrandsförsöket ha varit av ekonomisk art. I fängisets visade A. sig skygg och nedstämd samt gjorde natten till den 2 juli 1914 ett hängningsförsök. Då han inkom till hospitalet, var han tydligt sinnessjuk, i det han företedde ett typiskt autistiskt-negativiskt tillstånd: låg på sida hopkrupen i sängen med huvudet rätt starkt böjt och knäna uppdagna, svarade i allmänhet ej på tilltal, måste manas på för att äta, var orenlig, om han ej passades, och visade sig motsträvig, då något måste företagas med honom. På grund av de anamnestiska upplysningarna — frånsett den tanklösa brandanläggningen mitt på ljusan dag och den dessförinnan i dagen lagda ovarsambeten med eld hade A. även i andra hänseenden uppfört sig egendomligt, så t. ex. mitt i natten telefonerat till kvinnliga umgängesvännen — kom överläkaren till det resultat, att sinnessjukdomen sannolikt börjat redan före den åtalade gärningens begående. Häri instämde Medicinalstyrelsen, varpå A. blev straffri förklarad. Mot slutet av 1914 visade han sig emellanåt agiterad, orolig och hotfull, men var i allmänhet slö, intagande förut omnämnda ställning. Under förra hälften av år 1915 fortfarande motsträvig och otillgänglig, stundom våldsam, men i allmänhet lugn och stilla, ofta dock uttalande önskan att få dö. På hösten 1915 börjar han vistas uppe, är numera snäll och foglig samt mindre otillgänglig, men visar sig skygg och misstänksam, anser sig förföljd av en liga och tror, att han fortfarande är på Långholmen samt är dömd att vara där flera år. Mot slutet av 1915 börjar han uttala hemlängtan och har insikt om sin sjukdom, från vilken han nu anser sig återställd. Under 1916 visar han stadig förbättring, fick i januari gå fritt på området och började i mars på bokbinderverkstaden,

där han sedan dagligen arbetade. Vid retrospekt i maj 1916 har han god sjukdomsinsikt, men synes ha amnesi för en stor del av sjukdomstiden, sträckande sig från tiden något före mordbrandsanläggningen i juni 1914 till fram emot slutet av år 1915, vid vilken tid han uppger sig ha hört mycket röster, vilka emellertid i januari 1916 så småningom började giva med sig och i februari alldeles försvunno. Sedan dess har han haft ett glatt och jämnt lynne, men ibland förefallit något misstänksam och reserverad. På framställning av direktionen beslöt Medicinalstyrelsen den 16 juni 1916, att A. tillsvidare under högst tre månader finge vistas utanför anstalten på villkor att förmyndaren, vilken förklarar sig villig att under permissionstiden ansvara för A., till överläkaren lämnade månatliga meddelanden angående A:s tillstånd och uppförande. Då dessa meddelanden innehöllu, att A. under hela permissionstiden visat sig alldeles frisk och icke företett några som helst symtom å sinnessjukdom, blev han efter permissionstidens slut i oktober 1916 definitivt utskriven.

7) E. T., f. 1859; intogs i januari 1916 å Uppsala hospital i och för observation med anledning därav att han åtalats för prisande av brottslig handling. Av de anamnestiska upplysningarna framgick, att han i ungdomen under c. 10 års tid lidit av en psykisk sjukdom, som karakteriserats av sömnlöshet, oro och insufficiens känsla, vilka symtom dock växlat i intensitet, så att han tidvis varit alldeles oförmögen till arbete, men dessemellan kunnat ha sysselsättningar av skild art. Tiden närmast före den åtalade gärningens begående hade han befunnit sig i ett tydligt exalterat tillstånd. Å hospitalet var det mest framträdande draget i hans psyke en mycket stark affektivitet i förening med övervärdiga komplexer och därav framkallade omdömesrubbingar. Sedan överläkarens undersökning resulterat uti ett utlåtande av innehåll, att T. vid åtalade gärningens begående varit och alltjämt vore sinnessjuk, samt Medicinalstyrelsen instämt häri, blev han förklarad straffri för det begångna brottet. Å hospitalet förbättrades emellertid hans tillstånd så till vida, som exaltationen från mitten av juli 1916 alltmera avtog; däremot kvarstodo de övervärdiga komplexerna med därav betingad omdömesdefekt alltjämt. Då han emellertid längtade hem till familjen, vilken var i behov av hans arbetsförtjänst, och han icke kunde betraktas som samhällsvärdig, blev han i september 1916 med Medicinalstyrelsens medgivande permitterad på ett år (och blev därpå efter permissionstidens slut definitivt utskriven).

8) T. A. K., f. 1877; intogs i och för observation å Kristinehamns hospital i mars 1909 med följande förhistoria: Uppfödd i ett gott hem, råkade han, sedan han, efter att ha genomgått hemstadens 5-klassiga läroverk, 1892 lämna hemmet för forsatt skolgång i annan stad, i dåligt sällskap, levde nu stormigt och pantsatte för att få pengar härtill böcker och kläder, som han tagit på kredit. Då hans liv blev allt vildare med spritorgier och fruntimmer, fick han sluta studierna och sändes sommaren 1905 till handelskontor i Tyskland, därifrån han ständigt skrev hem och begärde pengar utöver det bestämda underhållet. Våren 1906 blev han hemkallad till faderns dödsbädd. Under denna vistelse i hemmet tyranniserade han modern, grälade på henne på ett mycket högljutt och ogenerat sätt samt inledde ute i staden förbindelse

med en mindre välkänd uppapperska. Då han icke hade något arv att få, sändes han sommaren 1896 på egen begäran till Syd-Afrika. Där gjorde han sig 1899 skyldig till några ohederliga affärstransaktioner, för vilka han blev dömd till fängelsestraff, som han avtjänade i Kapstaden från mitten av december 1899 till den 15 okt. 1900. Från fängelset skrev han nu »målande» brev till en tidning i sin födelsestad under uppgift, att han deltog i boerkriget på engelsmännens sida. I januari 1900 översändes till honom ett arv efter hans farmor på c:a 4 000 kronor, men då han efter fängelsesejourens slut återvände till Sverige, var han vid hitkomsten i utblottat tillstånd. I september 1901 dömdes han för 11 särskilda förskingringsbrott till 12 $\frac{1}{2}$ månaders fängelse, som avtjänades å Långholmen. I januari 1903 blev han ånyo häktad, nu för 14 bedrägeribrott, för vilka han dömdes till 1 år och 8 månaders straffarbete. Efter avtjänandet av detta straff sammansköts av faderns bekanta 1 000 kronor för hans överresa till Syd-Afrika, men synes han ha stannat i England, där han under åren 1905—1907 trenne gånger blev dömd för stölder, m. m., varpå han efter sista straffets avtjänande år 1908 blev utvisad. Ankommen till Göteborg blev han här häktad för bedrägeri den 9 november s. å. Sedan han, som nämnts blivit intagen å Kristinehamns hospital för observation, kom överläkaren här vid sin undersökning till det resultat, att K. vore en alldeles påtagligt djupt degenerad individ, som trots sin intelligens vore behäftad med påtagliga brister i sitt psyke, som så att säga tvingat honom ut på äventyrarens och svindlarens bana. Sedan Medicinalstyrelsen yttrat sig i samma riktning, blev han därpå straffri förklarad och fick kvarstanna å hospitalet. Då han emellertid under den fortsatta vistelsen härstädes var ganska besvärlig, gentemot betjäningen uppträdde pockande, stundom t. o. m. våldsamt, försökte uppvigla medpatienter och sålunda var ganska störande för sjukvården, blev han den 8 juni 1912 överflyttad till Växjö kriminalasyl. Här uppförde han sig i allmänhet bättre, men var dock ej sällan otidig och pockande mot personalen, gentemot vilken han i allmänhet visade stor misstänksamhet. Han sysslade mycket med att skriva tiggarbrev till gamla bekanta, men för att visa, att han kunde reda sig själv ute i samhället, gjorde han också översättningar och skrev egna bitar, som han erbjöd olika tidningar och varav han lyckades få in en del i Figaro, utan att dock erhålla någon betalning därför. För att få flitpengar och såmedelst förbättra sin ekonomi sysslade han emellertid med att sy trådknappar (till visst bestämt antal per dag) eller förrätta skrivarbete åt kontoret. Då K. vid varje inspektion gjorde framställning om utskrivning och sådan *någon gång* syntes mig böra försökas, när han icke kunde anses vara i någon svårare grad samhällsfarlig, föreslog jag 1915 hans överflyttning till Uppsala hospital, vars överläkare kände honom från hans tidigare år och därför ägde de bästa förutsättningarna för bedömandet av hans psykiska tillstånd. Han överflyttades dit den 26 november 1915. Här erkände han, att alla uppgifter, han å Kristinehams hospital lämnat om att han varit i Amerika, voro helt och hållet uppdiiktade; visade sig för övrigt även här ganska misstänksam, men var mycket verksam och flitig med författandet av manuskript, vilka han understundom

fick intagna i Figaro. I april 1916 medgav han, att det kunde vara berättigat, att han kommit in på hospital, om han ock tyckte, att interneringen blivit allt för lång. Sedan överläkaren å Uppsala hospital avgivit intyg, att han icke hos K. kunde konstatera sådant patologiskt tillstånd, som berättigade hans kvarhållande å sinnessjukhus, beslöt direktionen K:s utskrivning, vilket beslut av Medicinalstyrelsen godkändes den 13 maj 1916. Då han uttalat önskan att få komma över till Amerika, hade ett härför nödigt belopp hop-samlats. Han avreste också dit, men blev redan efter några veckor hem-sänd. Sedan har han i Stockholm startat en slags boulevardtidning, däri han bl. a. ofta smädar psykiatrici.

9) K. A. A., född 1884, intogs i och för observation å Västerviks hospital den 12 augusti 1915 med följande förhistoria: Sedan barndomen blind, sändes han vid 10 års ålder till Tomtebodas blindinstitut, där han vistades 8 år (1895—1903) och efter konfirmationen lärde sig borstbinderiyrket. Härpå försörjde han sig sedan och hade 1911 sparat ett litet kapital på några hundra kronor, då han gjorde bekantskap med en person, vilken förmådde honom att till ett belopp av 200 kronor köpa homöopatisk medicin, som ut-gavs vara i stånd att återskänka honom synen, och vilken även narrade honom att utfärda en revers å 839 kronor samt att förbinda sig betala 10 kronor i veckan för rättigheten att ensam försälja en medicin, på vilken millioner skulle kunna förtjänas, blott den bleve känd. När A. äntligen kommit underfund med att han blivit bedragen av nämnde person, drog han sig — i slutet av 1914 — ifrån denne. Sedan dess skall han ha varit nedstämd och även haft suicidala tankar, försakade av grubbel över sin ekonomiska för-lust. Då han nu på grund av denna icke kunde betala sin hyra ordentligt, behandlades han enligt sin uppfattning snäsigt och ovänligt av husvärdinnan och blev därför under vintern 1914—1915 alltmer retad och förargad på denna. Efter att den 26 april 1916 hava blivit krävd på resterande hyra (25 kronor) beslöt han sig samma dag för att tända eld i boningshuset, för vilket ändamål han borrhade ett flertal hål genom golvet i en bredvid det av honom å övre våningen förbyrda rummet belägen garderob över värdinnans i nedra botten befintliga våning, hällde fotogen över hålen och tände på, kastade några klädespersedlar över elden för att driva ned den genom hålen samt gick därpå och lade sig. Då elden observerades, blev den släckt av till-städeskommande personer, därvid A. låg stilla i sin säng utan att göra min av att hjälpa till med släckningen. Å hospitalet sade han, att han varit överretad, då han anlade elden, så att han inte tänkte sig för, och att han numera funne handlingen »dum». Vederbörande läkare kom vid sin undersök-ning till det resultat, att den omkring nyårstiden 1914 inträdda depressionen och förstämningen icke hade någon avgjort patologisk karaktär, utan vore väl motiverad av den psykiska insult, för vilken han varit utsatt, men att A. vore en i väsentlig mån psykiskt undermålig individ. Då han emellertid icke förut röjt några kriminella tendenser och visat sig ångerfull över sitt brott, som för övrigt begåtts under exceptionella förhållanden, samt befunnits vara av ett stillsamt och fredligt lynne, lättledd och fogligt på alla vis, an-

såg överläkaren dock icke, att hans psykiska tillstånd krävde vård å anstalt för sinnessjuka, därest han på annat sätt bleve omhändertagen. Med anledning härav gjorde direktionen, efter det A blivit straffri förklarad, framställning om hans permission, sedan en f. d. folkskollärare i hans hemstad erbjudit sig att utöva tillsyn samt lämna råd och bistånd åt honom. Denna framställning blev bifallen av Medicinalstyrelsen den 1 februari 1916, varefter A., då han lämnade hospitalet, flyttade till sin i hemstaden boende syster. Under permissionstiden arbetade han, enligt systemens uppgift, flitigt och kunde försörja sig genom eget arbete samt uppförde sig i allmänhet väl, men var synnerligen häftig, om något gick honom emot. Systemen begärde därför, att permissionen bleve utsträckt, och förlängdes den med anledning härav ytterligare ett halvt år. (Därefter blev A. definitivt utskriven från hospitalet.)

10) F. O. E. f. d. stadstjänare, f. 1864; intogs å Göteborgs hospital i juni 1912, efter det han blivit på grund av sinnessjukdom straffri förklarad för det han i april 1909 förfalskat adressats och vittnens namnteckningar å en postanvisning, som han tillgripit å rådhuset, dit han skickats ett ärende från Göteborgs stads försörjningsinrättning, å vars personalavdelning han vid den tiden var intagen, efter att dessförinnan ett års tid ha vårdats å därvarande sinnessjukavdelning. Å hospitalet visade E. en lindrig demens med tydligt framträdande omdömesdefekt, men var städse snäll, beskedlig och oförarglig. Vid sådant förhållande förordade jag bifall till av honom vid min i december 1915 verkställda inspektion av Göteborgs hospital gjorda framställning om överflyttning till Gibraltars personalavdelning, dit han därpå, efter av direktionen härom gjord framställning, med Medicinalstyrelsens medgivande i juni 1916 ock blev utskriven.

11) A. J., f. 1868; intogs i och för observation den 4 augusti 1915 å Växjö kriminalasyl med följande förhistoria: Efter att många år ha varit hemfallen åt alkoholmissbruk drabbades J. våren 1909 av ett slaganfall med förlamning i högra sidan, som länge kvarstod. År 1910 ingick han äktenskap, vilket blivit barnlöst. Våren 1912 kände han sig matt och trött och var sömnlös; albuminuri kvarstod alltsedan slaganfallet. Våren 1913 inträdde ungefär samma symtom och vid midsommartid s. å. fick han ett nytt slaganfall med högersidig förlamning, vilken denna gång dock snart gick över. Efter detta slaganfall började han sova abnormt mycket, 12 å 13 timmar om dygnet, fick retligt humör, blev orolig och kunde ej hålla sig hemma om kvällarna samt visade sig vårdslös i sin klädsel; även blev han nu fullkomligt impotent. Sommaren 1915 blev han mera slö och konstig, talade nästan intet, endast åt och sov; grät ibland och hade ingen viljekraft, utan lät leda sig som ett barn; hade nu också symtom av sockersjuka. Under åren 1913 och 1914 gjorde han sig skyldig till tukt och sedlighet sårande gärningar (exhibitionism, m. m.), vilka ledde till åtal utan att han dock blev häktad. Tre dygn efter första rannsakningsdagen (den 20 augusti 1914) gjorde J. sig åter skyldig till liknande brottslig handling, i det han under ett biografbesök fört sin ena hand under kjortlarna på en närsittande flicka. Efter slutförd undersökning kom asyl-läkaren å Växjö kriminalasyl till det resultatet, att J. sedan flera år lidit

av organisk hjärnsjukdom och att de brottsliga handlingarna stodo i så nära samband med detta lidande, att de vore att betrakta som ett symtom av detsamma. Då J. icke blivit häktad utan frivilligt ingått å kriminalasylen för observation, blev han efter dennas slut utskrivnen därifrån. Straffri förklarad för åtalade gärningen, begick han i januari 1916 nytt, liknande brott. Då han nu blev straffri förklarad även för detta, anmodades vederbörande att taga sådan värd om honom, att han ej bleve för allmänna säkerheten vådlig. J. sändes då först till ett privat sjukhem vid Uttran, där han emellertid kom i tillfälle att ånyo begå sedlighetssårande handlingar. På förordnande av Medicinalstyrelsen blev han då i juni 1916 återintagen på Växjö kriminalasyl. Liksom under förra vistelsen härstädes förededde han nu en viss allmän slapphet och omdömeslöhet beträffande sin egen situation samt saknade all insikt om det orätta uti sina kriminella handlingar. Sedan bostad å landet ordnats för J., begärde förmyndaren i november 1916 hans permission, vilken den 6 december s. å. ock blev av Medicinalstyrelsen beviljad på villkor, att han bleve noga övervakad och att förmyndaren månatligen till anstaltens överläkare insände meddelanden om J:s uppförande under permissionstiden, vilken bestämdes till 1917 års slut. (Då dessa meddelanden voro gynnsamma, blev J., som bor tillsammans med sin hustru och fader — vilka lovat att omedelbart ansöka om hospitalsvård för J., i fall denne ånyo skulle göra sig skyldig till brottsliga handlingar av sedlighetssårande art, och samtidigt härom underrätta Medicinalstyrelsen — därpå vid permissionstidens utgång definitivt utskrivnen).

Som av den här lämnade översikten över de under redogörelseåret utskrivna till kategorien otillräkneligförklarade hörande kriminalpatienterna framgår, har i det stora flertalet fall utskrivningen föregåtts av längre tids permission för prövande, huruvida utskrivning utan fara för samhället skulle kunna äga rum. Som synes hava permissionerna i allmänhet utfallit gynnsamt, i det att återförande till hospitalet behövt äga rum i allenast ett av de anförda fallen. Utom i detta fall har emellertid permission under året försökts i fråga om ännu en straffri förklarad, därvid återintagning måst ske; då permissionen här ägde rum på grund av framställning från anhöriga och icke på initiativ från min sida, har jag ej medtagit detta fall i ovan lämnade redogörelse.

Då otillräkneligförklarade, som sakna egna medel, vårdas avgiftsfritt, lägger bestämmelsen i andra stycket av sinnessjukstadgans § 42 om beräkning av sjukvårdsavgift för från hospital permitterad patient i allmänhet icke något hinder i vägen för hur lång permission som helst av till nämnda kategori hörande patienter. Annorlunda ställer det sig, då fråga är om patient, för vilken avgift erlägges, ty då åsyftade bestämmelse innebär (eller i varje fall tolkas så), att avgift skall erläggas även för permissionstiden, såvida icke utskrivning sker inom en månad efter permissionens början, försvåras naturligtvis härigenom längre permissionsförsök. Om olämpligheten av nämnda bestämmelse fick jag en erinran vid min inspektion av Växjö hospital, vid vilken en kvinnlig patient, som sedan årtionden haft täta perioder av sinnessjukdom och se-

nast blivit intagen å nämnda hospital i oktober 1915, men vid tidpunkten för mitt besök (i april) var på bättringsvägen, begärde att få komma hem över sommaren för att till hösten återvända till hospitalet. Detta kunde emellertid ej låta sig göra på den grund att avgiften i så fall måste erläggas under permissionstiden. Önskvärt vore därför, om det i en ny sinnessjukstadga kunde bli bestämt, att ingen avgift skulle utgå under permissionstiden, vare sig denna bleve längre än månad eller ej och vare sig den komme att efterföljas av utskrivning eller återintagning å anstalten ägde rum.

Under mina inspektioner har jag ägnat särskild uppmärksamhet, huruvida det bland de å hospitalen intagna dövstumma sinnessjuka finnes någon, som vore i behov utav biträde av person, som är förtrogen med de dövstummas uttrycksätt, då jag av Kungl. Medicinalstyrelsen fått i uppdrag att i sådant fall inkomma med uppgift härom ävensom med upplysning, huruvida förflyttning av den sjuke till annat hospital för att bereda honom biträde av dylik person kunde anses erforderlig. Detta uppdrag hade lämnats mig på grund av en från Andra Nordiska Dövstumkongressen ingiven framställning om upprättandet av särskilda avdelningar för sinnessjuka dövstumma vid hospitalen, över vilken framställning jag den 17 januari 1916 avgav infortrat yttrande.

Från de under året besökta *enskilda sinnessjukanstalterna* är intet särskilt att anföra. Mot slutet av året öppnades en ny enskild sinnessjukanstalt, Hälledal, belägen i närheten av Tyringe station å Hässeholms-Hälsingborgs järnväg, vilken — sedan jag efter besök å platsen avgivit yttrande angående för densamma uppgjorda ritningar — jämlikt nådigt brev den 22 juli 1916 är godkänd som anstalt för 15 sinnessjuka, därvid föreskrivits, att sjukvårdspersonalen skall uppgå till ett antal av minst en på fulla fyratal sjuka, att en skolad och i sinnessjukvård utbildad sköterska anställas såsom närmast ansvarig för sjukvården vid anstalten, och att den övriga sjukvårdspersonalen skall utgöras av från statshospital utexaminerad betjäning. Anstalten, som har ett avskilt läge i vacker natur, består av en i två våningar uppförd sjukhusbyggnad jämte en mindre ekonomibyggnad. Som fallet i allmänhet är med de enskilda sinnessjukanstalterna, lämpar den sig bäst för lugnare sinnessjuka.

Länsupptagningsanstalterna i Lund, Växjö, Västervik, Vänersborg, Kristinehamn, Uppsala, Säter och Härnösand hava inspekterats i samband med inspektion av dessa hospital, liksom ock Göteborgs stads vid Göteborgs hospital belägna upptagningsanstalt i samband med denna anstalt. Östergötlands läns upptagningsanstalt i *Vadstena* hade sedan min föregående inspektion undergått modernisering, i det cellernas fönstergluggar blivit nedhuggna, så att fönster av vanlig höjd erhållits, vilka blivit försedda med tapplåsordningar liksom ock fönstren i dagrum och sovrum, i samband varmed här förut befintliga galler borttagits. Av de här vårdade patienterna, 13 manliga och 3 kvinnliga, tillhörde tre av de förra de sinnesslöas kategori; av

dessas hade den ene visat sig så svår och våldsam, att han icke torde kunna vårdas annat än å sinnessjukanstalt (medan däremot de andra två rätteligen tillhörde sinnesslöasyl, men av platsbrist å sådan fått kvarstanna här). Av de sinnessjuka männen befanns en vara så förbättrad, att han icke syntes mig böra upptaga plats å en upptagningsanstalt, varom jag omedelbart underrättade vederbörande kommunalordförande; enligt vad jag sedan inhämtade, blev denne patient kort därefter utackorderad å landet utanför Vadstena. Å manssidan var en relativt nyintagen patient isolerad på grund av visad opålitlighet och våldsamhet; häröver anförde han klagomål, liksom sedermera anhörig till honom vid besök hos mig beklagade sig över behandlingen ifråga. Isolering i ett dylikt fall kan emellertid ej undvikas på en liten upptagningsavdelning som den här ifrågavarande, men blev patienten ifråga snart nog överflyttad till statshospital. — Vad beträffar läsupptagningsavdelningen för sinnessjuka vid *Mariestads lasarett*, vilken ock av mig under året besöktes, består den allenast av tre celler av den äldre fängelse-liknande typen, en utanför dessa löpande korridor, från vilken de kakelugnar, som uppvärma cellerna, eldas, samt ett mellan denna korridor och förstugan beläget rum, som apterats till badrum för de sinnessjuka, medan inhägnad gård för de sinnessjukas utevistelse saknas. Å denna avdelning voro vid mitt besök två manliga patienter intagna, båda anmälda till hospital; av dessa vistades den ene (som vårdats här sedan januari 1911) klädd ute i korridoren, medan den andre, som syntes helt förslöad, stod naken i sin på grund av fönstergluggarnas förseende med ganska tätt galler bristfälligt belysta cell med halm kringströdd i denna. För avdelningen var icke någon särskild vårdare anställd, utan var skötseln av densamma överläten åt lasarettets maskinist, vilken emellertid upplyste, att han hade föga tid att tillse de här intagna sjuka. I min inspektionsberättelse framhöll jag nödvändigheten av att dessa finge nödig tillsyn och skötsel, därest avdelningen skall fortfara, men förordade, att densamma helt och hållet lades ner, då man med så primitiva lokaler likväl icke kan bereda ens något så när ändamålsenlig vård för sinnessjuka, och då avdelningen i övrigt har ett mindre lämpligt läge, i det personalbostäder finnas såväl strax invid avdelningen som å vinden rakt över densamma, för vilkas innehavare de sjuka ofta voro störande. Enligt vad jag inhämtade, hade någon ny patient heller icke blivit här intagen sedan oktober 1913, från vilken tid den vid mitt besök isolerade patienten där förvarats.

Mitt besök å *Stockholm stads sinnessjukhus vid Långbro* var föranlett av en från en därstädes intagen person till Justitieombudsmannen ingiven skrivelse med klagomål över att ha blivit intagen och kvarhållen å anstalten fastän fullt frisk. Mannen ifråga, vars skrivelse var formellt redig, fann jag isolerad, visande den typiska bilden av en manisk exaltation med förstörelselusta — han hade i det enkelrum, där han vistades, gjort åverkan å väggarna och ur madrassen rivit all den träull, varmed den varit stoppad. Enligt vad jag inhämtade, hade försök upprepade gånger blivit gjorda att låta honom åtnjuta större frihet, såsom att promenera ute i sällskap med vårdare,

men hade han därvid inom kort visat sådan oro, att han åter måst isoleras i sitt enkelrum. (Sedermera har han emellertid blivit så förbättrad, att han kunnat utskrivas och återupptaga sin verksamhet.)

Vid genomgåendet av journalerna å Långbro sjukhus fann jag, att bland de under året här intagna var en person (F.) som efter inkomsten till anstalten befanns icke sinnessjuk, varför han efter några få dagar åter blev utskriven. Intagningen hade ägt rum på grund av polisremiss, åtföljd av dels en av dr Olander utfärdad attest av innehåll, att F. vore sinnessjuk och i trängande behov av hospitalsvård, och dels ett polisprotokoll, av vilket framgick, att släktingar till F. infunnit sig å detektivstationen och uppgett, att denne sedan någon tid tillbaka lidit av nervositet och trott sig vara förföljd av vissa personer, varför de begärde polismyndighets ingripande för undersökning av hans sinnesbeskaffenhet, enär de icke vågade att själva gå i författning härom. På grund härav blev F. påföljande dag (den 19 juli 1916) hämtad till detektivstationen, där han enligt polisprotokollet blev undersökt av dr Olander med ovannämnda resultat. Av ett till anstaltens läkare av en utav de anhöriga, som gjort besöket å detektivstationen, dagen efter intagningen skrivet brev framgick, dels att *intagningen ägt rum mot hustruns vilja* och att denna blivit mycket upprörd häröver, och dels att *F. aldrig hotat med våld eller begått något sådant*. Däremot uppgavs i brevet, att det hos F. enligt hans moders uppgift för 7 år sedan inträtt en förändring, i det han från denna tid varit svår att samarbeta med. Enligt av dr Olander efter intagningen till sjukhuset lämnad uppgift, hade han av F:s svågrar blivit anmodad besöka denne, då de förmodade, att han vore sinnessjuk. Emellertid hade dr Olander ej råkat F. hemma, utan endast dennes hustru, vilken emellertid körde ut honom. Svågrarna blevo då förtvivlade och rädda för sina liv, när F. finge veta om besöket och att de föranstaltat därom, varför dr Olander rådde dem att vända sig till polisen för eventuell åtgärd. Å anstalten kunde uppgiften, att F. lede av förföljelseidéer, icke konstateras, och icke heller i övrigt kunde där några psykotiska symptom påvisas hos F., som å sjukhuset uppträdde mycket lugnt och behärskat. Däremot medgav han, att han varit irriterad vid dr Olanders samtal med honom på polisstationen, men förklarade detta hava berott på den ovissheet om sitt öde, vari han svävade, vartill kom att han var aldeles utmattad, då han ej fått något till livs på hela dagen. Vid utskrivningen gav han skriftligt löfte att icke utöva några represalier mot de anhöriga, som anmält honom hos polisen till observation.

Även besöket å *Malmö* försörjningsinrättnings sinnessjukavdelning var föranledd av en skrivelse med klagomål över »olaga internering». Enligt vad jag inhämtade, hade klaganden på grund av kværunderande uppträdande den 3 gusti 1914 blivit anhållen av polisen i Malmö, varefter vederbörande stadsdistriktsläkare blev tillkallad för undersökning av klagandens sinnesbeskaffenhet. Sedan läkaren ifråga utfärdat intyg av innehåll, att klaganden lede av sinnessjukdom och vore i trängande behov av vård å sinnessjukavdelning, lämpligen å försörjningsinrättnings, blev han å därvarande sinnessjukavdelning intagen på grund av polisremiss. Då klaganden emellertid efter inkomsten dit förklarade sig varken vara sinnessjuk eller i behov av vård, tillkallades läkaren å Malmö asyl, som efter undersökning av klaganden kom till den uppfattningen, att denne »åtminstone stode på gränsen till den sinnessjukdom, som benämnes paranoia quærulens». Kort därefter blev klaganden, som ägde hemortsrätt i annan stad, översänd till dess försörjningsinrättning, från vilken han den 4 september s. å. på därom framställd begäran

blev utskriven. Här ifrågavarande klagoskrift hade avsänts från cellfängelset i Malmö, där han suttit häktad på grund av åtal för tjuvnadsbrott. Då Kungl. Medicinalstyrelsen i anledning härav blev anmodad avgiva yttrande över klagandens sinnesbeskaffenhet, blev han för frågans närmare utredning intagen å Vänersborgs hospital. Efter den därstädes företagna undersökningen avgav Kungl. Medicinalstyrelsen det utlåtande, att personen ifråga visserligen företedde vissa tecken på psykisk abnormitet, men att denna psykiska abnormitet icke utvecklats till sådan grad, att han vid tidpunkten för åtalade brotts begående befunnit sig i sådant sjukligt sinnestillstånd, som avhandlas i strafflagen kap. V §§ 5 och 6. Av vad som var upplyst angående klaganden fanns intet, som talade för att han vid intagningen å Malmö försörjningsinrättning skulle varit sinnessjuk, utan synes han därvid ha befunnit sig i sitt vanliga psykiska tillstånd. För sin del har emellertid ovannämnde Malmöläkare ansett, att sinnessjukdom hos klaganden då förelegat. Uppenbart är dock, att det i ett fall som detta är så gott som omöjligt att efter en kortare undersökning med säkerhet avgöra, huruvida det psykiska tillståndet är att betrakta som sinnessjukdom eller icke. Även ifråga om statens hospital har det också understundom förekommit, att intagning ägt rum av samhällsstörande personer, vilka där befunnits icke vara sinnessjuka eller i den grad psykiskt abnormalt, att vård å sinnessjukanstalt varit indicerad (varför utskrivning naturligen ägt rum). Sådana enstaka misstag torde, när fråga är om gränsfall mellan psykisk hälsa och sjukdom, vara oundvikliga, så länge sinnessjukstadgan saknar en bestämmelse, som tillåter att samhällsbesvärliga och samhällsvådligt uppträdande personer kunna å sinnessjukanstalt intagas för observation även utan att vara åtalade för något brott. *Av stor vikt är det därför, att varje till kommunal sinnessjukavdelning genom polismyndighet remitterad eller eljest intagen person blir efter intagningen noggrant undersökt.* Vad här ifrågavarande fall beträffar, fanns emellertid — som jag i inspektionsberättelsen framhöll — intet skäl till anmärkning mot sinnessjukavdelningens läkare, då han för att få fallet klarlagt rådgjorde med psykiater — som nämnts med resultat att klaganden omedelbart därpå blev utskriven till hemorten. Även i ett par andra fall — båda gällande kroniska alkoholister — hade utskrivning från sinnessjukavdelningen ägt rum, på grund därav att några symtom å sinnessjukdom efter intagningen icke förefunnits. Vid inspektionstillfället utgjorde antalet å Malmö försörjningsinrättnings sinnessjukavdelning vårdade 139, därav 81 å manssidan och 58 å kvinnosidan (mot 77 resp. 48 vid närmast föregående inspektion). Inom paviljongen för manliga sinnessjuka fanns plats för ytterligare ett antal patienter och även å kvinnosidans sinnessjukavdelning hade utrymmet visat sig tillräckligt efter den i årsberättelsen för 1913 omnämnda utvidgningen av densamma. Vad kvinnosidan beträffar föreligger emellertid den olägenheten, att det icke finnes skilda avdelningar för lugnare och för oroliga, utan att alla måste vårdas tillsammans; i det hänseendet äro inom paviljongen för manliga sinnessjuka de lokala förhål-

landena vida gynnsammare, i det här finnas tvenne helt skilda avdelningar med även var sin stora promenadgård.

Vid min inspektion av *Norrköpings* stads sinnessjukpaviljong var denna, vars platsantal är beräknat till 84, betydligt överbelagd, i det här då vårdades 110 patienter, därav 54 män och 56 kvinnor. För att kunna mottaga så stort antal patienter hade man måst belägga de i vindsvåningen belägna för epidemiska fall avsedda lokalerna (därvid utvalts sådana fall, för vilka noggrannare tillsyn ej vore behöfvlig), vidare hade sängantalet ökats på ett par sovsalar och ett enkelrum å kvinnosidan belagts med två patienter (varemot å andra sidan ett enkelrum å vardera könssidan hade måst tagas till personalen) och slutligen var ett dagrum å vardera könssidan nattetid belagt med några sängar (vilka emellertid på dagarna flyttades undan å ena »cellkorridoren»). Som orsak till den stora ökningen i antalet patienter, som ägt rum sedan närmast föregående inspektion — den uppgick till icke mindre än 26 — anfördes den tilltagande svårigheten att få evakuering till statshospital; medan sålunda under år 1915 sammanlagt 20 patienter blivit överflyttade till Vadsstena hospital och asyl, hade detta under 1916 intill inspektionsdagen (^{10/12}) varit fallet med allenast 6 patienter. Emellertid är det att märka, att den stora överbeläggningen berodde dels därpå, att några sinnessjuka från andra, närgränsande kommuner blivit här mottagna i inackordering, och dels därpå att staden tillhöriga, äldre sinnesslöa vårdades här i brist på specialanstalt för sådana. Antalet—staden tillhöriga *sinnessjuka*, som vid inspektionstillfället vårdades här, utgjorde sålunda i själva verket endast 94, ett antal, som utan olägenhet kan samtidigt vårdas i denna sinnessjukbyggnad. — Liksom vid föregående inspektion fick jag det intrycket, att man här tillämpar den moderna sinnessjukvårdens principer med å ena sidan sänglägesbehandling i akutare fall och å den andra arbetsterapi för uppevarande, som kunna sysselsättas. Med det ökade antalet patienter hade arbetsterapin också blivit betydligt utvidgad. Å manssidans arbetssal brukade sålunda bortåt ett 30-tal sysselsättas med diverse arbeten, såsom vävning, bastarbeten, borstbinderi drevplockning, m. m., och å kvinnosidans arbetssal 15 å 20 med sömnad, vävning, o. d. Sedan förra inspektionen hade också en särskild arbetsförestånderska blivit anställd. I övrigt hade sjukvårdspersonalen ökats med en sköterska, så att den utgjordes av 7 sköterskor för kvinnosidan och 5 manliga vårdare för manssidan; av dessa senare hade en nattvaktstjänstgöring och av sköterskorna två, därav en med tjänstgöring å övervakningsavdelningen för oroliga och en som gör ronder inom alla lokaler å båda könssidorna. Även i fråga om patienternas övervakning nattetid är det sålunda väl ordnat å *Norrköpings* sinnessjukhus. — Överhuvudtaget är denna av de under året besökta till försörjningsinrättningar förlagda sinnessjukavdelningarna den, som har de största resurserna (liksom den ock är den enda, som har förmånen av på platsen boende läkare).

Visserligen äro sinnessjukpaviljongerna vid *Gävle* och *Karlstads* försörjningsinrättningar ävenledes fullt modernt inrättade (såsom framgår av i tidigare årsberättelser för desamma lämnade redogörelser), men vidlåder dock

den nackdelen dem båda, att de endast hava *en* avdelning för vardera könet. Vad beträffar Gävle stads sinnessjukpaviljong, hade platsantalet å denna de sista åren visat sig tillräckligt; vid mitt besök var antalet här vårdade 40 (mot-svarande det beräknade platsantalet) mot 43 vid närmast föregående inspek-tion. Den i årsberättelsen för 1914 omnämnda planen att bygga på pavil-jongen med en andra våning (i samband med Gävle lasarettis upptagnings-avdelnings förflyttning hit) hade icke heller kommit närmare sin lösning. Beträffande åter Karlstads sinnessjukpaviljong, var denna liksom Norrköpings betydligt överbelagd, i det att här vid inspektionstillfället vårdades 24 patienter, därav 13 män och 11 kvinnor, medan platsantalet är beräknat för 18 eller 9 för vardera könet. För att kunna bereda plats för de övertaliga patienterna hade man måst öka antalet sängar i sovrummen från ursprungliga 3 till 4 å 5. Av de tre enkelrum, som här finnas å vardera könssidan, voro samtliga vid inspektionstillfället tagna i bruk på dagen. Av manssidans enkelrum voro sålunda de två upptagna av tvenne epileptici, som här vårdades sängliggande för öppen dörr, medan det tredje användes till isolering av en mycket svår-skött, opålitlig och genom högljuddhet störande patient, som ej tillhörde Karlstads stad, men på förordnande av Konungens befallningshavande (år 1914) blivit här intagen efter att från Norge ha sänts över gränsen. Av kvinno-sidans enkelrum användes det ena för isolering av en orolig manlig patient, som blivit hemsänd från Vänersborgs hospital, de andra två för isolering av oroligare kvinnliga patienter, av vilka den ena likaledes blivit hemsänd från Vänersborgs hospital. Att inom en liten sinnessjukpavil-jong med allenast en avdelning för vardera könet kunna upprätthålla en lika tvångsfri behandling som å en större sinnessjukanstalt låter sig nog i all-mänhet icke göra, då isolering här är det enda sättet att skilja mera orolig patient från lugnare sjuka. Till den utsträckta användningen av isolering, som jag fann å Karlstad sinnessjukpaviljong, torde emellertid även ha bidragit det förhållandet, att här — till skillnad av vad fallet är vid de i det före-gående omnämnda försörjningsinrättningarnas sinnessjukavdelningar — är uteslutande kvinnlig personal å manssidan, då försiktigheten ju i så fall bjuder, att varje mera opålitlig manlig patient hålles isolerad. Även med till-gripande av isolering är det emellertid icke alltid som manlig hjälp kan undvaras för skötseln av manlig patient. Ett exempel därpå är ovannämnde mera svårskötte patient, för vars skötsel sköterskorna hade biträde av tvenne manliga understödstagare från personalavdelningen. Då det emellertid i all-mänhet torde vara till skada för en sinnessjuk att under längre tid hållas *permanent isolerad*, framhöll jag i min inspektionsberättelse, att *varje å kom-munal sinnessjukavdelning intagen patient, för vilken denna åtgärd ansetts nödvändig, utan undantag bör anmälas till statshospital, för att han utan onödig tidsutdräkt måtte komma i åtnjutande av en mera ändamålsenlig vård* — detta oberoende av om han redan varit intagen å statshospital men därifrån blivit utskriven.

Vid *Faluns* försörjningsinrättning hade sedan närmast föregående inspektion (1912) en ny sinnessjukavdelning blivit anordnad. Denna, som öppnats i

februari 1913, består av en med det förutvarande sjukhusets åt nordost vettande gavel medelst en övertäckt gång förenad envåningsbyggnad, som innehåller 8 åt sydost vettande enkelrum med fönster av vanlig höjd samt utanför dessa tvenne mindre, korridorliknande dagrum och i en utbyggnad på mitten av baksidan dels ett badrum, till vilket finnes ingång från båda dagrummen, och dels på ömse sidor om detta ett toaletterum med en torvmullklosett och ett tvättställ; fast det sålunda finnes en särskild klosett för vardera könet, hade dock den mindre lämpliga anordningen med väggfast klosett i varje enkelrum blivit vidtagen. Av enkelrummen, som nattetid alla voro upptagna, voro tre vid inspektionstillfället tagna i bruk på dagen, i det en kvinnlig och två manliga patienter voro isolerade; av dessa senare var den ene en sinnesslö, som uppträtt våldsamt, den andre en nyinsjuknad, som påföljande dag skulle överflyttas till Sätters hospital. Till denna sinnessjukavdelning hör tvenne mindre promenadgårdar, belägna intill byggnaden på dennas baksida; till vardera av dessa promenadgårdar finnes direkt utgång från motsvarande dagrum. Å dessa gårdar vistades vid mitt besök tre manliga och två kvinnliga patienter. De förstnämnda hade alla blivit återsända från hospital. i utbyte mot andra, mera vårdbehövande; en av dem hade å hospitalet arbetat med skomakeri, men kunde här icke tagas ut till något arbete, då han visat sig opålitlig i sexuellt hänseende — ett exempel till de många därpå, att en sinnessjuk kommer i ofördelaktigare situation, då han får utbyta hospitalet mot en försörjningsinrättnings sinnessjukavdelning, där helt naturligt samma möjligheter för sysselsättning i regel icke kunna skapas. Förutom den nämnda tillbyggnaden användes för sinnessjuka och sinnesslöa även den ena hälften av nedre våningen i det förutvarande sjukhuset, vilket i samband med tillbyggnaden blev påbyggd med en andra våning för inredande av nya sjukrum för tuberkulösa, varigenom de för dessa förut använda lokalerna efter vissa ändringar blevo tagna i bruk för ovanämnda ändamål. Dessa lokaler, vilka ligga närmast nybyggnaden, utgöras av tvenne sovsalar med plats för vardera 5 patienter (men vid inspektionstillfället belagda med allenast resp. 3 och 1), tvenne mindre dagrum samt ett badrum med ingång till tvenne toaletterum med tvättställ och torvmullklosett. Hela antalet platser för sinnessjuka är alltså här 18, därav flera vid mitt besök voro lediga. — Antal personal inom hela sjukvårdskomplexet utgjordes av — förutom den för hela inrättningen anställda översköterskan — tre, nämligen en sköterska för vardera våningen inom själva sjukhusbyggnaden och en sköterska för den nybyggda sinnessjukavdelningen. I min inspektionsberättelse framhöll jag det riskabla uti, att en sköterska utan hjälp skulle sköta denna avdelning, där det även finnes mera opålitliga manliga patienter, och påyrkade jag anställandet av ännu en sköterska eller ett sköterskebiträde för de sinnessjuka och sinnesslöa — inberäknat dem, som vårdas i den inom det gamla sjukhuset befintliga delen av sinnessjukavdelningen — samt uttalade önskvärheten av även tillgång på manlig hjälp för de manliga patienterna dels för skötseln av de mera opålitliga bland dessa och dels som arbetsledare för de lugnare av dem, vilka skulle kunna deltaga i diverse ar-

beten, varigenom den olägenheten skulle kunna undvikas, att manliga patienter, som äro till en viss grad arbetsföra, av brist på tillsyn gå sysslösa.

Vad slutligen beträffar sinnessjukavdelningen vid *Skara* försörjningsinrättning, är den visserligen inrymd i särskild, för ändamålet uppförd byggnad, men är dock mindre ändamålsenligt anordnad, i det att den icke har skilda avdelningar för de olika könen. Byggnaden i fråga är nämligen uppförd i den gamla stilen med en genom hela huset gående längdkorridor med ingång till de olika lokalerna, vilka å ena sidan av korridoren utgöras av sex enkelrum, på den andra, å vilken ingången är belägen, av ytterligare två enkelrum samt ett sköteskerum och ett matrum för patienterna; av enkelrummen äro de två celler med mindre fönster uppe vid taket, medan de övriga hava fönster av vanlig höjd försedda med träluckor. Till byggnaden, som är försedd med elektrisk belysning, hör en å ena gaveln belägen, större promenadgård, till vilken direkt utgång finnes från korridoren. Vid inspektionstillfället vårdades i denna byggnad 6 patienter, därav fem män och en kvinna, vilken senare var isolerad, medan de manliga patienterna vistades å promenadgården undantagandes en, som var med ute i arbete. Förslag hade blivit väckt att göra en tillbyggnad å den promenadgården motsatta gaveln för att få utrymme för ännu några patienter. Om också de lokala förhållandena med det här tillämpade byggnadssättet icke därmed bleve fullt tillfredsställande, då två fullt skilda könsavdelningar icke erhöles, så vore en tillbyggnad här likväl mycket önskvärd, under förutsättning att därvid anordnades såväl särskilt klosettrum som badrum och diskkök. Förutom anordnandet av dessa lokaler förordade jag i min inspektionsberättelse att byggnaden — som hittills uppvärmts med mellan de olika rummen befintliga kakelugnar, vilka eldas från korridoren — i samband med en utvidgning i stället finge centraluppvärming.

Som medlem av Medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd har jag deltagit i handläggningen av 92 utav 121 under året avgjorda ärenden rörande sinesbeskaffenhet samt i handläggningen av 31 utav 36 under året avgivna yttranden rörande äktenskapsmål. Vidare har jag inom Medicinalstyrelsen deltagit i uppgörande av plan för nya paviljonger för oroliga sjuka vid Sätters och Västerviks hospital samt erhöi den 20 november 1916 uppdrag att biträda vid uppgörande av plan för det ifrågasatta nya hospitalet vid Hälsingborg.

Semester har jag åtnjutit under följande tider: 2—8 januari, 1—2 maj, samt 12 augusti — 15 september, under vilken senare tid överinspektörstjänsten uppehölls av överläkaren vid Uppsala hospital och asyl, professor Frey Svenson, vilken därvid — som ovan nämnts — verkställde inspektion av 5 hospital.

Alfred Petré.